

ANALYSRAPPORT FÖR ORSA KOMMUNS LUPP 2018

Orsa kommun

Rapport 2019-05-08

attityd

SAMMANFATTNING

Nedan presenteras en sammanfattning av vad unga i Orsa berättar om sitt liv. Den baseras på resultat från 2018 års Lupp-undersökning och utgår från respektive frågeområde: Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete och Framtid.

Vidare i rapporten finns siffror, mer utförliga resultat och analyser för varje enskilt frågeområde.

FRITID

Närmare hälften av alla unga i Orsa tycker att det finns ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden. Som mötesplats är det vanligast att ses hemma hos varandra, på sociala medier eller i centrum. Generellt sett är killar och högstadieelever mer nöjda med mängden fritidsaktiviteter än vad tjejer och gymnasieelever är. Fyra av tio unga tycker att det saknas fritidsaktiviteter i Orsa. Främsta anledningen till detta uppges vara att det inte finns något som intresserar dem.

De tre mest populära fritidsaktiviteterna i Orsa är träning och idrott, spela tv-spel, onlinespel eller dataspel samt att vara ute i naturen. Vilka som gör vad skiljer sig beroende på kön och årskurs.

Sedan Lupp 2015 är det färre unga som anger att de *aldrig* ägnar sig åt estetiska fritidsintressen såsom att spela teater, skapa musik, pyssla, fota och filma eller besöka bibliotek. Däremot är det fler som besöker ungdomens hus.

SKOLA

Sju av tio unga trivs med stämningen på sin skola enligt Lupp 2018, vilket är en minskning sedan 2015. Killarna är mer nöjda med stämningen i skolan än vad tjejerna är.

Det är fler unga som uppger att det förekommer våld på sin skola i årets undersökning jämfört med mätningen från 2015. Orsas unga uppger också i högre grad än unga nationellt att det förekommer rasism på skolan.

De unga i Orsa är nöjda med sina lärare, 89% svarar att de tycker att lärarna är ganska eller mycket bra. Däremot är över hälften av de unga missnöjda med skolmaten, högstadieeleverna i högre utsträckning än gymnasieeleverna. Skolmaten är också det som de unga tycker att de får bestämma om minst.

POLITIK OCH SAMHÄLLE

Vad gäller politik och samhällsfrågor är de unga i Orsa främst intresserade av vad som händer i andra länder. Över hälften svarar det. Politik och andra samhällsfrågor i allmänhet är det fyra av tio unga som uppger. Gymnasieeleverna svarar i högre grad än högstadieeleverna att de intresserar sig för samhällsfrågor i allmänhet.

Strax under hälften av alla unga vill vara med och påverka i kommunen. Skolan, fritidsaktiviteter och samhällsfrågor som trygghet samt vad som ska byggas är områden som de unga vill vara med och påverka. För att göra detta skulle de först och främst vända sig till någon som de känner eller till ett politiskt parti eller ett ungdomsförbund. För att möta politiker finns önskemålet om att de ska komma till skolan och möta de unga.

Sedan undersökningen 2015 har de unga tappat förtroende för vuxna i allmänhet med nio procentenheter, från 77% 2015 till 69% 2018.

TRYGGHET

De unga känner sig som tryggast i sitt hem och som minst trygga på ungdomens hus. Killarna känner sig totalt sett tryggare än vad tjejerna gör.

En fjärdedel av de unga har utsatts för mobbning en eller flera gånger under de senaste sex månaderna och de allra flesta av dem utsattes i skolan. Det är även en stor del som utsatts på internet eller i mobilen.

Majoriteten av de unga vet var de kan vända sig om de blivit orättvist behandlade. Fyra av tio unga har de senaste sex månaderna minst en gång blivit så illa behandlade att de mått dåligt. Det är en ökning från 2015. De som uppgett att de utsatts för orättvis behandling svarar i störst utsträckning att det är andra elever eller andra unga som utsatt dem. Tre av tio unga anger att personal inom skolan är de som utsatt dem för en orättvis behandling.

HÄLSA

Totalt sett skattar närmare sju av tio unga i Orsa sin hälsa som mycket eller ganska bra. Andelen som skattar sin hälsa som mycket bra har minskat sedan 2015. Sett till kön är det fler tjejer som skattar sin hälsa som sämre än vad killarna gör. Jämförs killar och tjejers mående och hur ofta de upplever stress, sömnsvårigheter, magont och huvudvärk har tjejerna genomgående oftare dessa besvär.

När vi tittar på bruk av nikotin och alkohol är snus det vanligast bland unga att bruka minst en gång i veckan, 10% uppger det och de flesta av dem är killar. För bruk minst en gång i månaden är det stark-alkohol som är mest förekommande, 28% uppger detta, där är största andelen gymnasieelever. För att få tag på alkohol vänder man sig vanligast till kompisar, kompisars syskon eller sin partner. En fjärdedel av alla unga får dricka alkohol för sina föräldrar.

ARBETE

Nästan hälften av ungdomarna hade i somras ett sommarjobb och de flesta av dem fick sitt jobb genom någon i familjen. En fjärdedel av alla unga har också just nu ett extrajobb. Att få sommarjobb via kommunen är också vanligt.

Hälften av alla gymnasieungdomarna kan tänka sig att starta eget företag i framtiden.

FRAMTID

Nio av tio ungdomar ser positivt på framtiden. Totalt bland gymnasieelever vill och tror de att de kommer att jobba efter gymnasiet, direkt eller senare. Tjejerna vill däremot i högre grad än killarna resa medan killarna vill jobba i kommunen eller i närliggande kommun.

Majoriteten av högstadijeleverna vill och tror att de kommer läsa på gymnasiet efter grundskolan. En fjärdedel av de som vill läsa vidare vet dock inte vad de ska välja för gymnasieprogram.

Avslutningsvis uttrycker de unga i Orsa att det bästa med kommunen är familj och släkt samt närheten till naturen. Närmare sju av tio tror däremot att de kommer att flytta från Orsa och det med anledning av studier eller arbete.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Bakgrund.....	7
Syfte.....	8
Målgrupp och genomförande.....	8
Urval, svarsfrekvens och bortfallsanalys.....	8
Datahantering.....	9
Disposition.....	10
Kontaktinformation.....	10
Läsinstruktioner.....	10
Rapportens tabeller läser du såhär:.....	12
Ungdomarnas demografi.....	13
Födelseland.....	14
Ungdomarnas familj.....	15
Ekonomisk oro.....	16
Nöjdhet med livet.....	18
Fritid.....	20
Saker att göra på fritiden.....	20
Fritidsaktiviteter som ungdomar vill ha.....	21
Föreningsmedlemskap.....	22
Hur ofta ungdomar gör saker på fritiden.....	23
Var man umgås.....	25
Avslutande reflektion och analys – Fritid.....	25
Finns det saker att göra på fritiden?.....	26
Vikten av fri tid.....	26
Mötesplatser.....	27
Det finns saker att göra men inget av intresse.....	27
Olika förutsättningar.....	28
Skolan.....	29
Vad ungdomarna tycker om sin skola.....	29
Diskriminering i skolan.....	31
Skolmiljö och undervisning.....	31
Att vilja bestämma i skolan.....	33
Att få bestämma i skolan.....	34
Avslutande reflektioner och analys – Skola.....	35
Studiero i skolan.....	36
Mobbning och trakasserier i skolan.....	36
Medbestämmande i skolan.....	37
Politik och samhälle.....	40
Intresse för politik.....	40
Förtroende för vuxna och politiker.....	40
Hur engagerade har ungdomar varit?.....	41
Att vara med och påverka.....	41
Vad vill du påverka?.....	43
Att inte vara med och påverka.....	44
Kommunspecifika frågor.....	44
Avslutande reflektioner och analys – Politik & samhälle.....	46
Intresse för politik.....	46
Möte mellan unga och politiker.....	47
Ungas politiska uttryck och engagemang.....	48
Varför man inte är engagerad.....	49

Trygghet.....	51
Mobbing	51
Orättvis behandling.....	52
Trygga och otrygga platser.....	55
Avslutande reflektioner och Analys – Trygghet.....	57
Ungas utsatthet för brott	57
Sexuellt våld vanligare bland unga, och speciellt bland tjejer	58
Otrygghet på offentliga platser	59
Mobbing sker främst i skolan.....	59
Koppling mellan mobbing och utsatthet för brott	61
Hälsa.....	62
Självskattad hälsa	62
Mat och träning.....	64
Bruk av anabola steroider, cigaretter, snus och alkohol.....	64
Bruk av cigaretter, snus och alkohol.....	65
Narkotika	66
Avslutande reflektioner och analys – Hälsa	67
Andelen unga som mår mycket bra sjunker	68
Stress bland unga.....	68
ANDT-användning	70
Arbete	73
Sommarjobb och extrajobb	73
Starta eget företag.....	74
Avslutande reflektioner och analys – Arbete	74
Intresset för sommarjobb och extraarbete	74
Egenföretagande	75
Framtid	77
Högstadiееleverna vill studera efter grundskolan.....	77
Gymnasieelever vill jobba efter gymnasiet.....	78
Att flytta eller stanna.....	79
Det bästa med Orsa	81
Att få gifta sig med vem man vill	82
Positiv syn på framtiden	82
Vad kan kommunen göra för de unga.....	83
Avslutande reflektioner och analys – Framtid	84
Hur få ungdomarna att stanna kvar eller flytta tillbaka?	84
Lägre andel som vill plugga vidare.....	85
Osäkerhet på vad de vill studera.....	85
Fördjupning	87
Inflytande.....	87
Bakgrund	87
Föreningsmedlemskap	88
Ett högt intresse för politik i övrigt.....	88
Vad anser du är bra för din kommun?	89
Hur vill du möta politiker i din kommun?	89
Medbestämmande i skolan	90
Sammanfattning.....	91
Hälsa.....	92
Bakgrund	93
Sexuell läggning.....	93
Funktionsnedsättning.....	94

Socioekonomi	95
Hälsa kontra förtroende för vuxna	96
Sammanfattning	96
Inkludering	97
Ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	97
Bibliotek	98
Medlemskap i förening	99
Elever och lärare bemöter varandra med respekt på min skola	100
Syn på framtiden	101
Sammanfattning	103
Referenser	104

BAKGRUND

Orsa kommun har för andra gången genomfört undersökningen Lokal uppföljning av ungdomspolitiken, nedan kallat Lupp. Lupp har utvecklats av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och enkäten är ett verktyg för att få veta hur kommunens ungdomar tänker, känner och mår.¹ Tidigare Lupp-undersökning i Orsa genomfördes 2015. Genom Lupp-undersökningen får Orsa kommuns politiker, tjänstepersoner och invånare kunskap om ungas liv och erfarenheter och därigenom möjlighet att förbättra ungas situation i kommunen. Därmed inte sagt att ungdomar som grupp är homogen, utan bör ses som den heterogena grupp som den är med en mångfald av olika individer. Resultatet från Lupp är ett bra underlag för att ge ungdomar, vuxna, verksamma politiker och kommunala tjänstepersoner en gemensam syn kring ungas livssituation. Genom Lupp får Orsa kommun en sektorsövergripande bild över hur ungdomar i Orsa mår, tycker och känner. Lupp möjliggör att också följa resultat över tid. Resultat från Lupp, tillsammans med andra lokala, regionala och nationella undersökningar ger en bra grund till att kunna identifiera Orsa kommuns behovsområden.

Orsa kommuns arbete med Lupp ingår i den regionala satsningen att Dalarna ska bli Sveriges bästa ungdomsregion. En del i den regionala satsningen är att varje kommun i Dalarna avser att arbeta kunskapsbaserat med ungdomsfrågor. Lupp är ett av verktyg som löpande ämnas genomföras för att "kunna mäta att det arbete och de insatser som görs faktiskt gör skillnad"². Även nationellt finns direktiv om hur samhället strategiskt ska verka för att ge alla ungdomar inflytande och makt till att forma sina liv såsom de vill. Nedan skrivet mål är sektorsövergripande, det innebär att alla insatser som politiken gör bör ha ett integrerat ungdomsperspektiv.

*Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.*³

För att på ett bra sätt kunna göra insatser i en kommun, som riktar sig till ungdomar måste underlaget baseras på verkligheten. Ungdomarna är experter på sina liv och det bästa man kan göra är att fråga de unga själva om deras eget liv. Lupp har genomförts av cirka hälften av Sveriges alla kommuner för att ta reda på hur ungas livssituation ser ut lokalt och fungerar som en vägvisare på samhällets utveckling. Datainsamlingen genomförs av kommunerna där majoriteten av enkätsvaren samlats in på skolorna.

Genomförandet av Lupp görs i samverkan med Region Dalarna och Dalarnas 15 kommuner. Region Dalarna sammanställer en regional resultatrapport, och kan om kommunerna så önskar även leverera lokala diagramrapporter.

Attityd i Karlstad AB har på uppdrag av Orsa kommun genomfört övergripande sammanfattning av Lupp-resultat och statistikanalys per frågeområde, med beskrivande text och reflektioner. Orsa kommuns ungdomsstrateg har definierat flera fördjupningsområden och i samarbete med Attityd i Karlstad AB valdes de slutliga tre fördjupningstema; Inflytande, Hälsa och Inkludering. Mer information kring denna process finns under kapitel Fördjupning.

¹ MUCF, *Det här kan du göra inom ungdomspolitik*, <https://www.mucf.se/det-har-kan-du-gora-inom-ungdomspolitik> (Hämtad 2019-03-28)

² Region Dalarna, *Dalarnas – Sveriges bästa ungdomsregion* (2015) Strategidokument

³ Prop. 2013/14:191, s. 16

SYFTE

Syftet med framtagna rapporter är att ge Orsa kommun en överskådlig och fördjupad bild av Orsas Lupp-resultat 2018. Den ska hjälpa Orsa kommun att förstå hur ungdomar i Orsa har det.

MÅLGRUPP OCH GENOMFÖRANDE

Målgrupp för Lupp-undersökningen är ungdomar som går grundskolans högstadielklasser, samt gymnasieskolans åk. 1–3.

Enkäten är uppdelad i de sju temaområdena Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete och Framtid. Enkäten genomförs elektroniskt i skolan där MUCF står för programvara som behövs för datainsamlingen. Datainsamlingen har genomförts mellan 1 november – 31 november 2018. Ungdomarna har svarat på enkäten i klassrumsmiljö under lektionstid.

Dalakommuner har ingått avtal som gjort det möjligt att dela svar över kommungränserna, detta för att kunna inkludera ungdomar som är bosatta i Orsa men läser gymnasieutbildning på annan ort. Resultatet har justerats med hänsyn till detta och presenteras på totalnivå.

Urval, svarsfrekvens och bortfallsanalys

Bruttourvalet i denna undersökning har varit skolor som tackat ja till att delta i 2018 års Lupp-enkät. Den deltagande skolan i Orsa kommun är Orsaskolan. Orsa kommun har ingen egen gymnasieskola och därför är alla gymnasieelevers svar utdelat från Mora kommun där majoriteten av Orsas gymnasieungdomar studerar.

Totalt bruttourval för 2018 års Lupp är 403 ungdomar, 211 högstadieelever och 192 gymnasieelever. Av dessa har 303 ungdomar svarat på enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 75 procent.

Svarsfrekvens	Antal elever:	Elever som svarat:	Totalt (%)
Högstadiet	211	183	86,7
Gymnasiet	192	120	62,5
Totalt:	403	303	75

Vad gäller kön är fördelningen ganska jämn mellan tjejer och killar fränsett att det är något färre tjejer än killar på gymnasiet som svarat på enkäten. Undersökningen kan dock anses vara representativt utifrån kön. Andelen som svarat att de har annan könstillhörighet/identitet är få (*) och i de statistiska analyserna kommer dessa att selekteras bort. Alla statistiska tester redovisar endast skillnader mellan killar och tjejer.

Kön	Högstadiet	Gymnasiet	Totalt
Tjej	47,0	41,7	44,9
Kille	51,4	56,7	53,5
Annan könstillhörighet/identitet	1,7*	1,7*	1,7*
Summa procent	100	100	100
Summa antal	181	120	301

DATAHANTERING

Efter genomförd datainsamling har databas skickats från MUCF till Orsa kommun. Orsa kommun har sedan levererat databas till Attityd i Karlstad AB, som genomfört alla statistiska analyser som presenteras i rapporten. För att kunna göra jämförelser har Attityd i Karlstad AB slagit samman databaser till att innehålla resultat från både 2015 och 2018 års undersökningar, samt båda målgrupperna; högstadieelever och gymnasieelever.

Undersökningens resultat är hanterat på totalnivå där resultatet genomgående har delats upp på kön, årskurs och undersökningsår. I rapporten redovisas dessa när det finns *signifikanta (betydande) skillnader* inom gruppen.

Samtliga 66 enkätfrågor av olika karaktär och storlek har hanterats och presenteras i rapporten. Lupp-enkätens mer kvalitativa frågor har också hanterats genom att kategoriseras för att få fram om ungdomarna uppger liknande svar. Utifrån kategoriseringen har relevanta citat plockats ut och presenteras i citatbubblor. För att se frekvensfördelning, mer likt en resultatrapport med tabell och/eller diagram, hänvisar vi till Orsa kommuns ungdomsstrateg som kan tillhandahålla relevant material. För närmare beskrivning av hur du läser rapporten, se kapitel Läsinstruktioner.

Attityd har gjort en egen resultatbearbetning av nationellt Lupp-resultatet efter resultatet från Luppportalen⁴ och Orsa kommuns Lupp-resultat har genomgående ställts i relation till det nationella totalresultatet för 2018 års Lupp. Jämförelser har växelvis skrivits i text och i tabeller. I det nationella Lupp-resultatet ingår totalt 49 kommuner; Avesta, Borgholms, Borlänge, Dals-Eds, Eksjö, Emmaboda, Falköpings, Falu, Gagnef, Halmstad, Haparanda, Hedemora, Hulstfreds, Hylte, Härnösands, Högsby, Kalmar/Kalmarsunds gymnasieförbund, Kramfors, Laholm, Leksand, Ludvika, Lycksele, Malung-Sälens, Marks, Mora, Mönsterås, Mörbylånga, Nybro, Nyköpings, Orsa, Oskarshamns, Rättviks, Skara, Skellefteå, Smedjebackens, Sundsvalls, Sätters, Timrå, Torsås, Vansbro, Varbergs, Vimmerby, Värnamo, Västerviks, Växjö, Ånge, Älvdalens, Örkelljunga, Örnsköldsvik. Samtliga kommuner innefattar resultat från både åldersgruppen 13–16 år och 16–19 år, förutom Borgholms, Dals-Eds, Gagnef, Malung-Sälens, Mörbylånga, Orsa, Smedjebackens, Sätters och Torsås som endast finns representerade i resultatet för åldersgruppen 13–16 år.

För analys och reflektioner som belyser viktiga och betydande LUPP-resultat har sekundärkällor använts. Bland annat har hänvisar vi till: BRÅ – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot

⁴ Luppportalen är den webbaserade plattform som används för Luppundersökningen från och med 2015.

brott, Folkhälsomyndigheten, Friends, MUCF, SCB, Internetstiftelsen, Tillväxtverket tillsammans med andra forskningsrapporter. För total förteckning över källor, se avsnitt Referenser.

DISPOSITION

Rapporten är indelad i tre större avsnitt och följs av områdesavsnitt. Inledande avsnitt redogör för ungdomarnas demografi som visar hur ungdomar i Orsa svarat på frågor om bland annat kön, sexuell läggning, födelseland och oro för sina föräldrars ekonomi. Därefter följer rapportens resultatavsnitt som delas in enligt Lupp-enkätens områden; Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete och Framtid. Varje områdes resultat presenteras med tabeller och beskrivande texter och avslutas med en analys och reflektion kring särskilt intressanta eller betydande resultat. Rapporten avslutas med en statistisk fördjupning inom tre valda områden; Inflytande, Hälsa och Inkludering.

KONTAKTINFORMATION

Orsa kommun

Christina Nordmark, Ungdomsstrateg

Telefon: 0250 - 55 22 24

E-post: christina.nordmark@orsa.se

Attityd i Karlstad AB

Anna Staake, projektledare

Telefon: 054 - 77 70 605

E-post: anna@attitydikarlstad.se

LÄSINSTRUKTIONER

Rapporten du nu läser är en sammanställning och en analys av Orsa kommuns Lupp-undersökning för 2018. Rapporten är indelad i tre delar; bakgrund, resultat med tillhörande analys och reflektioner samt fördjupning.

Lupp-undersökningens resultat presenteras tematiskt i samma ordning som Lupp-enkäten följer; Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete och Framtid. Resultatet presenteras i tabell och i text, med vissa diagram som belyser särskilt intressanta resultat. Signifikanta (betydande) skillnader mellan killar och tjejer, högstadiel elever och gymnasieelever samt förändring mellan 2015 och 2018 års undersökning, markeras med rosa i tabell och beskrivs i text.

Vi presenterar frågorna med hjälp av olika mått. Vilket mått som används avgörs beroende på hur frågan är ställd i enkäten:

Medelvärde: Används för skalfrågor och visar det genomsnittliga värdet för frågan. De som svarat "vet ej" eller de som inte besvarat frågan beräknas inte med i medelvärdet. Skalan för vad medelvärdet baseras på varierar beroende på fråga och förtydligas genom att beskrivas i tabellhuvudet. Luppens skalfrågor varierar mellan 1-3, 1-4 och 1-5.

Standardavvikelse: Standardavvikelse är ett mått på hur mycket målgruppens svar avviker från medelvärdet. Om de olika värdena ligger samlade nära medelvärdet blir

standardavvikelsen låg, medan värden som är spridda långt över och under medelvärdet ger en hög standardavvikelse.

Andel "Ja": andel som svarat ja på en fråga eller ett påstående. Presenteras i procent (%).

Andel "Minst en gång i veckan": andel som svarat alternativ "I stort sett varje dag", "Flera gånger i veckan" och "En gång i veckan". De svarande har summerats och presenteras som andel som svarat "Minst en gång i veckan". Presenteras i procent (%).

Andel "Minst en gång i månaden": andel som svarat alternativ "I stort sett varje dag", "Flera gånger i veckan", "En gång i veckan" och "Någon eller några gånger i månaden". De svarande har summerats och presenteras som andel som svarat "Minst en gång i månaden". Presenteras i procent (%).

Vi presenterar också ungdomarnas svar utifrån ett antal olika statistiska begrepp. Här följer en kortfattad beskrivning av vad begreppen innebär:

Signifikans (Chi-square test): Statistiskt test som jämför två eller flera olika gruppers svar på en envalsfråga och ser om skillnaden i svar är tillräckligt stor för att inte bero på slumpen. När det är en signifikant skillnad mellan grupperna markeras det som rosa i tabellen samt beskrivs i text under respektive tabell. Vid frågor där respondenterna kan svara flera svarsalternativ kan inte detta test göras. Då skriver vi istället att det finns en skillnad, men det innebär inte att vi kan säga att den är statistiskt signifikant. För testet Person Chi-Square Asymp. Sig använder vi 0,050 som gränsvärde för att kunna säga att det finns en statistisk skillnad mellan grupperna.

Bas: antal som besvarat en viss fråga.

RAPPORTENS TABELLER LÄSER DU SÅHÄR:

Här visas det värde som beskriver frågan. Vi använder antingen **Medelvärde, Andel "Ja" (%)** eller **Andel "Minst en gång i veckan/månaden" (%)**

Standardavvikelse: Används vid medelvärde, är ett spridningsmått.
Vet ej (%): Andelen som svarat vet ej

Om rutan är rosa finns det en **signifikant skillnad** mellan grupperna, om rutan inte är rosa är skillnaden inte signifikant

	Andel "Ja" (%)	Bas	Standardavvikelse	Vet ej (%)	Signifikant högst för:		
					Kön	Årskurs	År
H5. Får du gifta dig med vem du vill?	88,0	824	-	4,6	T		

Här ser du vilken eller vilka frågor som behandlas

Bas: Hur många som svarat på frågan

Markeringen i rutan visar vilken grupp som har det högsta värdet.
K = Kille / **T** = Tjej
Hög = Högstadiet / **Gy** = Gymnasiet
15 = 2015 / **18** = 2018

Efter varje tabell följer en text som beskriver tabellens innehåll i ord. Om det föreligger signifikanta skillnader mellan någon eller några av grupperna lyfts detta i texten. Var den skillnaden mellan grupperna ligger beskrivs med andelar (%).

För att öka läsbarhet och för att belysa det högsta och lägsta värdet i tabeller med många underfrågor markeras dessa med orange och grönt. **Orange** står för det negativa värdet, oavsett om det är det högsta eller lägsta, och **grön** står för det positiva värdet.

I exempeltexten nedan beskrivs innehållet i exempel Tabellen:

"Majoriteten av ungdomarna, 88% svarar att de får gifta sig med den de vill. Sett till **kön** är det något fler tjejer som svarar ja på frågan, 92% jämfört med 85% av killarna. Killar svarar i större utsträckning att de inte vet om de får gifta sig med vem de vill, 6% jämfört med 3% av tjejerna. Killarna svarar också i större utsträckning än tjejer att de får gifta sig men bara om personen har ett annat kön än en själv, 3% jämfört med 1% av tjejerna."

UNGDOMARNAS DEMOGRAFI

Nedan presenteras resultatet av de demografiska frågorna i undersökningen, bland de ungdomar som svarat på enkäten. Fördelningen presenteras i tabeller. I tabellerna framkommer procentuell fördelning, summerad procent och summerat antal personer som svarat.

De unga har fått svara på hur de definierar sin sexuella läggning. Majoriteten av ungdomarna uppger att de har en heterosexuell läggning. Det är något fler gymnasieelever som uppger att de är bisexuella medan det är fler högstadieelever som är osäkra på sin sexuella läggning.

Sexuell läggning	Hög	Gy	Totalt
Heterosexuell	77,9	85,5	80,9
Bisexuell	2,8	5	3,7
Homosexuell	1,1	1,6	1,3
Osäker på min sexuella läggning/Vet inte	5,0	0,8	3,3
Annat	0,6	2,5	1,3
Vill inte definiera	12,7	4,2	9,4
Summa procent	100	100	100
Summa antal	181	118	302

Strax över 1 av 10 ungdomar (13%) uppger att de har någon sjukdom eller nedsatt funktion som innebär att de har svårigheter att delta i olika aktiviteter, i t.ex. skolan, på sin fritid eller tillsammans med vänner. Det är något fler gymnasieelever än högstadieelever som uppger detta, men det är fler högstadieelever som inte vill svara.

Sjukdom el. nedsatt funktion	Hög	Gy	Totalt
Ja	12,1	14,1	12,9
Nej	77,5	79,1	78,1
Vill ej svara	10,4	6,6	8,9
Summa procent	100	100	100
Summa antal	182	120	302

FÖDELSELAND

Majoriteten av ungdomarna i Orsas Lupp är födda i Sverige, 76%. En fjärdedel uppger att de är födda utanför Europa, 21%. Det finns en liten skillnad mellan årskurserna, det är fler ungdomar på gymnasiet än högstadiet som uppger att de är födda utanför Europa.

Född i:	Hög	Gy	Totalt
Sverige	77,5	74,5	76,3
Norden	0,5	0,8	0,7
Europa	2,7	1,6	2,3
Utanför Europa	19,2	22,8	20,7
Summa procent	100	100	100
Summa antal	182	118	300

En fjärdedel av alla ungdomar som ingår i 2018 års Lupp är alltså födda utanför Europa. Av dessa har 24% bott i Sverige i 10 år eller längre, 37% mellan 4-9 år och 39% mellan 0-3 år.

Antal år i Sverige:	Hög	Gy	Totalt
10 år eller längre	22,5	26,7	24,2
4 - 9 år	40,0	33,3	37,0
0 - 3 år	37,5	40,0	38,5
Summa procent	100	100	100
Summa antal	40	30	70

UNGDOMARNAS FAMILJ

Totalt är det 77% av alla ungdomar som har minst en förälder som är född i Sverige. Det är 18% av alla ungdomar vars båda föräldrar är födda utanför Europa. Det är 3% av ungdomarna vars båda föräldrar är födda i Europa inkl. Norden.

Var förälder A och B är födda korrelerar med varandra, som visar att ungdomarnas föräldrar i stor utsträckning har samma födelseplats. 69% uppger att *båda* deras föräldrar är födda i Sverige.

Förälder A	Hög	Gy	Totalt
Sverige	75,1	72,5	74,1
Norden	0,5	1,6	1,0
Europa	4,9	0,8	3,3
Utanför Europa	19,3	25,0	21,6
Summa procent	100	100	100
Summa antal	181	120	301

Förälder B	Hög	Gy	Totalt
Sverige	75,6	70,9	73,8
Norden	1,6	1,9	1,7
Europa	3,8	2,5	3,4
Utanför Europa	18,7	24,9	21,1
Summa procent	100	100	100
Summa antal	181	117	298

Det är 87% av alla ungdomar som har minst en arbetande förälder (bas=301). Det är 67% vars *båda* föräldrarna arbetar.

Det är totalt 35 ungdomar som är en i en familjesituation där ingen av föräldrarna arbetar. Det är många ungdomar inom denna grupp som uppger att de inte vet vad deras föräldrars sysselsättning är, 33%, men de som vet uppger att deras föräldrar studerar, 29%, eller är arbetslösa, 17%. Ett antal föräldrar är föräldralediga, långtidssjukskrivna samt ålderspensionärer. Det är 10% av föräldrarna som gör "annat" inom gruppen.

Sysselsättning	Förälder A	Förälder B
Arbetar	83,3	74,3
Studerar	6,1	6,3
Föräldraledig	0,3	0,3
Arbetslös	3,8	4,2
Långtidssjukskriven/sjukpensionär	1,4	3,5
Ålderspensionär	0	1,4
Annat	3	3,8
Vet inte	4	6,3
Summa procent	100	100
Summa antal	293	288

EKONOMISK ORO

Totalt är det omkring 16% av ungdomarna som uttrycker att de är ganska eller mycket oroliga för sina föräldrars ekonomi. Det är en högre andel gymnasieelever än högstadieelever som är oroliga för sina föräldrars ekonomi. 11% är mycket oroliga jämfört med 3% av högstadieeleverna.

Ekonomisk oro	Hög	Gy	Totalt
Inte alls orolig	53,6	41,6	48,8
Inte särskilt orolig	34	35,8	34,8
Ganska orolig	8,9	11,6	10
Mycket orolig	3,3	10,8	6,4
Summa procent	100	100	100
Summa antal	179	120	299

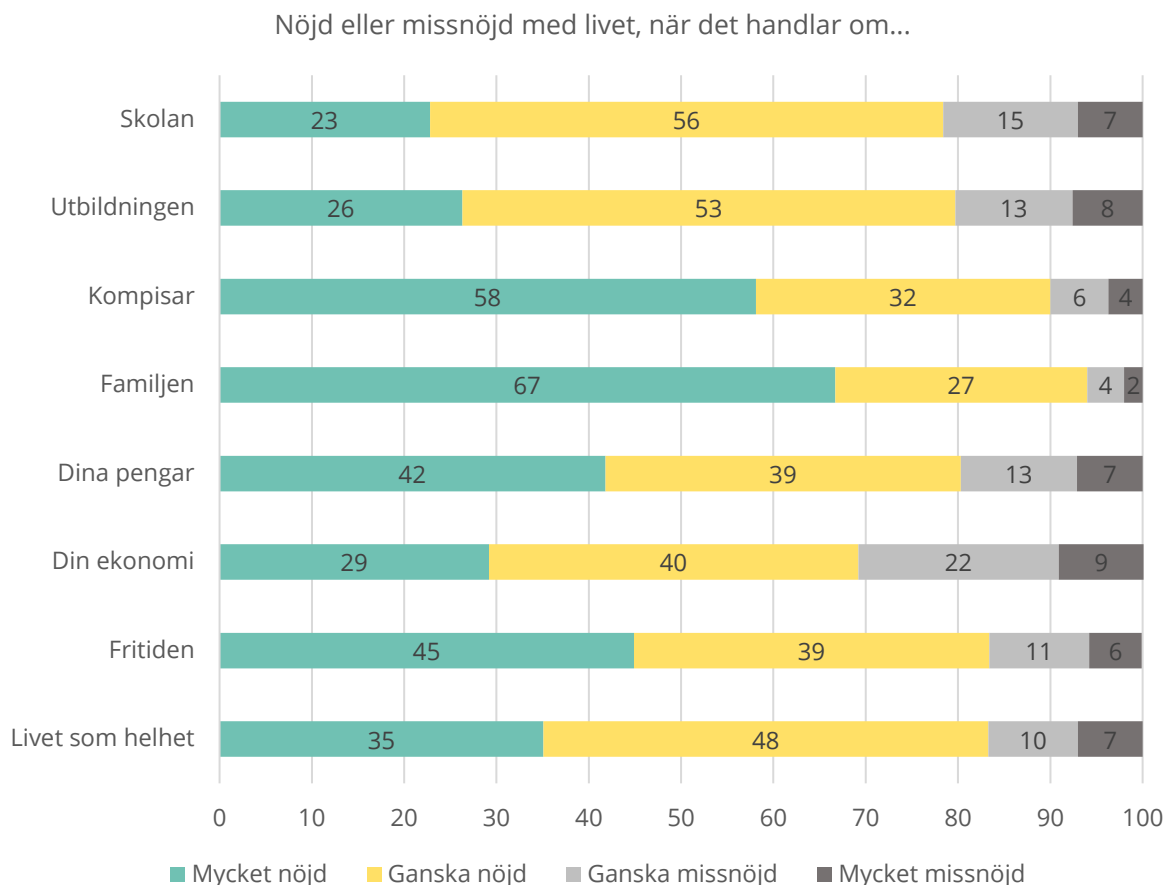
Omkring var fjärde ungdom uppger att de inte kunnat göra något eller kunnat köpa något för att deras familj inte haft råd. 13% har fått avstå en gång och 15% uppger att de fått avstå flera gånger. Det är en högre andel gymnasieelever som uppger att de inte kunnat köpa saker på grund av att deras familj inte haft råd.

Avstå från köp	Hög	Gy	Totalt
Ja, flera gånger	11,9	18,4	14,6
Ja, en gång	10,2	15,9	12,5
Nej	77,8	65,5	72,9
Summa procent	100	100	100
Summa antal	176	119	295

Vid en analys av om dessa två frågor som rör ungdomars familjeekonomi korrelerar finns ett negativt samband. De ungdomar som uttrycker en oro för sina föräldrars ekonomi har i större utsträckning fått avstå från att köpa eller göra saker på grund av att deras familj inte haft råd. Det är 7% av ungdomarna som ingår i Orsas Lupp-undersökning som är ganska eller mycket oroliga för sina föräldrars ekonomi samt att de flera gånger fått avstå från att köpa eller göra något på grund av att deras familj inte haft råd.

NÖJDHET MED LIVET

Nedan visas ett diagram som beskriver hur nöjda ungdomar i Orsa är med olika delar av livet. På en fyrgradig skala har ungdomarna fått gradera olika påståenden. Mest nöjda är ungdomarna med familjen och sina kompisar. Minst nöjda är de med sin ekonomi och skolan.

Det som flest ungdomar uttrycker att de är mest nöjda med är familjen där nästintill alla, 94%, är mycket eller ganska nöjda. Många är också nöjda med sina kompisar där 9 av 10 ungdomar är mycket eller ganska nöjda. Men det finns skillnader mellan **könen** där killar är mycket nöjda, 64% jämfört med 53% av tjejerna. Tjejerna är i större utsträckning ganska nöjda, 39%, jämfört med 27% av killarna. Gällande kompisar visas det också att andelen som är mycket nöjda med sina kompisar har sjunkit mellan **undersökningsåren** där 66% var mycket nöjda 2015, jämfört med 58% 2018.

Det ungdomarna är minst nöjda med är sin ekonomi/pengar samt med skolan/utbildningen. Det finns en skillnad mellan **könen** i hur högstadielever är nöjda med sina pengar, där fler högstadiekillar är mycket nöjda, 46% jämfört med 37% av högstadietjejerna, och där tjejerna i större utsträckning är ganska nöjda, 45% jämfört med 34% av högstadietjejerna. Hur nöjda ungdomarna är med skolan skiljer sig också åt mellan **könen**. Det är fler killar som är mycket nöjda med skolan, 29% jämfört med 16% av tjejerna. Tjejerna svarar i större utsträckning att de är ganska missnöjda, 22% jämfört med 9% av killarna.

Hur nöjd eller missnöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?	Andel "Mycket nöjd" (%)	Andel "Mycket och ganska nöjd" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
				Kön	Årskurs	År
Skolan	22,8	78,4	303	K		
Utbildningen	26,3	79,6	303			
Kompisar	58,1	90,0	303	K		15
Familjen	66,7	93,9	303			
Dina pengar	41,8	80,2	303	K		
Din ekonomi	29,2	69,1	303			
Fritiden	44,9	83,4	303	K	Åk8	15
Livet som helhet	35,1	83,2	303	K	Åk8	

När vi ser vidare på skillnader mellan **könen** finns det också skillnad i nöjdhet vad gäller fritiden. 54% av killarna svarar att de är mycket nöjda med sin fritid jämfört med 35% av tjejerna. Tjejerna svarar i större utsträckning att de är ganska nöjda eller ganska missnöjda. Killarna är också mer nöjda med livet som helhet, 46% jämfört med 23% av tjejerna är mycket nöjda.

När vi ser till **årskurs** är det 67% av högstadieläverna som är mycket nöjda med sin fritid, jämfört med 38% av gymnasieeleverna. Högstadieläver är även betydligt mer nöjda med livet som helhet, än vad gymnasieeleverna är. 24% av gymnasieeleverna är mycket nöjda med livet som helhet, jämfört med 42% av högstadieläverna. 10% av gymnasieeleverna är mycket missnöjda med livet som helhet, jämfört med 5% av högstadieläverna.

När vi ser till **undersökningsår** är det färre 2018 som är mycket nöjda med sin fritid. 2015 var 58% mycket nöjda med sin fritid, jämfört med 45% 2018. Andelen som är mycket missnöjda med sin fritid har till 2018 ökat, från 2% 2015 till 7% 2018.

FRITID

Nedan presenteras resultatet för området fritid. Resultatet behandlar frågeområdena om hur mycket ungdomarna tycker att de har att göra på fritiden, om de tycker att det saknas fritidsaktiviteter där de bor, vad de ofta gör på sin fritid samt om de är medlem i någon förening.

SAKER ATT GÖRA PÅ FRITIDEN

Ungefär hälften av alla ungdomar, 46%, tycker att det finns ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden. På en fyrgradig skala, från väldigt mycket till väldigt lite/ingenting, får frågan ett medelvärde på 2,46.

	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standard- avvikelse	Signifikant högst för:		
				Kön	Års- kurs	År
B1. Hur mycket eller lite tycker du att det finns att göra på fritiden?	2,46	301	0,914	K	Hög	15

Sett till **kön** är det fler killar än tjejer som tycker att det finns mycket saker att göra på fritiden. 54% av killarna tycker att det finns ganska eller väldigt mycket att göra jämfört med 35% av tjejerna. Tjejerna svarar i större utsträckning att det finns ganska lite att göra, 46% jämfört med 36% av killarna.

Det finns även skillnader mellan **årskurserna** där högstadiel elever i högre grad än gymnasieeleverna tycker att det finns saker att göra på fritiden. 51% av högstadiel eleverna svarar att det finns ganska eller väldigt mycket att göra jämfört med 38% av gymnasieeleverna. Gymnasieeleverna svarar i större utsträckning att det finns ganska lite att göra, 45% jämfört med 37% av högstadiel eleverna.

Andelen ungdomar som tycker att det finns mycket att göra på fritiden har sjunkit mellan **undersökningsåren**. 2015 uttryckte 22% att det fanns väldigt mycket att göra på fritiden, jämfört med 15% 2018. Liknande minskning visas gällande de som uttryckte att det fanns ganska mycket saker att göra på fritiden, 44% 2015 jämfört med 31% 2018.

Fyra av tio ungdomar, 41%, tycker också att det saknas fritidsaktiviteter där de bor. Det är en stor andel som svarar vet ej på frågan, 39%. Sett till **kön** är det fler killar än tjejer som tycker att det saknas fritidsaktiviteter där de bor, 46% jämfört med 36% av tjejerna. Det är också fler killar som tycker att det inte saknas fritidsaktiviteter där de bor, 25% jämfört med 14% av tjejerna. Det är istället fler tjejer som svarar vet ej, 50% jämfört med 30% bland killarna.

	Andel "Ja" (%)	Bas	Vet ej (%)	Signifikant högst för:		
				Kön	Års- kurs	År
B5. Tycker du att det saknas fritidsaktiviteter där du bor?	41,2	301	39,2	K		

De unga har även fått svara på om de tycker att det finns fritidsaktiviteter men om det är så att de inte kan eller vill delta i dem av någon anledning. Här fick de gradera, hur olika påståenden stämde överens med deras uppfattning, på en tregradig skala, från stämmer inte alls till stämmer helt. Här uppger en del ungdomar att det finns saker att göra på fritiden men att det antingen inte intresserar dem, att deras familj säger nej, att de inte kan ta sig dit eller att det kostar för mycket.

Den främsta anledningen av dessa, och det påstående som får högst medelvärde på 1,90, är att det finns saker att göra, men att inget intresserar dem. Det är 17% av alla ungdomarna som svarar att det stämmer helt, och ytterligare 55% att det stämmer delvis. Andelen som uppger att det stämmer helt har också ökat sedan 2015 då 10% uppger att det stämde helt.

Det lägsta medelvärdet får påståendet att det finns saker att göra, men att deras familj säger nej. 3% uppger att det stämmer helt, och 14% uppger att det stämmer delvis.

B2. Hur stämmer dessa påståenden in på dig?	Medelvärde Skala 1-3	Bas	Standardavvikelse	Signifikant högst för:		
				Kön	Årskurs	År
Det finns saker att göra men inget som intresserar mig	1,90	298	0,661			18
Det finns saker att göra men min familj säger nej	1,19	297	0,456			
Det finns saker att göra men jag kan inte ta mig dit	1,48	295	0,648		Gy	
Det finns saker att göra men det kostar för mycket	1,53	298	0,662		Gy	

Sett till **årskurs** finns det skillnad i påståendet att det finns saker att göra men att de inte kan ta sig dit eller att det kostar för mycket. Det är gymnasieelever som i högre grad uppger detta. 16% av gymnasieeleverna har svårt att ta sig till sina fritidsintressen, jämfört med 4% av högstadieeleverna. 12% av gymnasieeleverna upplever också att det kostar för mycket, jämfört med 8% av högstadieeleverna.

Fritidsaktiviteter som ungdomar vill ha

Ungefär en tredjedel (88 st.) av ungdomarna i Orsas Lupp har valt att uttrycka sig i de öppna svarfälten om vad de önskar sig för fritidsaktiviteter. Bland fritext-svaren var ett vanligt önskemål mer aktiviteter eller "något överhuvudtaget", utan att det var specificerat vad. Vad högst andel unga önskade mer specifikt var fler sportaktiviteter, och det önskades i lika stor utsträckning av både killar och tjejer samt hos både högstadie- och gymnasieelever. De något äldre ungdomarna uttryckte också att de sportaktiviteter de önskade också skulle rikta sig till nybörjare, så att även de som inte vill satsa på idrott var välkomna.

Flera ungdomar önskade också nya idrottsanläggningar, både inomhus och utomhus. Andra önskemål om specifika aktiviteter som kom fram var bland annat matlagning, aktiviteter för integration och aktiviteter som har med fordon att göra.

Ett annat önskemål som kom högt upp var sociala platser inomhus att umgås på med sina vänner. Även allmänna platser med lättare aktiviteter efterfrågas, såsom bowling och minigolf. Några tar upp att de mötesplatser och aktiviteter som finns bara vänder sig till yngre och önskar därför mötesplatser för högre åldrar.

Sportaktiviteter
 "Sporter, där det inte är stort allvar och man är där för att ha kul och inte satsa då det är mycket prestationsångest om man skulle börja på en sport i vår ålder som nybörjare."
Tjej, 16-19 år

Mötesplatser
 "Ungdomshus som är öppet alla dar"
Kille, 13-16 år

Mötesplatser
 "Roliga sysselsättningar för unga, samt mysiga och roliga ställen att vara på så slipper man vara ute och hänga."
Tjej, 16-19 år

Gratisaktiviteter
 "Det finns många saker men det kostar pengar."
Kille, 13-16 år

Vad som helst/allt
 "Saknar alla sorters fritidsaktiviteter – fotboll, ungdomshus för ungdomar som är över 18"
Kille 16-19 år

FÖRENINGSMEDLEMSKAP

Det är nästintill hälften, 47%, av alla ungdomar som uppger att de är medlem i någon typ av förening, såsom religiös förening eller församling, kultur- eller idrottsförening, politiskt ungdomsförbund, friluftsförbund, data- eller spelförening m.m. Sett till **undersökningsår** är det en lägre andel som 2018 är medlem i en förening, 47% jämfört med 56% 2015.

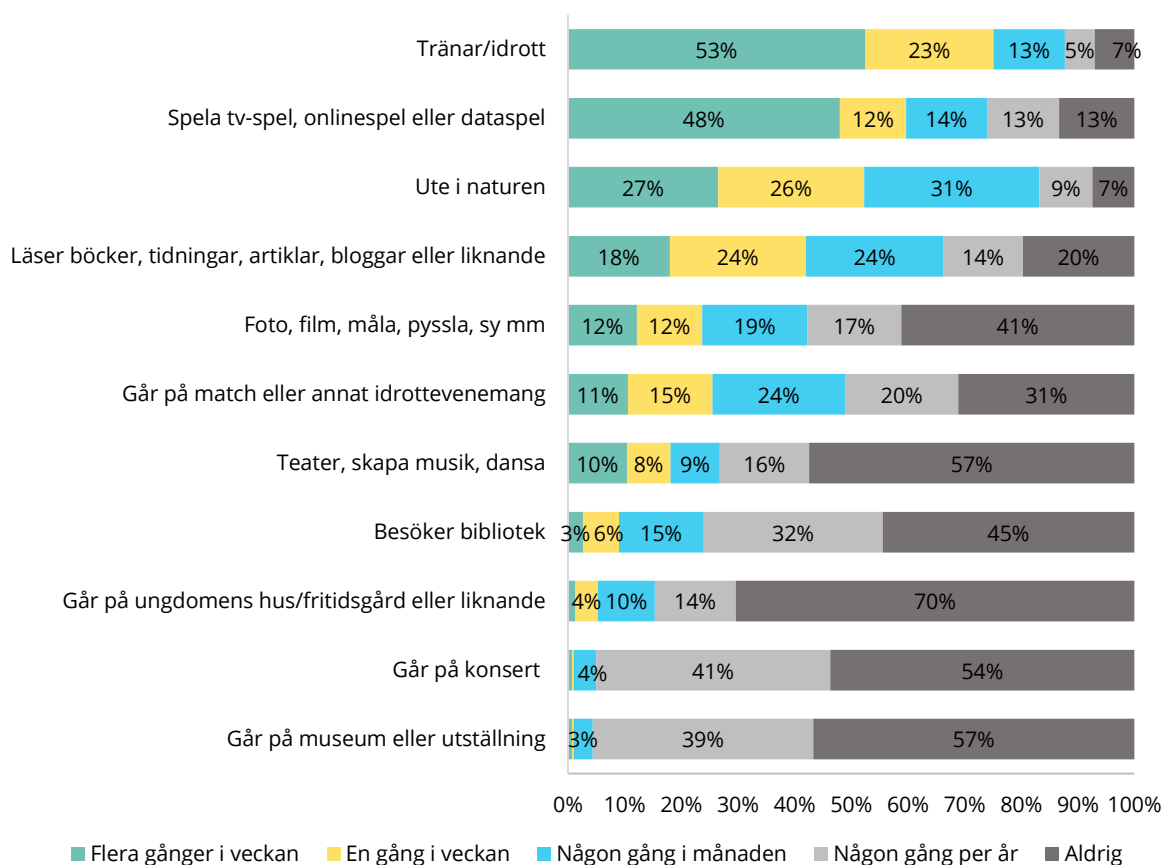
	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
B6. Är du medlem i någon förening? Till exempel religiös förening eller församling, kultur- eller idrottsförening, politiskt ungdomsförbund, friluftsförbund, data- eller spelförening m.m.	46,8	301			15

HUR OFTA UNGDOMAR GÖR SAKER PÅ FRITIDEN

De topp-tre-aktiviteterna som ungdomar i Orsa *ofta* gör (minst en gång i veckan) är träning/idrott, spelar tv-spel, onlinespel och dataspel samt att vara ute i naturen. Det är också många som ofta läser böcker, tidningar, artiklar eller bloggar, håller på med foto och film och går på idrottsevenemang.

Det som flest ungdomar *aldrig* gör är att gå på ungdomens hus, spela teater, skapa musik eller dansa samt gå på museum eller utställning.

45% har svarat **"Annat"** på frågan om vad de gör på sin fritid. Här har många svarat aktiviteter som går att kategorisera in i de alternativ som enkäten angivit på förhand. Bland annat olika typer av sportaktiviteter såsom skidor, fotboll, innebandy och basket. De flesta svar handlade däremot om att umgås med sina vänner. Många mekade också med bilar eller körde moped, cross eller EPA. Andra aktiviteter som angavs var att hänga på sociala medier, umgås med familj, lyssna på musik, titta på serier och YouTube, jaga, plugga, och ta hand om husdjur.

Utifrån diagrammet föreligger inga skillnader mellan könen. Däremot i analysen av de topp-fem mest förekommande aktiviteterna finns skillnader utifrån **kön**. Vad gäller träning/idrott finns inga skillnader, inte heller intresse för att vara ute i naturen. Stora skillnader visar sig dock när det kommer till att spela tv-spel, online- eller dataspel vilket är betydligt mer populärt bland killar, och när det kommer till att läsa böcker, tidningar och bloggar eller att foto, film, måla, pyssla och sy vilket är mer populärt bland tjejer.

Topp 5 aktiviteter som görs minst en gång i veckan	Tjejer	Killar	Totalt
Träning/Idrott	75	76	75
Spela tv-spel, online- eller dataspel	32	82	60
Vara ute i naturen	50	54	52
Läsa böcker, tidningar och bloggar	44	39	42
Foto, film, måla, pyssla och sy	34	15	24

Tabellen nedan visar en översikt av vilka aktiviteter ungdomarna gör minst en gång i veckan, och vilka skillnader det finns mellan könen, årskurserna och undersökningsåren. Här visas det ännu en gång att det är träning/idrott, spelar tv-spel, onlinespel och dataspel samt att vara ute i naturen som är de mest förekommande aktiviteterna. De aktiviteter som färre ungdomar gör minst en gång i veckan är att gå på konsert, teater, musikal eller dansuppvisning, eller på museum eller utställning.

B3. Hur ofta gör du följande saker på din fritid?	Andel "Minst en gång i veckan" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Årskurs	År
Tränar/idrottar	75,1	301			
Spelar teater, skapar musik eller dansar	18,1	298	T		
Håller på med foto eller film, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr eller liknande	23,6	296	T	Hög	15
Spelar tv-spel, onlinespel eller dataspel	59,7	300	K	Hög	
Läser böcker, tidningar, artiklar, bloggar eller liknande	42	300			
Besöker bibliotek	9,0	301		Hög	15
Är ute i naturen	52,3	298		Hög	
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	5,3	300	K	Hög	18
Går på konsert	1,0	298			
Går på teater, musikal eller dansuppvisning	1,0	300			
Går på museum eller utställning	1,0	298			
Går på match eller annat idrottsevenemang	25,5	302	K		
Annat	45,4	176			

Sett till **kön** finns det vissa skillnader. Det är fler tjejer än killar som spelar teater, sysslar med musik och dansar samt håller på med foto, film eller måleri. Det är fler killar än tjejer som spelar tv-spel, går på ungdomens hus samt går på idrottsevenemang.

Sett till **årskurs** är det genomgående fler högstadielärover som håller på med foto eller film, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr eller liknande, spelar tv-spel, onlinespel eller dataspel, besöker bibliotek, är ute i naturen eller går på ungdomens hus.

Sett till **undersökningsår** är det fler ungdomar i årets undersökning som går på ungdomens hus, medan det är färre som håller på med foto eller film, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr eller liknande och besöker bibliotek.

VAR MAN UMGÅS

De topp-tre-platserna som ungdomar i Orsa träffar sina kompisar på är hemma hos varandra, på sociala medier på internet och i centrum/på stan. Andra populära platser är utomhus och i idrottshallar. De platser som inte är lika populära är i en föreningslokal, på ungdomens hus eller i en galleria eller köpcentrum.

B4. När du träffar dina kompisar på fritiden, var brukar ni då vara?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Hemma hos varandra	77,9	303	T		
På sociala medier på internet	41,3	303		Hög	
På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	5,3	303	K		15
I en föreningslokal	1,7	303			
I en idrottshall/sporthall eller på annat ställe i samband med idrott	28,1	303	K		
På ett café	12,9	303	T	Gy	18
På en restaurang, pub, bar eller liknande	14,2	303			
I galleria eller i köpcentrum	7,6	303	T		
I centrum/på stan	30,4	303	T		
Utomhus	29,4	303			15
Någon annanstans	7,9	303			

Sett till **kön** så finns det skillnader mellan var tjejer och killar umgås med sina kompisar. Tjejer träffar sina kompisar hemma hos varandra, på ett café, i en galleria eller på stan i större utsträckning än killar. Killar träffas på ungdomens hus eller i idrottshallar i större utsträckning än tjejer.

Sett till **årskurs** är det fler högstadiel elever än gymnasieelever som träffar sina kompisar på sociala medier medan fler gymnasieelever träffar sina kompisar på ett café.

Sett till **undersökningsår** är det färre ungdomar som brukar ses på ungdomens hus eller en fritidsgård. 15% av de brukade 2015 träffa sina kompisar på fritidsgården, jämfört med 5% 2018. Andelen som träffar sina kompisar utomhus har också sjunkit, från 39% 2015 till 29% 2018. Det är fler som träffar sina kompisar på ett café 2018, 13% jämfört med 6% 2015.

AVSLUTANDE REFLEKTION OCH ANALYS – FRITID

Fritid definieras av unga som den tid som är fri från krav, en tid som de själva bestämmer över.⁵ Vad fritiden fylls med för aktiviteter är viktiga för avkoppling, kreativitet, nya insikter, att lära sig ta ansvar, att hitta gemenskap och hälsan. Likväl som den också måste få vara just en tid fri från måsten.

Fritiden kan vara ett komplement till familj och skola som förstärker och ökar ett redan befintligt välbefinnande. Samtidigt kan fritiden även vara kompenserande och reparerande till en i övrigt mindre fungerande vardag. Ett lyckande i sin fritidsaktivitet kan väga upp misslyckande på andra områden.⁶ Om det inte finns fritidsaktiviteter som intresserar kan däremot effekterna bli de motsatta och fritiden blir den tid då exempelvis ensamhet blir påtaglig eller ekonomiska

⁵ MUCF (2007) *Ungdomar, fritid och hälsa. En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer*

⁶ Ibid.

förutsättningar synliggörs. Vad unga gör på sin fritid och vad de önskar att göra är därför intressant då det kan ge en ökad förståelse för övriga delar i ungdomars liv.

Finns det saker att göra på fritiden?

Ungefär hälften av alla svarande ungdomar, 46%, tycker att det finns ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden. Däremot är det färre ungdomar som år 2018 än 2015 tycker att det finns ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden. Nationellt sett så är det 65% som tycker att de har ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden.⁷ Orsas unga ligger därför under rikssnittet. Skillnaden i hur mycket unga har att göra på fritiden har, i andra studier, visat sig skilja sig mellan unga på landsbygd, unga i utsatta områden och unga i städer. Unga på landsbygd upplever också att det finns ett ensidigt utbud av aktiviteter.⁸ Skillnaden i hur upplevelsen för fritidsutbudet är syns i Orsa också mellan könen. Killarna tycker i större utsträckning att det finns väldigt mycket att göra jämfört med vad tjejerna tycker. Killar tycker trots detta i större utsträckning att det saknas fritidsaktiviteter där de bor.

En anledning till de olika uppfattningarna om hur mycket fritidsaktiviteter som Orsa har att erbjuda kan ha att göra med de olika individernas intresseområden. Där skiljer sig svaren både beroende på kön och på ålder. Vad erbjuds i Orsa av det som de unga intresserar sig för? Vilka intresserar sig för utbudet och kan det ha skapat de skilda uppfattningarna för vad som finns att göra?

De flesta unga i Orsa utövar minst en gång i veckan någon typ av träning eller idrott, spelar tv-spel, dataspel eller onlinespel eller är ute i naturen. Det är också vanligt att läsa böcker, tidningar och bloggar, att fota och filma eller att besöka idrottsevenemang. De mer kreativa aktiviteterna och skapande är vanligare bland tjejerna. Killarna spelar i större utsträckning tv- och dataspel, besöker idrottsevenemang eller besöker ungdomsgården. Anledningen till att intresseområdena skiljer sig beroende på kön går att diskutera. Det kan vara en slump eller så finns det andra orsaker. Kanske påverkar det redan befintliga utbudet av fritidsaktiviteter vilka som intresserar sig för vad. Till exempel kanske nya typer av skapandeaktiviteter, där deltagarna får prova att arbeta i andra material, får fler och andra unga att vara intresserade av skapande och kreativitet. Likväl som andra typer av tv-spel kan locka fler och nya spelare.

Vilka aktiviteter som de unga ägnar sig åt skiljer sig också åt beroende på ålder. I högstadiet är det vanligare att pyssla, fota, filma, teckna eller ägna sig åt annan kreativitet, de spelar också mer data och tv-spel, besöker biblioteket samt är ute i naturen eller går på konsert än vad gymnasieeleverna gör. Att skapa och besöka biblioteket är däremot något som det totalt sett finns ett minskat intresse för sedan den tidigare undersökningen i Orsa 2015.

Vikten av fri tid

I de öppna svaren lyfts önskemål om aktiviteter för nybörjare, då särskilt inom idrott och träning. Det önskas platser för spontan aktivitet där du inte har behövt utöva sporten eller aktiviteten tidigare för att känna dig inkluderad. MUCF har i en tidigare studie tryckt på just värdet av att fritid just får vara fri tid. Genom att vara fri från krav och tvång blir den tiden mer hälsofrämjande och kan inkludera och attrahera fler.⁹ För att kunna utöva aktiviteter spontant och utan krav kan det vara värdefullt att se över möjligheten att hålla anläggningar obokade från föreningsliv och andra aktörer för att där kunna erbjuda olika aktiviteter som inte är knutna till en specifik

⁷ Egna resultatbearbetningar av samtliga genomförda LUPP 2018

⁸ MUCF (2019), *Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*, Fokus 18

⁹ MUCF (2007) *Ungdomar, fritid och hälsa. En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer*

verksamhet. Aktiviteterna önskas också vara kostnadsfria och bör erbjudas på olika platser för att fler ska kunna ta del av dem. Gymnasieelever uttrycker, i större utsträckning än grundskoleelever, att det finns saker att göra. men att det kostar för mycket eller att de har svårt att ta sig till aktiviteterna. Det kan ha att göra med att som äldre ungdom får man större ansvar och större frihet att ta sig till platser på egen hand och betala för aktiviteter själv. Detta kan försvåra deltagande i olika aktiviteter som kostar pengar eller ligger för långt bort.

I årets undersökning är det en mindre andel unga som är med i en förening, 47%, vilket är en minskning från 2015 då 56% hade ett föreningsmedlemskap. Denna trend syns även nationellt. Förklaringar som har lyfts fram till varför trenden ser ut som den gör är att det finns en ökad individualisering i samhället, ökad konkurrens mellan olika aktiviteter och att fler verksamheter riktar sig till allt yngre personer.¹⁰ Även här kan alltså minskningen i föreningsmedlemskap bero på en önskan att få vara mer spontan och att inte vara knuten till tider och krav på sin fritid. I de öppna svaren lyfter flera ungdomar en önskan om just fristående aktiviteter i form av tillfälliga kurser eller lättsammare aktiviteter, i form av exempelvis bangolf. Det finns också en önskan om aktiviteter som vänder sig till äldre ungdomar, och att man också vill göra idrottsaktiviteter för skojs skull utan att vilja "satsa på idrott".

Mötesplatser

För att utöva olika aktiviteter eller bara umgås med sina vänner träffas ungdomarna på olika platser. Oftast träffas unga hemma hos varandra, det är fler tjejer än killar som oftast träffas hemma. Vanligt är också att ses ute, på stan eller online på sociala medier. Här finns en skillnad där de yngre i högre utsträckning träffas på sociala medier medan de äldre oftare träffar sina vänner på café. Att hemmet blir den naturliga mötesplatsen kan vara en svårighet för de som inte har vänner eller som vill hitta nya vänner. I de öppna svaren i Orsas Lupp uttrycker flera också att ungdomsgården är för yngre och att de inte känner att den mötesplatsen lockar gymnasieungdomar. En studie från MUCF visar att unga uttrycker en avsaknad av mötesplatser vilket Orsas resultat också speglar. I de öppna svaren framkommer att flera unga saknar mötesplatser att umgås på och lära känna nya vänner.

För att få en bild av vilka mötesplatser som finns i Orsa kommun kan det vara av vikt att se över de redan befintliga mötesplatserna och dess innehåll. Går det att öppna ungdomens hus fler dagar i veckan? Kan biblioteket vara en mötesplats och erbjuda aktiviteter? Vad erbjuder de befintliga mötesplatserna idag och vilka målgrupper attraherar utbudet? Går det att hitta samarbeten med andra aktörer såsom föreningar och företag som har anläggningar för att öppna upp fler platser att mötas på?

Det finns saker att göra men inget av intresse

17% av alla ungdomar svarar att det finns saker att göra på fritiden, men det inte finns något som intresserar dem. Det är betydligt fler i jämförelse med rikssnittet på 9%.¹¹ Att det inte finns någon fritidsaktivitet som intresserar dem har också ökat sedan 2015.

- Vad erbjuder Orsa för fritidsaktiviteter?
- Finns det en mångfald bland dem?

Genom att utreda hur utbudet ser ut och hitta samverkan med andra aktörer och kommuner kan behoven synliggöras. I en kartläggning av befintliga fritidsaktiviteter kan även en lösning hittas.

¹⁰ MUCF (2014) *Ungas fritid och organisering*, Fokus 14

¹¹ Egna resultatbearbetningar av samtliga genomförda LUPP 2018

Det finns idag en konkurrens mellan föreningsliv, kommunal verksamhet och privata aktörer om de unga, med att nå ut med de olika typerna av fritidsaktiviteter. Det är en förutsättning för att kunna erbjuda en mångfald på fritidsområdet.¹² Utan samverkan kan konkurrensen däremot vara ett problem.

Olika förutsättningar

Att unga inte intresserar sig för vissa aktiviteter kan bero på att de inte känner sig inkluderade i verksamheten av olika skäl. Medlemsavgifter och hög belastning från föreningslivet i och på anläggningar är två exempel på hur en utestängning från fritidsaktiviteterna kan ske och vad som kan påverka utrymmet för spontana aktiviteter. Aktiviteter kan också vara för homogena vilket kan minska intresset för den exkluderade gruppen och göra att de inte känner sig välkomna. Hur verksamheter kan blandas och bli mer inkluderande, inte endast sett till kön kan behöva utredas ytterligare. Vi vill dock lyfta att homogena grupper eller tydligt könsbetingade fritidsaktiviteter inte per se är någonting negativt utan de kan också verka som en fristad för individer som inte känner sig tillfreds med könsheterogena grupper.

Villkoren för att vilja och kunna delta skiljer sig beroende på många olika faktorer – bakgrund, religion, ekonomi, kön, möjlighet till förflyttning.¹³ Unga är inte en homogen grupp vilket inte får glömmas bort. Hur prioriteras de olika anläggningarna och verksamheterna i Orsa, både resursmässigt och innehållsmässigt? Vad går pengarna till? Vilka verksamheter får mest resurser och vilka är det som tar del av de verksamheterna? Vilka aktiviteter erbjuder Orsa sina unga? Hur kan aktörer samverka för att skapa en gemensam mångfald i mötesplatser och aktiviteter? Hur kan aktörerna komplettera varandra?

¹² MUCF (2007) *Ungdomar, fritid och hälsa. En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer*

¹³ ibid

SKOLAN

Nedan presenteras resultatet för området skola. Resultatet behandlar frågeområden som rör vad ungdomarna tycker om sin skola, och hur mycket eller lite upplever att de får och vill vara med också bestämma om olika frågor som rör skolan.

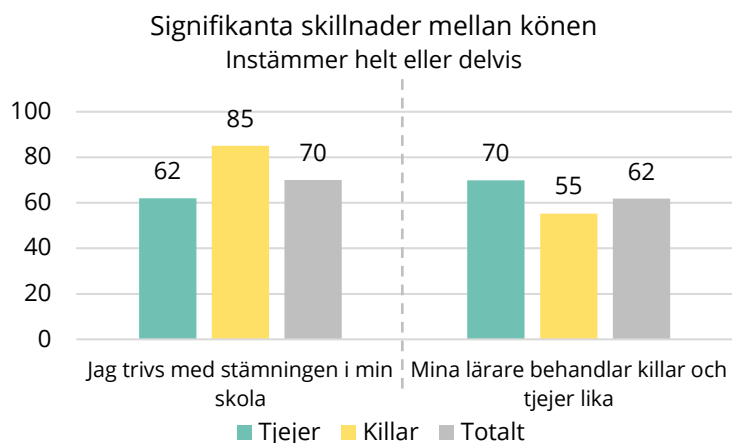
VAD UNGDOMARNA TYCKER OM SIN SKOLA

I Lupp-enkäten har ungdomarna tagit ställning och graderat ett antal påståenden som rör deras skola. Nedan tabell visar en översikt av alla påståendet gällande skolan, och vilka skillnader det finns mellan könen, årskurserna och undersökningsåren. Högst medelvärde får påståendena "Jag trivs med stämningen i min skola" (3,05) och "Mina lärare behandlar killar och tjejer lika" (3,05). Lägst medelvärde får påståendena "Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd" (2,50) och "Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev" (2,51).

C3. Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att det stämmer in på hur det är på din skola?	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standardavvikelse	Vet ej (%)	Signifikant högst för:		
					Kön	Årskurs	År
Jag trivs med stämningen i min skola	3,05	294	0,824	5,4	K		18
Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev	2,51	294	1,106	36,1			
Elever och lärare bemöter varandra med respekt i min skola	2,95	294	0,854	11,9			18
Min skola agerar om en lärare kränker en elev	2,81	289	1,106	42,6			
Mina lärare behandlar killar och tjejer lika	3,05	291	0,961	12,4	T		18
Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över/ska kunna påverka i skolan	2,62	293	0,986	30,0			
Skolans personal lyssnar på vad elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar	2,58	292	0,919	34,6		Hög	15
Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd	2,50	180	1,052	30,6			15

Gällande påståendet med högst medelvärde "Jag trivs med stämningen på min skola" svarar 71% av ungdomarna att de till stor del eller helt trivs med stämningen i sin skola. Det finns en skillnad mellan **könen** där killar i högre utsträckning tycker att påståendet stämmer till stor del eller stämmer helt, 85% jämfört med 63% av tjejerna. Det finns också en liten skillnad mellan **undersökningsåren**, där fler ungdomar i årets undersökning uttrycker att påståendet stämmer helt, 32% jämfört med 25% 2015. Det är också färre ungdomar som 2018 uttrycker att påståendet inte alls stämmer, 3% jämfört med 4% 2015.

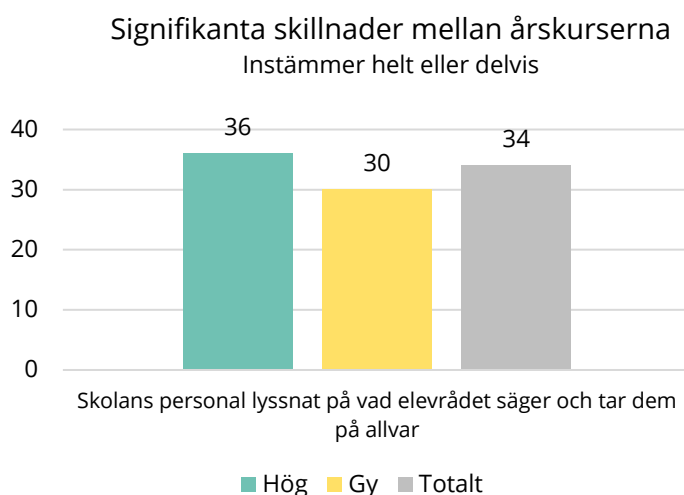
Gällande det andra påståendet med högst medelvärde "Mina lärare behandlar killar och tjejer lika" svarar 62% att påståendet stämmer helt eller stämmer till stor del. Sett till **undersökningsår** svarar 53% av ungdomarna 2015 att påståendet stämmer till stor del eller helt, jämfört med 62% av ungdomarna i 2018 års undersökning. Därmed har den andel som tycker att lärare behandlar tjejer och killar lika ökat mellan undersökningsåren. Det finns även skillnader sett till **kön** där killar i lägre grad uppger att påståendet stämmer till stor del eller helt, 55% jämfört med 70% av tjejerna.

Lägst medelvärde får "Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd" på 2,50. Påståendet är endast ställt till högstadiel elever. 34% upplever att de inte blir uppmuntrade till att aktivt medverka i klassråd och elevråd. Det finns skillnad mellan **undersökningsåren** där ungdomar i årets undersökning i högre grad svarar att påståendet inte alls stämmer, 15% jämfört med 9% 2015. Det är alltså färre andel ungdomar som 2018 upplever att skolar uppmuntrar dem till att aktivt medverka i klassråd och elevråd.

Näst lägst medelvärde får "Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev", 2,51. 22% svarar att påståendet stämmer till viss del eller stämmer inte alls. Beakta att det är många som svarat vet ej, 36%, vilket kan indikera en osäkerhet i frågan.

Sett till **årskurs** finns det skillnader i hur ungdomarna upplever att skolans personal lyssnar på vad elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar. Högstadiel eleverna upplever i högre grad att skolans personal lyssnar på vad elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar, 36% jämfört med 30% av gymnasieeleverna. Det är fler gymnasieelever, närmare bestämt 49% som svarar vet ej jämfört med 26% av högstadiel eleverna.

Sett till **undersökningsår** finns skillnader i påståendet som rör om elever och lärare bemöter varandra med respekt i skolan, där ungdomar 2018 i högre grad instämmer till stor del eller helt i påståendet, 63% jämfört med 54% 2015. När vi ser till påståendet om skolans personal lyssnar på vad elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar har andelen som upplever att det stämmer helt minskat, från 23% 2015 till 12% 2018.

DISKRIMINERING I SKOLAN

I Lupp-enkäten har ungdomarna även tagit ställning och graderat ett antal påståenden som rör diskriminering i skolan. Nedanstående tabell visar en översikt av alla påståenden gällande olika typer av diskriminering i skolan, och vilka skillnader det finns mellan könen, årskurserna och undersökningsåren. Högst medelvärde får påståendet "Rasism förekommer på min skola" (2,46). Lägst medelvärde får påståendet "Sexuella trakasserier förekommer på min skola" (1,79).

Högst medelvärde får påståendet "Rasism förekommer på min skola", 2,46. Det är totalt 29% som upplever att rasism förekommer på deras skola. Det är en skillnad mellan **årskurserna** där högstadiel elever i större utsträckning uppger att påståendet stämmer till stor del eller stämmer helt, 35% jämfört med 20% bland gymnasieeleverna.

"Sexuella trakasserier förekommer på min skola" får det lägsta medelvärdet, 1,79. Det innebär att majoriteten av ungdomarna inte upplever att det förekommer sexuella trakasserier på deras skola, 42%. Det är 9% som uppger att påståendet stämmer helt eller stämmer till stor del. Det finns en skillnad mellan **könen** där tjejer i större utsträckning svarar att påståendet stämmer helt eller till stor del stämmer, 14% jämfört med 6% av killarna. Observera att det är nästintill hälften som svarat vet ej på frågan, vilket kan indikera en osäkerhet kring om det förekommer eller inte förekommer sexuella trakasserier på deras skola.

C3. Hur tycker du att det stämmer in på hur det är på din skola?	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standardavvikelse	Vet ej (%)	Signifikant högst för:		
					Kön	Årskurs	År
Mobbning förekommer på min skola	2,12	173	0,897	41,0			
Rasism förekommer på min skola	2,46	206	0,990	29,5		Gy	
Sexuella trakasserier förekommer på min skola	1,79	151	0,859	48,5	T		
Våld förekommer på min skola	2,05	167	0,927	43,0		Hög	18

I påståendet om att våld förekommer på deras skola finns det skillnader både sett till **årskurs** och **undersökningsår**. Högstadiel elever svarar i större utsträckning att våld *inte* förekommer på skolan, 44% jämfört med 38% av gymnasieeleverna. Högstadiel eleverna svarar också att påståendet stämmer helt, och att det faktiskt förekommer våld på deras skola. Det är fler gymnasieelever, närmare bestämt hälften av dem som svarar vet ej jämfört med 38% av högstadiel eleverna. Man kan också se att ungdomar 2018 i lägre grad upplever att det inte förekommer våld på deras skola. 30% svarade 2015 jämfört med 17% 2018. Det är alltså fler som 2018 upplever att våld förekommer på deras skola.

SKOLMILJÖ OCH UNDERVISNING

I Lupp-enkäten har ungdomarna på en fyrgradig skala graderat påståenden som rör olika funktioner i skolan, från inte alls bra till mycket bra. Nedan tabell visar en översikt av alla påståenden gällande de olika funktionerna; skolmiljön, skolbiblioteket, skolmaten, undervisningen, möjligheten till extra stöd, elevhälsan, tillgången till datorer samt lärarna. Tabellen visar de olika funktionernas medelvärden samt vilka skillnader det finns mellan könen, årskurserna och undersökningsåren. Högst medelvärde får lärarna (3,19) och tillgången till datorer (3,16). Lägst medelvärde får skolmaten (2,29) och skolmiljön (2,89).

C4. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standardavvikelse	Signifikant högst för:		
				Kön	Års-kurs	År
...skolmiljön?	2,89	293	0,720	K		
...skolbiblioteket?	3,10	292	0,720			
...skolmaten?	2,29	294	0,929		Gy	
...undervisningen?	3,08	290	0,651			
...möjligheten att få extra hjälp och stöd av lärarna om du behöver det?	3,05	291	0,804			18
...elevhälsan (skolkurator, skolsköterska eller skolpsykolog)?	3,03	288	0,722	K		
...tillgången till datorer?	3,16	290	1,053		Gy	18
...lärarna?	3,19	292	0,682			

Lärarna får alltså det högsta medelvärdet på 3,19. 89% av alla ungdomarna svarar att de tycker att lärarna är ganska eller mycket bra.

Näst högsta medelvärdet får tillgången till datorer, 3,16. 75% anser att tillgången till datorer är ganska eller mycket bra. Det finns en viss skillnad mellan **årskurserna** där 99% av gymnasieeleverna uttrycker att tillgången till datorer är ganska eller mycket bra, jämfört med 60% av högstadieleverna. Sett till **undersökningsår** uppger fler ungdomar 2018 att tillgången till datorer är mycket bra, 53% jämfört med 37% 2015. Påståendet har också en av de största spridningen i svar (standardavvikelse, 1,053) vilket betyder att det är många som svarat att de tycker att tillgången till datorer är mycket bra, men det är också många som svarar att tillgången till datorer är mindre eller inte alls bra.

Det lägsta medelvärdet får skolmaten, 2,19. Det innebär att över hälften, totalt 55%, svarar att skolmaten är mindre bra eller inte alls bra. Det finns en skillnad mellan **årskurserna** där högstadieleverna i högre grad svarar att skolmaten är mindre eller inte alls bra, 70% jämfört med 32% av gymnasieeleverna.

Näst lägsta medelvärdet får skolmiljön, 2,89. 23% anser att skolmiljön är mindre eller inte alls bra. Det finns en skillnad mellan **könen** där tjejer i högre grad *inte* tycker att skolmiljön är bra. 33% av tjejerna svarar att skolmiljön är mindre eller inte alls bra jämfört med 16% av killarna.

Bland de andra av skolans funktioner finns det en mindre skillnad mellan **undersökningsåren** sett till hur unga får möjlighet till extra hjälp och stöd av lärarna om de behöver det. Det är färre ungdomar i årets undersökning som uppger att möjlighet till extra hjälp är låg. 2015 svarade 28% att de i mindre grad eller inte alls får möjlighet till extra hjälp och stöd, vilket till 2018 sjunkit med 8 procentenheter till 20%.

Man också se en skillnad mellan **könen** där killar i högre grad upplever elevhälsan som mycket bra än tjejer, 27% jämfört med 21% av tjejerna.

ATT VILJA BESTÄMMA I SKOLAN

Ungdomarna har i Lupp-enkäten fått ta ställningen till i vilken grad de *vill* vara med och bestämma i olika frågor inom skolan. Ungdomar i Orsa vill främst vara med och bestämma kring hur de ska arbeta (3,08) och inte lika gärna vara med och bestämma kring skolmiljön ute (2,64).

Högst medelvärde gällande att vilja vara med och bestämma kring är hur de ska arbeta i grupp. Där ligger medelvärdet på 3,08. Totalt är det 80% som upplever att de ganska eller väldigt mycket vill vara med och bestämma om hur de ska arbeta. Det finns en skillnad mellan **undersökningsåren** där 32% av ungdomarna 2018 väldigt gärna vill vara med och bestämma hur de ska arbeta, jämfört med 22% 2015.

Ungdomarna vill i lägst utsträckning vara med och bestämma om skolmiljön ute, medelvärdet ligger på 2,64. Strax under hälften av alla ungdomar, 43%, uppger att de ganska lite eller väldigt lite vill vara med och bestämma om skolmiljön ute. Även här finns en mindre skillnad mellan **undersökningsåren**. 2018 vill ungdomarna i högre grad vara med och bestämma gällande skolmiljön ute, totalt sett svarar 57% att de ganska eller väldigt mycket vill vara med och bestämma, jämfört med 50% 2015.

Nedan tabell visar en översikt av alla påståenden gällande vad ungdomar vill vara med och bestämma i skolan, och vilka skillnader det finns mellan könen, årskurserna och undersökningsåren.

C5. Hur mycket eller lite vill du som elev vara med och bestämma om följande?	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standardavvikelse	Signifikant högst för:		
				Kön	Årskurs	År
Vad jag får lära mig	2,85	291	0,848			
Hur vi ska arbeta, till exempel grupparbete/projektarbete	3,08	290	0,798			18
Läxorna	2,93	291	0,915		Gy	
Proven	2,92	289	0,886			
Schemat	2,96	288	0,886			18
Maten	2,97	290	1,038			
Skolans "regler"	2,70	289	0,955			
Skolmiljön inne	2,79	287	0,964			18
Skolmiljön ute	2,64	288	1,034			18

Sett till **årskurs** är det fler gymnasieelever än högstadiееlever som vill vara med och bestämma kring läxorna. 80% av gymnasieeleverna vill vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket kring läxor jämfört med 63% av högstadiееleverna.

Sett till **undersökningsår** är det fler ungdomar som 2018 vill vara med och bestämma kring schemat och skolmiljön inne. 74% av alla ungdomar vill vara med och bestämma kring schemat vilket ökat från 59% 2015. Gällande skolmiljön inne ville 58,8% vara med och bestämma 2015, vilket ökat till 63% 2018.

ATT FÅ BESTÄMMA I SKOLAN

Ungdomarna har även fått ta ställningen till i vilken grad de *får* vara med och bestämma i olika frågor inom skolan. Ungdomar i Orsa svarar främst att de får vara med och bestämma kring hur de ska arbeta (2,40) och att de inte lika mycket får vara med och bestämma kring skolmaten (1,75).

Ungdomarna upplever att de i störst utsträckning får vara med och bestämma hur de ska arbeta, till exempel grupparbete/projektarbete, där är medelvärdet 2,4. Totalt är det 44% som svarar att de ganska eller väldigt mycket får vara med och bestämma om hur de ska arbeta.

Ungdomarna upplever i lägst grad att de får vara med och bestämma om maten, där är medelvärdet 1,75. Totalt svarar 81% av ungdomarna att de ganska lite eller väldigt lite/ingenting får vara med och bestämma gällande maten.

I näst lägst grad anser ungdomarna att de får vara med och bestämma om schemat, medelvärdet ligger på 1,89. 74% av ungdomarna uppger att de ganska lite eller väldigt lite/ingenting får vara med och bestämma gällande schemat. Det finns en skillnad mellan **undersökningsåren** där det är fler 2018 som upplever att de får vara med och bestämma kring schemat, 26% jämfört med 17% 2015.

Nedanstående tabell visar en översikt av alla påståenden gällande vad ungdomar upplever att de får vara med och bestämma om i skolan, och vilka skillnader det finns mellan könen, årskurserna och undersökningssåren.

C6. Hur mycket eller lite upplever du att du som elev får vara med och bestämma när det gäller följande?	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standardavvikelse	Signifikant högst för:		
				Kön	Årskurs	År
Vad jag får lära mig	2,18	282	0,912	K		
Hur vi ska arbeta, till exempel grupparbete/projektarbete	2,40	281	0,856			
Läxorna	2,04	278	0,895	K		
Proven	2,10	279	0,917			
Schemat	1,89	277	0,958			18
Maten	1,75	281	0,902			
Skolans "regler"	2,11	279	0,949		Hög	15
Skolmiljön inne	2,10	279	0,956		Hög	
Skolmiljön ute	2,04	279	0,944			

Det finns några skillnader mellan **könen**, där killar i högre utsträckning uppger att de får vara med och bestämma kring vad de får lära sig samt om läxorna. 43% av killarna, jämfört med 23% av tjejerna, uppger att de ganska eller väldigt mycket får vara med och bestämma kring vad de får lära sig. 34% av killarna uppger att de ganska eller väldigt mycket får vara med också bestämma kring läxorna, jämfört med 20% av tjejerna.

Det finns även skillnader sett till **årskurs** där det är fler högstadiel elever som upplever att de får vara med och bestämma kring skolans "regler" samt om skolmiljön inomhus. 39% av högstadiel eleverna, jämfört med 22% av gymnasieel eleverna, uppger att de ganska eller väldigt mycket får vara med och bestämma kring skolans "regler". Gymnasieel eleverna svarar i större utsträckning att de väldigt lite/inte alls får vara med och bestämma om skolans "regler", 42% jämfört med 23% av högstadiel eleverna. När vi ser till skolmiljön inne är det 39% av högstadiel eleverna, jämfört med 22% av gymnasieel eleverna, som uppger att de ganska eller väldigt mycket får vara med och bestämma. Gymnasieel eleverna svarar i större utsträckning att de väldigt lite/inte alls får vara med och bestämma om skolmiljön inne, 38% jämfört med 27% av högstadiel eleverna.

Gällande skolans "regler" finns det också en skillnad mellan **undersökningsåren** där det 2018 är färre ungdomar som upplever att de får vara med och bestämma jämfört med 2015. 2015 svarar ungdomarna i större utsträckning att de ganska eller väldigt mycket får vara med också bestämma kring skolans "regler", 39% jämfört med 33% 2018. 2018 svarar man i större utsträckning väldigt lite/ingenting, 31% jämfört med 20% 2015.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER OCH ANALYS – SKOLA

För att få en bild av hur ungdomar i Orsa trivs på sina skolor fokuserar analysen på olika aspekter som framkommit från 2018 års Lupp-resultat. Skolan är det plats där ungdomar spenderar mestadels av sin tid, vilket gör skolan till ett viktigt område att förstå, utveckla och göra så bra som möjligt för ungdomarna utifrån de medel man har att tillgå.

2018 års Lupp-resultat visar att en klar majoritet, sju av tio Orsa-ungdomar, trivs med stämningen på sin skola, vilket är en ökning sedan 2015. Ungdomarna är också på det stora hela nöjda med skolans olika funktioner. Speciellt nöjda är ungdomarna med sina lärare där nästintill alla, 9 av 10 ungdomar, är ganska eller mycket nöjda. Minst nöjda är de med skolmaten där strax under hälften är mycket eller ganska nöjda. När vi jämför hur nöjda ungdomarna är inom de olika skolområdena med nationella siffror ligger Orsa i partiet med nationen, dock något högre när det gäller skolbiblioteket och något lägre när det gäller tillgången till datorer.¹⁴

Vad tycker du om...	Nöjd (%)		Missnöjd (%)	
	Orsa	Nationellt	Orsa	Nationellt
...skolmiljön?	77	77	23	23
...skolbiblioteket?	85	75	15	25
...skolmaten?	45	44	55	56
...undervisningen?	85	86	15	14
...möjligheten att få extra hjälp och stöd av lärarna om du behöver det?	80	81	20	19
...elevhälsan (skolkurator, skolsköterska eller skolpsykolog)?	83	81	17	19
...tillgången till datorer?	75	86	25	14
...lärarna?	89	85	11	15

¹⁴ Egna resultatbearbetningar av samtliga genomförda LUPP 2018

Studiero i skolan

Överlag ser siffrorna bra ut för skolan, dock visas en något mindre positiv bild vad gäller hur ungdomarna uppfattar sin skolmiljö. Totalt är var fjärde ungdom i Orsa missnöjd med skolmiljön, och det är betydligt fler tjejer än killar som inte är nöjda. Missnöje kring skolmiljön är också någonting som speglas nationellt, där också strax över en femtedel är missnöjda med sin skolmiljö.¹⁵

Skolmiljön, studiero och arbetsmiljön i skolan är frågor som ständigt är uppe för diskussion, där många har sina egna lösningar på problematiken. Men vad är det som innefattas i begreppet skolmiljö? Är det ljudvolym, lokalerna man är i, att man inte får hjälp från läraren, eller att man inte hinner med läxorna? Ja, skolmiljö kan vara mycket – och svaret kan vara allt hänger ihop. Att elever trivs i skolan, och trivs med stämningen på sin skola är bra, och det speglas också nationellt att de flesta elever faktiskt trivs i skolan. Men undersökningar visar också på en försämrad arbetsmiljö och studiero, där allt fler upplever stress och oro. Av Skolverket¹⁶ definieras dålig studiero som störande inslag i undervisningen. Studier visar att bland annat tydlig lektionsstruktur, tydligt ledarskap i klassrummet och en samverkan kring det förebyggande elevhälsoarbetet främjar en god studiero och på sikt kan göra den allmänna känslan av skolmiljön bättre.

- Vad är det i skolmiljön som ungdomar i Orsa inte tycker fungerar? Är det ljudvolymen? Är det lokalerna? Klasskompisarna? Kan en lösning vara att ge eleverna inflytande i det strategiska arbetsmiljöarbetet?

Mobbning och trakasserier i skolan

I resultatavsnittet visas en medelvärdesjämförelse över olika typer av diskriminering i skolan. I denna medelvärdesjämförelse kan de andelar som uppger att det förekommer olika typer av diskrimineringar på deras skola bli dolda. Därför väljer vi att lyfta fram frekvensfördelningen över frågor som rör mobbning, rasism, sexuella trakasserier och våld i skolan. Dessa siffror jämförs med hur det ser ut nationellt.¹⁷

Det resultat som sticker ut för Orsa är andelen ungdomar som uppger att rasism förekommer på deras skola, 29%, vilket ska jämföras med 17% för nationen. Gällande mobbning, sexuella trakasserier och våld ligger Orsas resultat i paritet med hur det ser ut nationellt.

	Stämmer inte		Stämmer		Vet inte	
	Orsa	Nationellt	Orsa	Nationellt	Orsa	Nationellt
Mobbning förekommer på min skola	42	51	17	14	41	35
Rasism förekommer på min skola	41	50	29	17	30	33
Sexuella trakasserier förekommer på min skola	42	50	9	9	49	42
Våld förekommer på skola	42	55	15	17	43	28

¹⁵ Egen bearbetning av totala resultatet för alla kommuner som genomfört Lupp 2018

¹⁶ Skolverket <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-studiero> (Hämtad: 2019-03-07)

¹⁷ Egen bearbetning av totala resultatet för alla kommuner som genomfört Lupp 2018

Det är alltså 17% som uppger att mobbning förekommer på deras skola. Totalt sett är det en fjärdedel av ungdomarna som under de senaste sex månaderna har blivit mobbade, trakasserade eller utfrysta, av dessa uppger i sin tur 3 av 4 ungdomar att de blivit utsatta i skolan. Kompletterande detta svarar en hög andel att inte tror att deras skola agerar om en elev blir utsatt för mobbning eller kränkningar av en annan elev eller av en lärare, 22% tycker inte att deras skola agerar om en lärare kränker en annan elev och 33% tycker inte att deras skola agerar om en elev mobbar en annan elev. Det är också omkring en tredjedel av alla ungdomar som inte vet om deras skola agerar vid mobbning eller kränkningar.

Att ungdomarna inte vet om skolan agerar behöver per se inte betyda att skolan inte har agerat vid trakasserier eller kränkande handlingar, det betyder endast att ungdomen helt enkelt *inte vet*. Det som åligger skolan när det kommer till att förebygga trakasserier och kränkningar är att ha ett förbyggande arbete med aktiva insatser. Det är lag på att skolan *ska* agera när man upptäcker mobbning eller kränkningar, och skolan ska snabbt utreda vad som hänt och vidta åtgärder för att förhindra att trakasserier fortsätter.¹⁸ Elever, lärare och annan skolpersonal ska känna ett gemensamt ansvar för att skapa trygghet på skolan. En förutsättning för detta är att eleverna ser att vuxna på skolan reagerar när mobbning, trakasserier eller annat kränkande beteende uppkommer.¹⁹

Enligt DO kan det arbetet ske i fyra steg där man tillsammans, barn, ungdomar, lärare och annan skolpersonal, undersöker riskerna, analyserar dess orsaker och genomför åtgärder. Inom dessa åtgärder bör riktlinjer och rutiner innefattas så att lärare och elever faktiskt vet *att* skolan agerar samt *hur* skolan agerar, om det är så att trakasserier eller kränkningar faktiskt händer på skolan. En tanke framåt kan vara att förankra rutiner vid trakasserier eller kränkningar, samt vidareutveckla rutinerna tillsammans med ungdomarna. På så vis kan ungdomarna på ett tydligare sätt veta att och hur skolan kommer att agera.

Orsa skolor och Orsa kommun arbetar aktivt med detta och det finns tydliga riktlinjer när situationer uppstår.²⁰ Men utifrån Lupp-resultat kan arbetet bli än tydligare, så att ungdomarna känner och vet att skolan agerar vid mobbning eller trakasserier.

- Hur kommer det sig att Orsa ligger högt i andelen unga som upplever att rasism förekommer på deras skola? Kan det ha att göra med att våga tala om vad som händer på skolan? Kan det ha att göra med att öka medvetenheten kring hur man gör om man ser att någon blir utsatt?

Medbestämmande i skolan

Ungdomarna har i Luppen fått ta ställning till i vilken grad de *vill* vara med och påverka i skolan, samt i vilken grad de *får* vara med och påverka. Det ungdomarna främst vill vara med och bestämma om är hur de ska arbeta i skolan, om maten i skolan samt om schemat. Samtidigt som de vill vara med och bestämma upplever ungdomarna inte i lika stor utsträckning att de får vara med och bestämma. Det ungdomarna upplever att de får vara med och bestämma om är hur de

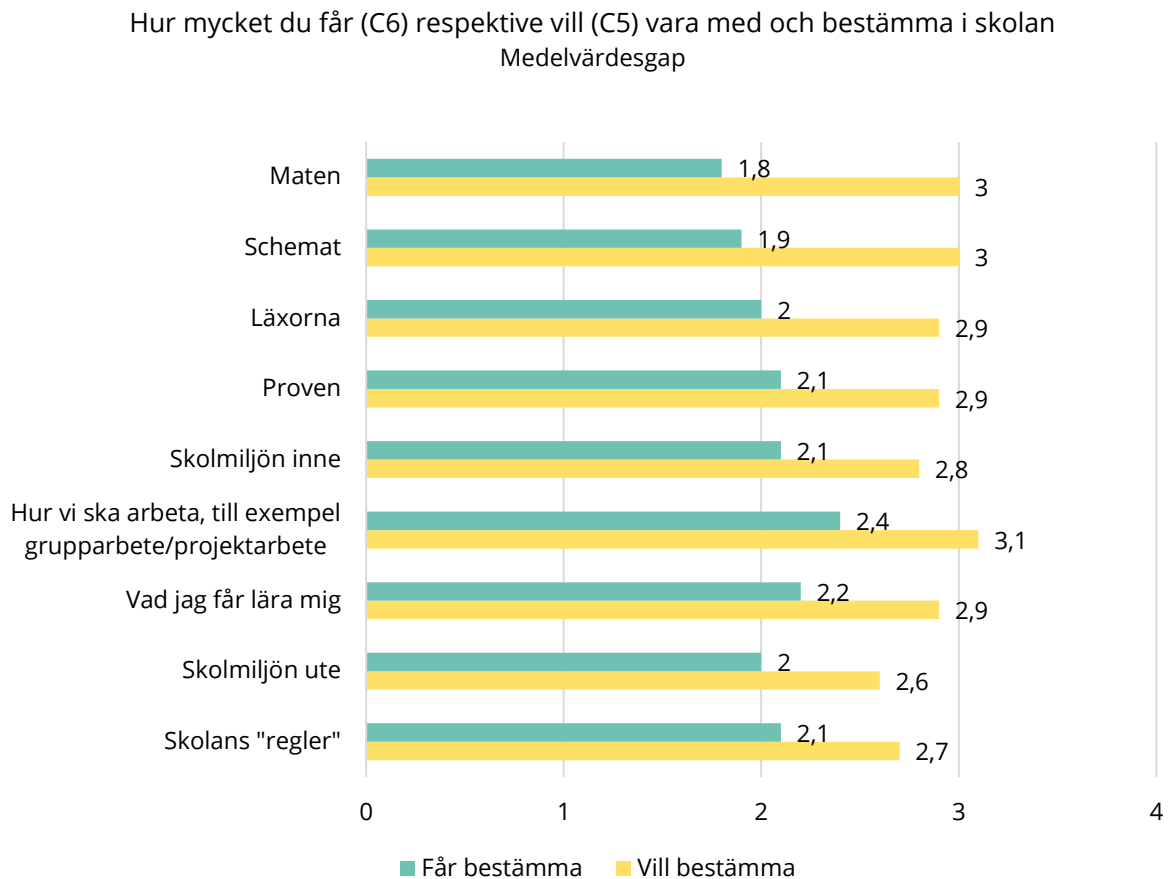
¹⁸Förebygg diskriminering - DO <http://www.do.se/framja-och-atgarda/forskolan-och-skolans-ansvar> (Hämtad: 2019-03-08)

¹⁹Fördjupad analys av skolenkäten – Trygghet (2015) Skolinspektionen <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/statistikrapporter/skolenkaten/2014/skolenkaten-fordjupad-analys-trygghet.pdf> (Hämtad: 2019-03-14)

²⁰Kränkande behandling, trakasserier och mobbning <https://www.orsa.se/barn-och-utbildning/nar-ditt-barn-behoover-hjalp-och-stod/krankande-behandling-trakasserier-och-mobbning.html> (Hämtad: 2019-03-08)

ska arbeta i skolan, vad de får lära sig samt om skolans "regler". Det finns en tydlig diskrepans mellan vad ungdomarna vill påverka, och vad de får vara med och påverka.

Diagrammet nedan visar medelvärdesgapet mellan hur mycket ungdomarna uppger att de *får* vara med och bestämma samt hur mycket de *vill* vara med och bestämma. Högst upp visas punkten med störst gap, skolmaten, och längst ner punkten med minst gap, skolans "regler".

Kompletterande detta visar Lupp-resultatet att ungdomarna ger sin skola ett lågt betyg på påståenden som berör elevinflytande. Andelen som tycker att skolan uppmuntrar elever att aktivt delta i klassråd eller elevråd minskar mellan 2015 och 2018, och det är en hög andel ungdomar som uppger att de *inte vet* om skolans personal lyssnar på vad elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar.

Att medelvärdesgapet skolans "regler" är lägst kan tyda på ett fungerande elevinflytande, där ungdomarna känner att de får uttrycka sig, blir lyssnade till och på så vis får vara med och bestämma. Motsatt förhållande visas när det kommer till skolmaten. Många uppger att de vill vara med och påverka, men det är betydligt färre som uppger att de får. Skolmaten är samtidigt en fråga som över hälften av ungdomarna är missnöjda med, speciellt högstadiel elever (7 av 10 på högstadiet är missnöjda med skolmaten). Missnöjet kring skolmaten kan vara ett område med utvecklingspotential där man kan arbeta för att minska medelvärdesgapet. Att involvera ungdomen i olika delar av skolans verksamhet och planering, att lyssna till idéer och också ge gehör för idéer kan öka upplevt elevinflytande. Här kanske "ungdomskonsulter" till planeringen av skolmaten vara en idé, där man utveckla en process som inkluderar ungdomarnas tankar, idéer och åsikter kring maten? Det kan på ett bra sätt ringa in vad det är med skolmaten som

ungdomarna inte gillar. Är det endast maten, är det matsalen, ljudnivån eller är det andra faktorer som spelar in i ungdomarnas syn på skolmaten?

En del i detta handlar om att informera och kommunicera med ungdomarna om vilka områden medbestämmande faktiskt är möjligt. Att som elev veta vad man kan ha inflytande över är en viktig demokratispekt i skolan. Varje skola är skyldig att aktivt arbeta med elevinflytande och att eleverna kan påverka sitt eget lärande.²¹ Eleverna ska ha rätt till inflytande men också ansvar, både gällande undervisningens utformning och deras arbetsmiljö, och det är upp till varje skola att ha fungerande kommunikationsvägar och ge påverkansmöjligheter till eleverna.²²

²¹ MUCF, Inflytande och representation i skolan <https://www.mucf.se/inflytande-och-representation-i-skolan> (Hämtad: 2019-03-14)

²² Skolverket (2012) Påverka i skolan och förskolan

POLITIK OCH SAMHÄLLE

Nedan presenteras resultatet för området politik och samhälle. Resultatet behandlar bland annat frågeområden som berör hur intresserade ungdomarna är av politik och samhälle, om de har engagerat sig för att påverka någonting, hur de i så fall skulle gå tillväga. Området lyfter också vilket förtroende de har för politiker samt för vuxna i allmänhet.

INTRESSE FÖR POLITIK

Ungdomarna är mest intresserade av vad som händer i andra länder, totalt har 55% av alla ungdomar ett ganska eller mycket stort intresse för det. Detta jämfört med intresset för politik som 35% uppger ha ett ganska eller mycket stort intresse för. Intresset för samhällsfrågor i allmänhet ligger mittemellan, 39% uttrycker att de är ganska eller mycket intresserade.

D1. Hur intresserad är du av följande?	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standardavvikelse	Signifikant högst för:		
				Kön	Årskurs	År
Politik	2,08	298	0,948			
Samhällsfrågor i allmänhet	2,20	296	0,944		Gy	
Vad som händer i andra länder	2,47	296	1,001			

Sett till **årskurs** finns det en skillnad i hur intresserad man är för samhällsfrågor i allmänhet. Gymnasieelever uppger ett större intresse där 12% uppger att de är *mycket* intresserade, jämfört med 6% bland högstadieläverna. Ytterligare 38% av gymnasieeleverna uppger att de är *ganska* intresserade, jämfört med 26% av högstadieläverna. Totalt är 50% av gymnasieeleverna ganska eller mycket intresserade av samhällsfrågor i allmänhet, jämfört med 32% av högstadieläverna.

FÖRTROENDE FÖR VUXNA OCH POLITIKER

Ungdomarna har fått uppskatta sitt förtroende för politiker samt för vuxna i allmänhet. I jämförelse visar resultatet att ungdomars förtroende för vuxna i allmänhet är högre än för politiker. Totalt har 5% *mycket* högt förtroende för politiker, jämfört med 9% som har mycket högt förtroende för vuxna i allmänhet. När vi tittar på de som har *ganska* högt förtroende för politiker uppgår de till 32% jämfört med 57% för vuxna i allmänhet.

D5. Hur stort eller litet förtroende har du för följande vuxna personer?	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standardavvikelse	Signifikant högst för:		
				Kön	Årskurs	År
Politiker	2,13	284	0,891			
Vuxna i allmänhet	2,62	287	0,823			15

Sett till **undersökningsår** är det färre ungdomar i årets undersökning som har ett högt förtroende för vuxna i allmänhet. 77% av ungdomarna hade 2015 ganska eller mycket högt förtroende för vuxna i allmänhet, jämfört med 66% 2018.

HUR ENGAGERADE HAR UNGDOMAR VARIT?

Ungdomarna har i Lupp fått ange om de under de senaste 12 månaderna har tagit i kontakt med en politiker, skrivit ett medborgarförslag, deltagit i en demonstration eller diskuterat eller gillat/delat frågor om politik på internet. Det som flest ungdomar gjort under de senaste 12 månaderna är att ha gillat/delat inlägg om samhällsfrågor/politik på internet, det är det 23% av alla ungdomar som gjort. Det som minst andel ungdomar gjort är att ha skrivit ett medborgarförslag till kommunen, 6%.

Den är en av tio ungdomar som under de senaste 12 månaderna tagit kontakt med någon politiker, tjänsteman eller beslutsfattare i kommunen.

D2. Under de senaste 12 månaderna, har du gjort något av följande?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant höst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Tagit kontakt med någon politiker, tjänsteman eller beslutsfattare i kommunen	9,2	295			
Skrivit ett förslag (medborgarförslag) till kommunens politiker	5,7	296			
Deltagit i demonstration	7,2	292		Gy	
Diskuterat samhällsfrågor/politik på forum eller bloggar på internet	11,0	292			
Gillat/delat inlägg om samhällsfrågor/politik på internet	22,5	293			

Sett till **årskurs** är det fler gymnasieelever som deltagit i en demonstration, 11% jämfört med 5% bland högstadiееleverna.

ATT VARA MED OCH PÅVERKA

På frågan om vilka möjligheter ungdomarna upplever sig ha att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen är det många som svarar att de inte vet, 44% svarar vet ej. Av de som svarat på frågan uppgår medelvärdet till 2,37 på en 4-gradig skala. De flesta rör sig runt de två mittenalternativen där 21% upplever sig ha ganska små möjligheter att föra fram sina åsikter och 21% upplever sig ha ganska stora möjligheter. De två yttervärdena uppgår till 5% som upplever sig ha mycket stora möjligheter och 9% som upplever sig ha mycket små, eller inga möjligheter alls.

D3. Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen?	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standard-avvikelse	Vet ej (%)	Signifikant högst för:		
					Kön	Års-kurs	År
	2,37	169	0,857	43,7			

Totalt uppger 48% att de vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun. Det finns inga skillnader mellan kön, årskurs eller mellan undersökningsåren.

De ungdomar som uppger att de vill vara med och påverka har fått följdfrågan till vem de vänder sig om de vill påverka någonting. Här uppger de flesta, 38%, att de inte vet vem de skulle vända sig till. Näst på tur är att de vänder sig till någon de känner, 26%. Det är 22% som skulle vända sig

till något politiskt parti eller politiskt ungdomsförbund och ytterligare 18% till en tjänsteman eller politiker. I sista hand skulle de vända sig till någon organiserad ungdomsgrupp som jobbar med inflytande, det är 13% som uppger detta.

			Signifikant högst för:		
	Andel "Ja" (%)	Bas	Kön	Års- kurs	År
D4. Vill du vara med och påverka i frågor som rör din kommun?	47,6	296			
D4b. Till vem eller vart vänder du dig om du vill påverka något i din kommun?					
Någon jag känner	25,5	141			
Politiskt parti eller politiskt ungdomsförbund	22	141			
Förening eller organisation	13,5	141			
Internet/sociala medier	13,5	141			
Tjänstemän eller politiker	18,4	141			
Någon organiserad ungdomsgrupp som jobbar med inflytande, till exempel ungdomsråd eller ungdomsfullmäktige	12,8	141			
Annat	8,5	141		Hög	
Vet inte	38,3	141			

VAD VILL DU PÅVERKA?

90 unga tog chansen att svara på frågan "Vad vill du påverka?". Det som de unga främst önskar vara med och påverka om rör fritidsaktiviteter, skolans miljö, mat och innehåll samt samhällsfrågor såsom trygghet, miljö och hälsa. Intresset för att vara med och påverka i skolan var högst bland de unga i högstadiet (11 av 13 svar).

Nya byggnationer och renoveringar ville flera av de svarande också få vara med och tycka till om. De ungdomar som uttryckte nya byggnationer av olika slag är endast killar (9 st.). Vad för typ av nybyggnation som de önskar påverka handlar i stor utsträckning om nya idrottsplatser såsom konstgräsplan, däremot fanns det också några kommentarer om att se över cykelvägar, elljusspår och badplatser.

Skolan/samhällsfrågor
"Främst skolan, miljön inne och ute. Men också t.ex. att man ska se fler poliser och ordningsvakter ute på Orsa. Kollektivtrafiken."
Tjej, 13-16 år

Kollektivtrafik
"Gratis kollektivtrafik för skolungdomar"
Kille, 13-16 år

Samhällsfrågor
"Jag vill påverka hur vi som människor ser varandra och hur vi får och får inte behandla varandra. Jag vill förstöra de sociala normerna i samhället så att man kan känna sig fri att vara den man är."
Tjej, 16-19 år

Fritidsaktiviteter/samhällsfrågor
"Fritidsaktiviteter och hur man ska känna sig trygg."
Tjej, 16-19 år

Ungdomsfrågor
"Sånt som rör oss."
Kille, 13-16 år

Samhällsfrågor
"Skolan och allt som rör unga i samhället. Det är inte politikerna som ska vara på de ställena och hänga så varför ska de bestämma allt sånt"
Tjej, 13-16 år

ATT INTE VARA MED OCH PÅVERKA

De ungdomar som svarar att de inte vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun har fått följdfråga kring varför de inte vill vara med och påverka. Den främst anledningen är att de inte är tillräckligt intresserade, som 59% uppger. Andra orsaker är att de kan för lite, att de inte har tid eller att de inte tror att det spelar någon roll.

D4d. Vilken eller vilka är anledningarna till att du inte vill vara med och påverka?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant höst för:		
			Kön	Årskurs	År
Jag kan för lite om hur jag ska göra	20,6	155			
Jag är inte tillräckligt intresserad	58,7	155			
Jag har inte tid	26,5	155			
Jag tror inte att det spelar någon roll	24,5	155			
Annat	9,0	155			

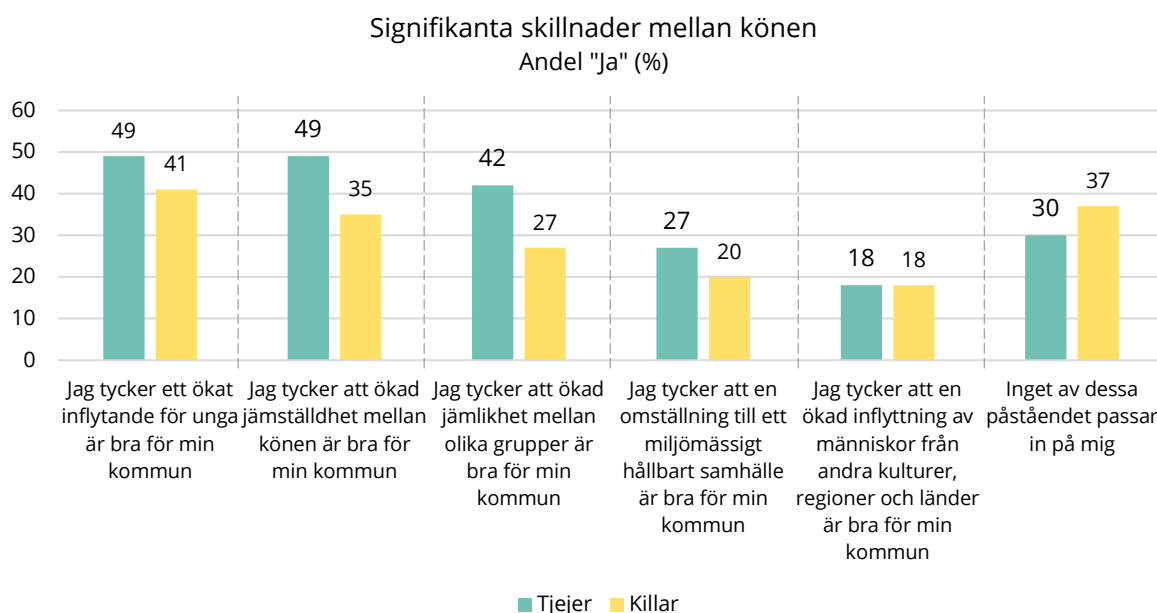
KOMMUNSPECIFIKA FRÅGOR

Inom området för politik och samhälle hade enkäten även en fråga om vad de unga anser är bra för sin kommun. Här svarade närmare hälften, 46%, att de instämmer i påståendet "Jag tycker ett ökat inflytande för unga är bra för min kommun".

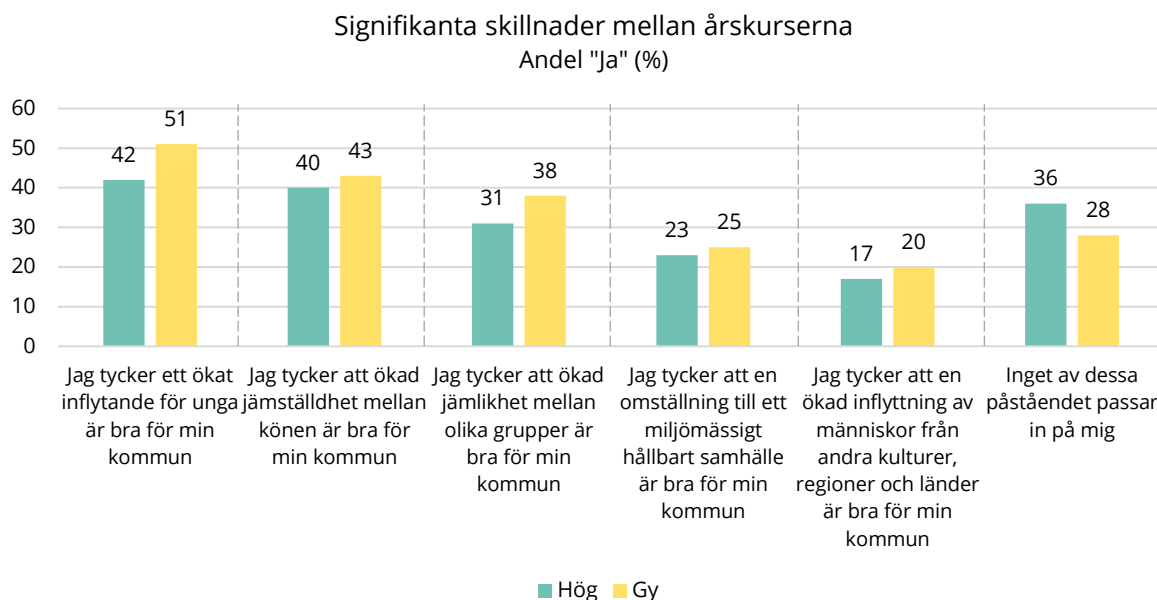
Det påstående som lägst andel ungdomar, var femte ungdom, instämmer i är "Jag tycker att en ökad inflyttning av människor från andra kulturer, regioner och länder är bra för min kommun".

D6. Vad anser du är bra för din kommun?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Årskurs	År
Jag tycker ett ökat inflytande för unga är bra för min kommun	45,5	303			
Jag tycker att ökad jämställdhet mellan könen är bra för min kommun	41,3	303	T		
Jag tycker att ökad jämlikhet mellan olika grupper är bra för min kommun	34,0	303	T		
Jag tycker att en omställning till ett miljömässigt hållbart samhälle är bra för min kommun	23,8	303			
Jag tycker att en ökad inflyttning av människor från andra kulturer, regioner och länder är bra för min kommun	18,2	303			
Inget av dessa påståendet passar in på mig	33,0	303			

Sett till skillnad mellan **könen** är det fler tjejer än killar som instämmer i påståendena, speciellt de som berör jämställdhet och jämlikhet. Det är dock fler killar än tjejer som inte tycker att något av dessa påståenden passar in på dem.

Sett till **årskurs** är det genomgående fler gymnasieelever som instämmer i påståendena och även om skillnaderna inte är signifikanta finns det en tendens till skillnader mellan alla påståenden. Där är dock fler högstadielever än gymnasieelever som instämmer i påståendet om att "Inget av dessa påståenden passar in på mig".

I Lupp-undersökning fick ungdomarna också svara på hur de önskar att möta politikerna i sin kommun. Här svarar flest att de instämmer i påståendet "Jag vill att kommunpolitiker kommer till min skola". Det påstående som lägst andel ungdomar instämmer i är "Jag vill att kommunpolitiker har drop-in på t.ex. biblioteket, affären eller på fritidsgården".

D7. Hur vill du möta politiker i din kommun?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Årskurs	År
Jag vill att kommunpolitiker kommer till min skola	49,5	303	T	Hög	
Jag vill delta i en demokratidag där politiker och unga möts	13,9	303			
Jag vill delta i en grupp av unga som regelbundet träffar kommunpolitiker	9,9	303			
Jag vill att kommunpolitiker har drop-in på t.ex. biblioteket, affären eller på fritidsgården	9,2	303			
Jag vill möta kommunpolitiker på sociala medier eller annat ställe på internet	13,2	303			
Inget av dessa påståendet passar in på mig	36,6	303	K		

Det finns ett par skillnader mellan **könen** i hur man vill möta politiker. Tjejer är mer intresserade av att träffa kommunpolitiker i skolan. 56% av tjejerna vill att kommunpolitiker kommer ut till skolan, jämfört med 44% av killarna. Killar svarar i större utsträckning än tjejerna att inget av påståendena passar in på dem, 44% jämfört med 30% av tjejerna.

Sett till **årskurs** är det fler högstadiel elever som vill att kommunpolitikerna kommer till skolan. 54% av gymnasieeleverna vill att kommunpolitiker kommer ut till skolan, jämfört med 43% av högstadiel eleverna.

AVSLUTANDE REKLEKTIONER OCH ANALYS - POLITIK & SAMHÄLLE

Intresse för politik och samhälle bland gruppen ungdomar varierar och det är viktigt att problematisera hur *alla* ungdomar kan nås och ges möjlighet till inflytande. 2018 års LUPP-resultat återspeglar ett förändrat samhällsengagemang, där ungdomarnas intresse för politik sjunker men intresse för samhällsfrågor i allmänhet ökar. Detta analysavsnitt belyser bland annat hur förändringen ställer nya krav på hur politiken lyssnar till ungdomarna och ställer nya krav på hur man kan påverka och engagera sig i lokalpolitiken.

Intresse för politik

I Orsa har ungdomarna ett stort intresse av politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder. Dock finns det en skillnad mellan de olika påståendena där över hälften uttrycker ett intresse för vad som händer i andra länder, men endast en tredjedel är intresserade av politik. Överlag visar resultatet att intresse för politik är lägst. Det är intressant att beakta skillnaden i intresse för politik och samhällsfrågor i allmänhet då man skulle kunna argumentera för att allt som rör samhället är politik. Hur kommer det sig att ungdomarna särskiljer detta? Vad lägger ungdomarna in i begreppet politik som inte ingår i samhällsfrågor i allmänhet?

På Orsas demokratidag diskuteras politik och samhälle där unga poängterar att "samhällsfrågor är ointressanta!" och där politik först blir intressant då det berör en själv. Om politiken är långt ifrån en själv så tappar man intresset.²³ Därigenom kan politik upplevas som någonting avlägset,

²³ Demokratidag! (2017) Orsa kommun

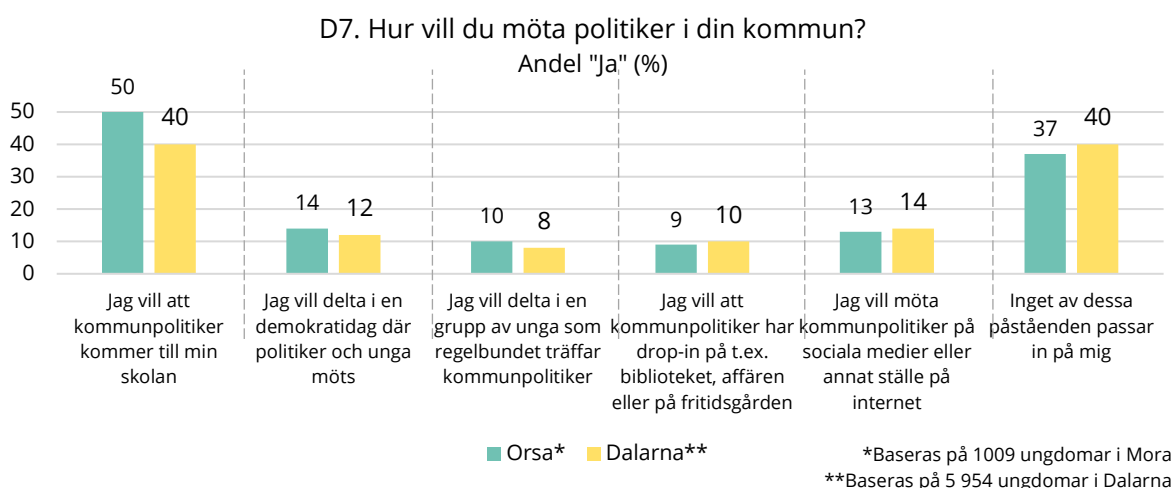
och som inte berör en själv. Detta skulle kunna förklara det differentierade intresset för politik och för samhällsfrågor i allmänhet.

Möte mellan unga och politiker

Förtroende för politiker är någonting som har skiftat över årtionden och när vi tittar hur det ser ut nationellt har förtroende för politiker stadigt ökat fram till en tydlig dipp valåret 2010. Sedan dess har det fortsatt sjunka²⁴ men 2015 vände trenden och har börjat öka igen. 2017 uppgav 39% av 16–85 åringar i Sverige att de har ett ganska stort eller ett mycket stort förtroende för svenska politiker.²⁵ Det är alltså i samma härad som förtroendet ser ut bland unga i Orsa, där 2018 års Lupp-resultat visar att 37% har ett ganska stort eller mycket stort förtroende för politiker.

Att 37% har ett stort eller mycket stort förtroende för politiker innebär att 63% har ett lågt eller mycket lågt förtroende. Att ha ett lågt förtroende för politiker behöver inte per se innebära att man inte litar på folk i allmänhet, eller andra vuxna i sin närhet. Det visar också 2018 års Lupp-resultatet där unga uppskattar sitt förtroende för vuxna i allmänhet högre än för politiker – 66% uppger ett ganska stort eller mycket stort förtroende. Men ett litet förtroende för politiker kan visa på en distans mellan politiken och medborgaren, vilket kan bli ett problem för att upprätthålla en levande demokrati. Att vända sig till politiker om frågor som de vill påverka i kommunen toppar heller inte ungas lista på hur de skulle vilja påverka politiken, de uppger att de istället vänder sig till någon de känner.

I Dalarna finns den regionsgemensamma frågan "Hur vill du möta politiker i din kommun?". Här får ungdomarna, utifrån förutbestämda alternativ, ange vilket sätt som passar dem bäst att möta politiker. Det är högt intresse för att kommunpolitikerna kommer ut till skolorna. Det är mer populärt i Orsa att träffa kommunpolitiker i skolan, medan det är mindre populärt att delta i en demokratidag, ingå i en grupp som regelbundet träffar kommunpolitiker eller möta politiker på sociala medier. Intresse att träffa politiker i skolan är något högre i Orsa, jämfört med Dala-ungdomar.

Det mest populära sättet, som hälften av alla ungdomar uppger, är att kommunpolitikern kommer ut till skolorna. Detta är också någonting om MUCF rekommenderar för att skapa

²⁴ SVT Valu – Förtroende för politiker. <https://www.svt.se/special/valu2018-fortroende-for-politiker/>

²⁵ SOM-institutet (2017) *Svenska demokratitrender*.

politisk delaktighet i ungdomars vardag – skolorna behöver öppna upp för politiska organisationer så att politiker, ungdomsförbund och partier får möjlighet att informera och engagera unga.²⁶ Om politiken ska in mer i skolan blir det viktigt att tydligt se vad som ska innefattas i dialogen, och bena ut *varför* politiker ska träffa de unga. Även på Orsas demokratidag diskuterades politikernas möjlighet att träffa ungdomarna i skolan, och det verkar vara en populär aktivitet! Ungdomarna vill känna sig inkluderade, få sina röster hörda och träffar politiker ofta, gärna 2–3 gånger per termin. Att det blir återkommande träffar gör att en relation byggs upp och att återkopplingen, om vad politikerna gjort med ungdomarnas tankar och idéer, blir mer naturlig.

Näst på listan över populära sätt att träffa politiker, som 14% av alla ungdomar skulle föredra, är att delta i en demokratidag samt att möta kommunpolitiker via sociala medier eller annat internetforum. Vid sådana typer av träffar finns det tankar kring att kommunpolitiker bör finna vägar till att göra dessa träffar mer intressanta. Inför att politiker och ungdomar möts, både fysiskt som digitalt, kan det vara en bra idé att politikerna får hjälp i att hitta nya idéer och få inspiration kring hur de kommunikativt ska möta unga.²⁷ En annan tanke kring hur avståndet mellan politiker och ungdomar kan minskas är att ge unga möjlighet att verka som "mentorer" för förtroendevalda politiker, som kan stötta dem i hur man arbetar för att nå unga. Detta kan minska avståndet mellan politiken och medborgaren, och göra mötena mellan dem inte bara knuten till valår, tvärtom bör den vara kontinuerlig - en dialog som även innehåller återkoppling.

Ungas politiska uttryck och engagemang

Omkring hälften (48%) av alla unga vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen, vilket indikerar ett stort engagemang. Orsas siffror i vilja att påverka speglas också nationellt där 57% av alla unga vill vara med och påverka i lokala frågor. Dock visas inte samma höga siffror i Orsas Lupp-resultat vad gäller hur många som försökt göra sin röst hörd genom olika typer av engagemang, under de senaste 12 månaderna.

Omkring en av tio ungdomar har tagit kontakt med en beslutsfattare i kommunen. Och ytterligare hälften av dessa (6%) har skrivit ett medborgarförslag. Kompletterade detta är det endast 5% som upplever sig ha stora möjligheter att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen. Istället uppger två av tio (23%) ungdomar att de gillat och delat inlägg om samhällsfrågor på internet. Samma siffror visas nationellt när vi tittar på andelen unga (27%) som svarat att de under de senaste 12 månaderna gillat eller delat inlägg om samhällsfrågor på internet.²⁸ Andra nationella sammanställningar visar att andelen unga (16–19 åringar) som under det senaste året chattat, debatterat eller kommenterat politik på internet ökat - 2004 till 2015 har andelen ökat med 7 procentenheter upp till 17%.

Att unga, istället för att använda de konventionella påverkansuttrycken, använder sociala medier ses inte helt med blida ögon av samhället som ibland snudd på alarmistiskt ser en hel generation i politiskt förfall. Men är det verkligen så att anledningen till att unga inte deltar i demonstrationer eller går på fysiska politiska möten på grund av att de inte orkar engagera sig tillräckligt? Kan inte politiska uttryck i sociala medier vara ett utlopp för politiskt engagemang? Det kan vara så att politik som uttryck via sociala medier tillskrivs ett "sämre värde" då den äldre

²⁶ MUCF Bryt trenden – fler unga i politiken.

https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/bryt-trenden.pdf

²⁷ ibid

²⁸ Egen bearbetning av totala resultatet för alla kommuner som genomfört Lupp 2018.

generationen inte i samma utsträckning använder och ser det som ett fullvärdigt politiskt deltagande.²⁹

Alla unga, oavsett bakgrund och socioekonomi, är på internet och på sociala medier. Som går att läsa i Internetstiftelsens rapport³⁰ är 00-talisten den första generationen som aldrig levat utan internet och där *alla* använder internet. 00-talisten är alltså helt digitala medborgare. Det kan vara för tidigt att utläsa en generationsförändring i politiskt engagemang och beteende, men det finns tydliga indikationer på att ungas användande av sociala medier idag är ett naturligt inslag i ungas politiska beteende.

Enkäten såsom den är utformad av MUCF särskiljer sociala medier från andra påverkansaktioner men sociala medier är utformade för att möjliggöra flera olika typer av politiskt engagemang. Politiskt engagemang via sociala medier kan innebära att man skrivit under namninsamlingar, skrivit egna inlägg eller debattartiklar, kontaktat politiker, deltagit i köpstrejker eller bojkotter, anslutit sig till politiska organisationer eller nätverk samt uppmanat andra att engagera sig politiskt. Det som kan bli viktigt att ytterligare titta på är *på vilket sätt* unga använder sociala medier i sitt politiska engagemang, och hur detta kan användas in i det lokalpolitiska arbetet. Studier visar att en demokrati som har många platser, arenor eller forum där människor kan diskutera politik, själva uttrycka politik och ta del av andras politiska tankar och övertygelser bättre tar tillvara på individens kompetens och engagemang. Kompletterade de konventionella påverkanssätten samt de institutionaliserade politiska verktygen (såsom val vart fjärde år) bör civilsamhällets olika folkrörelser tas i beaktande, där nätcommunities är ett exempel. Att via sociala medier få argumentera, kommunicera och lära politik är på så vis en typ av politisk socialisation.³¹

Politiska uttryck via sociala medier kan visserligen uppfattas som mer lösa i sin natur och kan inge oro att ungdomarna blir förvillade och inte tar sina medborgerliga rättigheter, genom att exempelvis rösta i valet var fjärde år, på allvar. Men det ger också ungdomarna en möjlighet att på nya sätt uttrycka sina politiska åsikter och påverka på de sätt de känner till. Sociala medier och de mer konventionella formerna för politik går hand i hand och kompletterar varandra. Dessa nya sätt att visa intresse och delta i politiken är någonting som den lokala politiken bör ta tillvara och tillgodose ungdomarnas möjlighet, att från sina förutsättningar, delta i politiken.

- ➔ Hur kan engagemanget och ungas vilja att påverka den lokala politiken plockas upp lokalt?

Varför man inte är engagerad

Dryga hälften av alla unga i Orsa vill inte vara med och påverka i frågor som rör kommunen. Den främst anledningen till att inte engagera sig är att de inte anser sig vara tillräckligt intresserade. Andra anledningar är att de inte har tid, att de kan för lite kring hur man går tillväga samt att de inte tror att deras engagemang spelar någon roll.

Här finns det möjlighet för utveckling och det finns en hel del tankar kring hur man kan göra det enklare för unga att engagera sig och att få information om hur man gör.

²⁹ Höglund & Gustavsson (2011) *Sociala medianvändare är mer politiskt aktiva*.

³⁰ Internetstiftelsen (2018) *Svenskarna och internet*.

³¹ Amnå et. al. (2016) *Ungdomars politiska utveckling*.

- Alla har olika förutsättningar för att kunna engagera sig politiskt, det kan finnas utmaningar sett till att ta sig till möten, att möten ligger på en obekvämtid eller att det krockar med annan verksamhet. Hur ser det ut i Orsa? Vilka ungdomar har möjlighet att engagera sig?
- Att engagera sig politiskt kan upplevas som främmande och betungande. Man kanske inte alltid har tid då man har andra aktiviteter att göra på fritiden. Hur kan kommunen skapa möjligheter för unga att engagera sig i korta perioder, eller delta i politiska processer och verksamheter vid enstaka tillfällen utan att behöva ansluta sig till ett långsiktigt engagemangsuppdrag?
- Det kanske inte är ett politiskt engagemang, som går genom partipolitiken, som är mest intressant för unga. Hur kan vi skapa forum och möjligheter för unga att engagera sig sakfrågor?³²

Ett koncept vi vill lyfta, som arbetar med ungdomars inflytande i lokalpolitiken är Ungt Nutida Inflytande i Kommunen (UNIK). Västerås kommun har tagit fram en typ kommundialog som riktar sig till unga där ungdomar, oavsett politisk engagemangsnivå, kan ta del av och påverka olika lokalpolitiska frågor. Kommunen anordnar utifrån ungdomarnas engagemangsnivå en sms-panel, olika workshops och/eller konvent som syftar till att få in ungdomars syn på ett visst antal frågor. Västerås kommun har infört konceptet som är tänkt att vara en brygga mellan politikerna och ungdomarna och på ett tydligt sätt integrera ungdomarna i aktuella frågor som kommun ställs inför. Tanken är att etablera en relation till ungdomarna, som på så vis underlättar intresse och engagemang och sänker trösklarna till politiken, och inte minst till politikerna. Ungdomarna får själva välja vilken engagemangstyp de är och hur de vill vara med och påverka, i och utifrån detta anpassas ungdomsdialogen så att kommunen får in åsikter om olika politiska problem/satsningar från alla grupper – oavsett engagemangstyp.³³

- Stand-by – *"Jag tycker saker är intressant, fast bara ibland"*
- Desillusionerad – *"Hur kan jag lita på politiker, när politiker inte litar på mig?"*
- Politiskt aktiv – *"Jag är med och förändrar det samhälle du och jag lever i"*
- Oengagerad – *"Politik är trist, det finns andra som kan engagera sig"*

Resultatet från arbetet med UNIK har varit framgångsrikt och flera olika förvaltningar (inte bara barn och fritid och skola) har använt sig av ungdomsdialogen.

³² MUCF (2017) *Bryt trenden – fler unga i politiken*

³³ UNIK <https://www.ungdomsdialoag.com/>

TRYGGHET

Nedan presenteras resultat från området trygghet. Resultatet behandlar områden som fångar mobbning, orättvis behandling samt vilka platser som ungdomar uppfattar som trygga och otrygga.

Det som ungdomar i Orsa i störst utsträckning blir utsatta för är att de blivit bestulna. Det är 18% av ungdomarna som uppger att de under de senaste sex månaderna blivit utsatta för stöld. Det är också 16% som blivit hotade, 7% har blivit utsatta för sexuellt våld/utnyttjande och 7% har blivit utsatta för misshandel.

Det är fler ungdomar som blivit bestulna eller hotade jämfört med andelen som blivit utsatta för misshandel eller för sexuellt våld/utnyttjande.

E1. Nu vill vi att du tänker tillbaka på de senaste sex månaderna. Har något av detta hänt dig?	Andel "Ja" (%)	Bas	Vet ej	Signifikant högst för:		
				Kön	Års-kurs	År
Någon har hotat mig	15,6	294	5,1			18
Någon har stulit från mig	17,7	293	4,4			18
Jag har blivit utsatt för misshandel	6,5	292	4,5			18
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande	6,8	292	5,8	T		18

Sett till **kön** är det en något högre andel av tjejerna som svarar att de blivit utsatta för sexuellt våld/utnyttjande, jämfört med killarna. Det är 10% av tjejerna och 4% av killarna som svarar att de blivit utsatta för sexuellt våld/utnyttjande.

Sett till **undersökningår** har andelen som blivit utsatt för olika typer av brott ökat mellan 2015 och 2018. Utsatta för hot har ökat från 14% till 16%, stöld från 15% till 18% och misshandel från 3% till 7%. Störst procentuell förändring, med en ökning om 5 procentenheter, har skett inom sexuellt våld/utnyttjande, från 2% till 7%.

MOBBNING

Totalt sett är det en fjärdedel av ungdomarna under de senaste sex månaderna blivit mobbade, trakasserade eller utfrysta. Det är 4% som blivit utsatta under en längre period.

E3. Under de senaste sex månaderna, har du blivit mobbad, trakasserad eller utfryst?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Ja, under en längre period	4,0	297			
Ja, enstaka gånger	20,9	297			

På följdfrågan om var de blev mobbade, trakasserade eller utfrysta svarar närmare tre av fyra ungdomar, 73%, att det skett i skolan. Det är även en stor andel av ungdomarna, 37% som blivit utsatta på internet/i mobilen. Närmare 7% svarar att de mobbats hemma.

Gruppen som blivit mobbade, trakasserade eller utfrysta är för liten för att kunna dra några statistiska slutsatser om skillnader mellan kön, årskurs och undersökningsår.

E3b: Var blev du mobbad, trakasserad eller utfryst?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Hemma	6,8	74	-	-	-
I någon annans hem	4,1	74	-	-	-
I mitt bostadsområde	1,4	74	-	-	-
På väg till eller från skolan	6,8	74	-	-	-
I skolan	73,0	74	-	-	-
På träningen eller annan organiserad fritidsaktivitet	5,4	74	-	-	-
På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	5,4	74	-	-	-
På stan eller i centrum	12,2	74	-	-	-
På buss, tåg eller liknande	4,1	74	-	-	-
På internet/i mobilen	36,5	74	-	-	-
Annat	8,1	74	-	-	-

ORÄTTVIS BEHANDLING

Det är totalt 43% av ungdomarna som svarar att de upplevt att de blivit orättvist behandlade på ett sådant sätt att de mått dåligt. Av dessa uppger majoriteten, 31%, att det har hänt någon gång. Majoriteten av ungdomarna, 79%, svarar att de vet vart de kan vända sig för att få stöd om de blir illa behandlade eller mår dåligt.

E4. Har du, under de senaste sex månaderna, upplevt att du har blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du har mått dåligt?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Ja, flera gånger	11,2	294	T		15
Ja, någon gång	31,3	294	T		18
E5. Vet du vart du kan vända dig för att få stöd om du skulle bli illa behandlad eller må dåligt?	78,9	289			

Sett till **kön** är det fler tjejer än killar som svarar att de *flera gånger* blivit orättvist behandlade under de senaste sex månaderna, 14% av tjejerna och 7% av killarna. Det är även fler tjejer som svarar att de blivit orättvist behandlade *någon gång*, 35% jämfört med 29% av killarna. Totalt sett är det runt hälften av tjejerna och 36% av killarna som svarar att de blivit orättvist behandlade. Positivt är att tjejerna vet vart de ska vända sig om de behöver stöd, det är 84% av tjejerna och 74% av killarna som vet vart de ska vända sig.

Sett till **undersökningsår** har andelen som upplevt att de blivit orättvist behandlade på ett sätt att de mått dåligt ökat mellan undersökningsåren. Det är i årets undersökning totalt 43%, jämfört med 36% 2015, som upplevt sig orättvist behandlade. Det är däremot fler som 2015 svarade Ja,

flera gånger 14% jämfört med 11% 2018. Men det är fler som svarar Ja, någon gång 2018, 31% jämfört med 22% 2015.

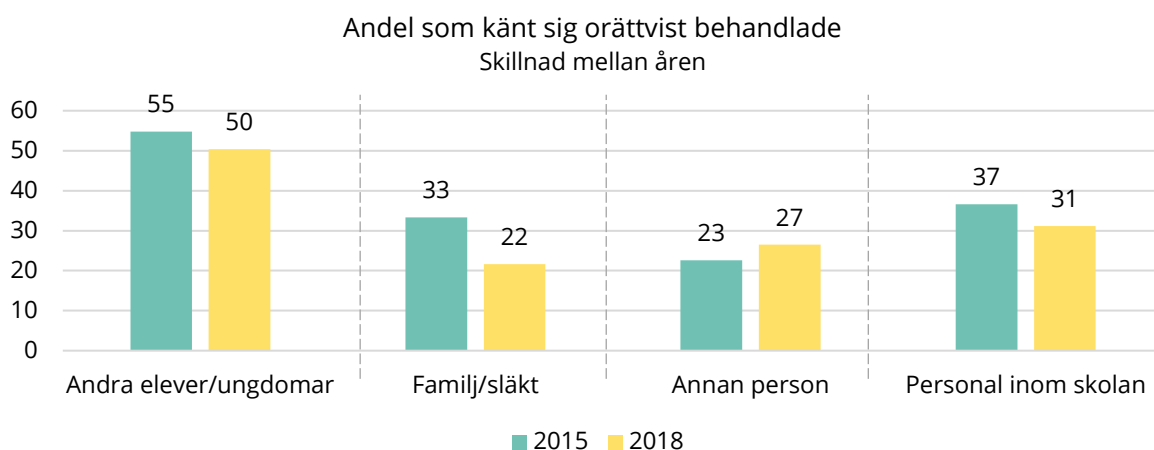
De ungdomar som uppger att de blivit orättvist behandlade har i Lupp-enkäten fått följdfrågan om vem eller vilka de känt sig orättvist behandlade av. Hälften av ungdomarna, 50%, svarar att det främst är av andra elever/ungdomar som man känt sig orättvist behandlad. Vidare är det närmare en tredjedel, 31%, som svarar att de blivit orättvist behandlade av personal inom skolan. 22% svarar att det är familj/släkt som man känt sig orättvist behandlad av och 26% svarar att det är andra personer som man känt sig orättvist behandlad av.

Det är minst andel ungdomar som uppger att känt sig orättvist behandlade av personal på fritidsgård eller personal inom socialtjänsten, 2%.

E4b. Vem eller vilka har du känt dig orättvist behandlad av?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Andra elever/ungdomar	50,4	125		Hög	15
Familj/släkt	21,6	125			15
Annan person	26,4	125		Gy	18
Personal inom skolan	31,2	125		Hög	15
Personal på fritidsgård eller liknande	2,4	125			
Personal inom sjukvården	7,2	125			
Personal inom polisen/rättsväsendet	4,0	125			
Personal socialtjänsten	2,4	125			
Personal i en organisation eller förening (t ex tränare eller ledare)	6,4	125			
Personal inom annan verksamhet	5,6	125			

Sett till **årskurs** är det vanligare på högstadiet att känna sig orättvist behandlade av andra elever/ungdomar. Det är 60% av ungdomarna på högstadiet som känner sig orättvist behandlade av andra elever/ungdomar, vilket ska jämföras med 37% av gymnasieeleverna. Samma mönster ser vi när det gäller att känna sig orättvist behandlade av personal inom skolan. Där svarar 38% av högstadieeleverna och 21% av gymnasieeleverna att de känner sig orättvist behandlade. Förhållandet är det omvända när det gäller att bli orättvist behandlade av annan person, där 37% av gymnasieeleverna svarar ja, vilket ska jämföras med 19% av ungdomarna på högstadiet.

Resultatet utifrån **undersökningsår** visar att andelen som känt sig orättvist behandlade av andra elever/ungdomar, familj/släkt och personal inom skolan har minskat mellan 2015 och 2018. Andelen som känt sig orättvist behandlade av annan person har ökat något sedan 2015. Se diagram nedan för frekvensförändring mellan undersökningsåren.

De ungdomar som uppger att de blivit orättvist behandlade har i Lupp-enkäten även fått följdfrågan om de vet varför de blivit orättvist behandlade. Den vanligaste orsaken som ungdomarna tror sig bli orättvist behandlade för är kopplat till utseende, 27%, men även ålder och kön är vanligt, 14% respektive 13%.

E4c. Av vilken eller vilka orsaker tror du att du blev orättvist behandlad?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Etnisk tillhörighet (var jag eller min familj kommer ifrån)	8,8	125			
Kön	12,8	125			18
Könsidentitet eller könsuttryck*	1,6	125			
Sexuell läggning	0,0	125			
Ålder	13,6	125	K		
Utseende	27,2	125			
Funktionsnedsättning	2,4	125			
Religion eller trosuppfattning	8,8	125			

Sett till **kön** visar resultatet att det är fler killar som upplever sig blivit orättvist behandlade med anledning av ålder, 21% jämfört med 6% bland tjejer.

Sett till **undersökningsår** visar resultatet att det är fler ungdomar i årets undersökning som upplever sig blivit orättvist behandlade med anledning av kön, 13% jämfört med 9% år 2015.

Några har angivit **"Annan orsak"** som svar på varför de tror att de blivit orättvist behandlade. Där har de svarande själv fyllt i en anledning. De som angivit svar uttrycker att de blivit illa behandlade på grund av åsikter, att det beror på hur de är eller att de är i bråk med någon/några.

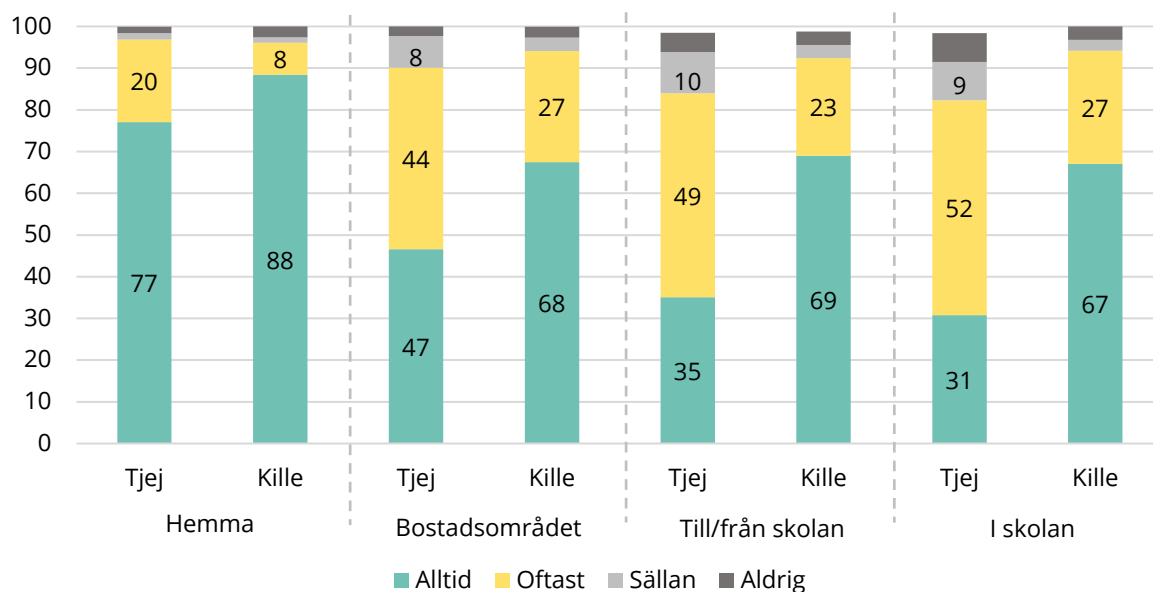
TRYGGA OCH OTRYGGA PLATSER

Ungdomar i Orsa känner sig som tryggast i hemmet. Tryggheten är även god i bostadsområdet, på träning eller annan organiserad fritidsaktivitet, till och från skolan, i skolan och på internet. Däremot är tryggheten lägre på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande, på bussar, tåg eller liknande samt på stan.

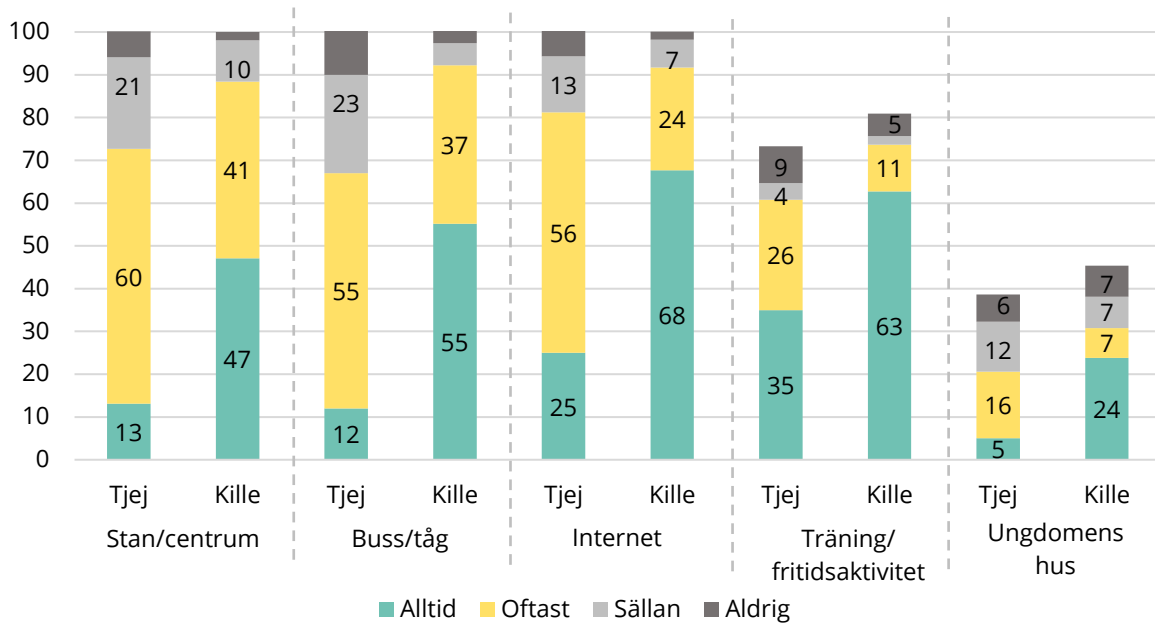
E2. Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?	Medelvärde Skala 1-4	Bas	Standardavvikelse	Ej aktuellt (%)	Signifikant högst för:		
					Kön	Års-kurs	År
I hemmet	3,75	293	0,622	0,0	K		
I mitt bostadsområde	3,46	292	0,738	0,0	K		
På väg till eller från skolan	3,40	296	0,822	0,0	K		15
I skolan	3,34	292	0,826	1,4	K		15
På stan eller i centrum	3,08	293	0,801	0,7	K		
På buss, tåg eller liknande	3,07	291	0,878	0,0	K		15
På internet	3,30	292	0,815	0,0	K	Hög	
På träningen eller annan organiserad fritidsaktivitet	3,41	288	1,064	23,3	K		15
På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	2,79	286	1,308	57,7	K		15

Sett till **kön** svarar killarna överlag att de *alltid* känner sig trygga i högre grad än tjejerna som i högre grad svarar att de *oftast* känner sig trygga på de aktuella platserna. Se skillnaderna mellan könen i diagram nedan.

E2. Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?
Jämförelser mellan kön 1 av 2

E2. Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?
Jämförelser mellan kön 2 av 2

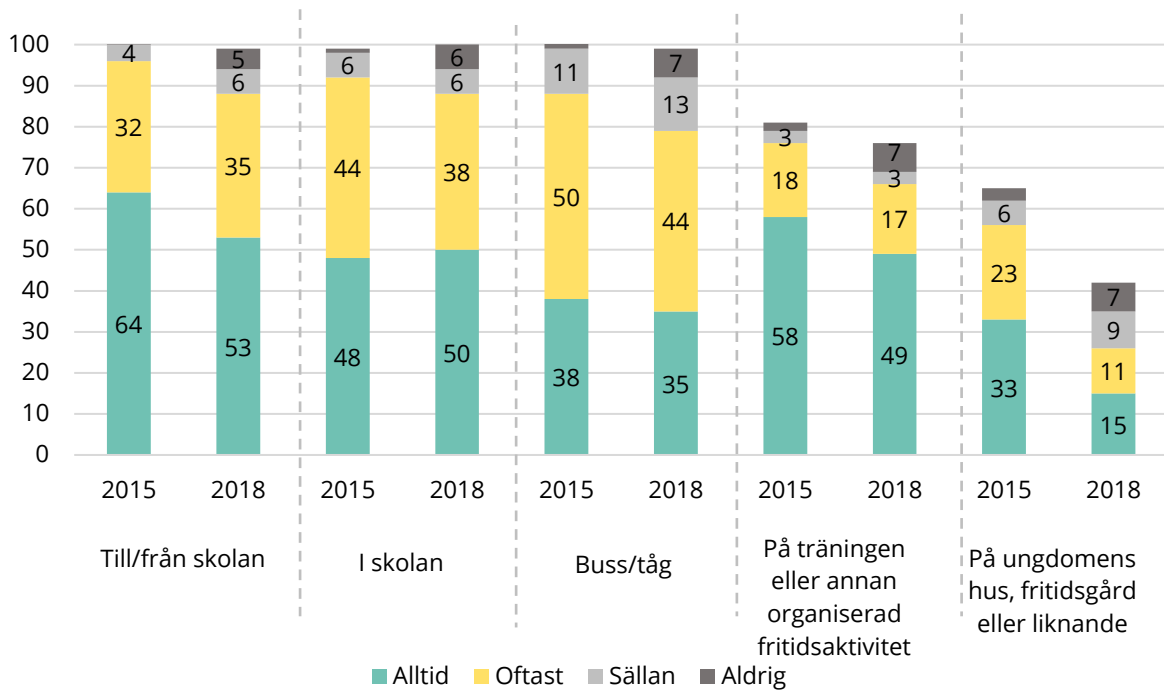

Skillnader mellan **årskurserna** är inte lika många, men det finns en skillnad sett till trygghet på internet. Det är fler av gymnasieeleverna som inte känner sig trygga på internet, 23% jämfört med 7% av högstadieläverna svarar att de *aldrig* eller *sällan* känner sig trygga på internet.

Utvecklingen mellan **undersökningsåren** visar att det är en högre andel i årets undersökning som svarar att de *aldrig* eller *sällan* känner sig trygga på flera platser. Andelen som aldrig eller sällan känner sig trygga på väg till eller från skolan, i skolan samt på buss och tåg har ökat sedan 2015. Samma mönster ser vi även vad gäller på träning eller annan organiserad fritidsaktivitet.

När det gäller trygghet på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande visar resultatet även här att det är fler som 2018 *aldrig* eller *sällan* känner sig trygga på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande jämfört med 2015. Det är 38% i årets undersökning som svarar att de aldrig eller sällan känt sig trygga, jämfört med 14% 2015. I årets undersökning är det dock färre ungdomar som frågan är aktuell för, och det är färre ungdomar som uppger att de besöker ungdomens hus, fritidsgård eller liknande. 2015 var det 65% som besvarade frågan om trygghet på ungdomens hus, vilket ska jämföras med 42% i årets mätning.

E2. Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen? Jämförelser mellan undersökningsåren

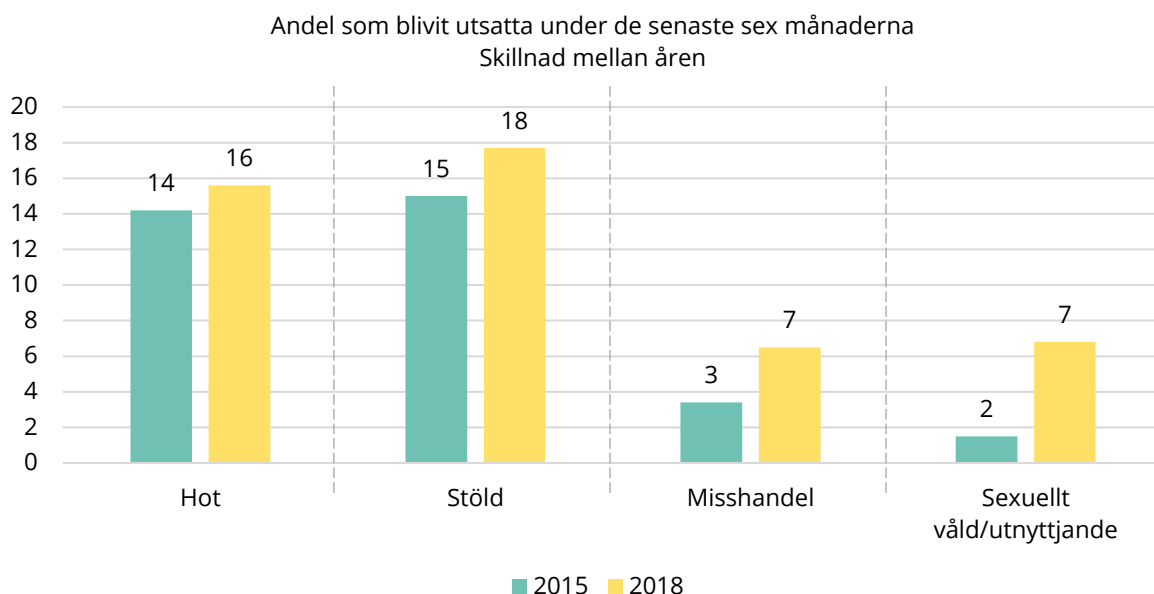

AVSLUTANDE REFLEKTIONER OCH ANALYS – TRYGGHET

Att mäta otrygghet är komplicerat, men årets Lupp-resultat kan visa på viktiga centrala aspekter på otryggheten, vad gäller utsatthet för brott, på vilka platser ungdomarna känner sig som mest otrygga och/eller blir utsatta för trakasserier, mobbning eller orättvis behandling. En känsla av otrygghet behöver inte kopplas till en rädsla inför att bli utsatt för brott utan kan ta fasta på individens upplevda känsla för otrygghet och att vara i samhällets olika rum och sfärer. Genom att identifiera delar av otryggheten kan det ge information och kunskap om var behovet av trygghetsskapande åtgärder i Orsa kommun är som störst.

Ungas utsatthet för brott

Totalt uppger 16% av ungdomarna i Orsa att de blivit utsatta för hot, 18% för stöld, 7% för misshandel och 7% för sexuellt våld eller utnyttjande. När vi jämför detta mellan undersökningsåren ser vi att andelen unga som utsätts för någon typ av brott har ökat. Störst procentuell förändring, med en ökning om 5 procentenheter, har skett inom sexuellt våld och utnyttjande.

När vi jämför Orsas resultat gällande brott mot det nationella Lupp-resultatet från 2018 ligger Orsa i paritet med nationens andelar. Orsas resultat är dock något lägre när det gäller hot och något högre när det gäller stöld. Se tabellen nedan.³⁴

	Andel "Ja", Orsa (%)	Andel "Ja", Nationellt (%)
E1. Nu vill vi att du tänker tillbaka på de senaste sex månaderna. Har något av detta hänt dig?		
Någon har hotat mig	16	18
Någon har stulit från mig	18	14
Jag har blivit utsatt för misshandel	7	5
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande	7	6

Sexuellt våld vanligare bland unga, och speciellt bland tjejer

I årets Lupp-resultat visas det att det inte är någon skillnad mellan killar och tjejer och risken att bli utsatt för brott. Detta speglas i rapport från BRÅ som visar att utsatthet för brott ungefär är lika vanligt bland tjejer som bland killar. Rapporten visar att även om graden av brott är samma mellan könen, så skiljer sig typen av brott åt. Att bli utsatt för stöld och misshandel är vanligare bland killar, medan tjejer i högre grad än killar utsätts för sexualbrott.³⁵ Resultatet i Orsas Lupp visar en signifikant skillnad just vad gäller sexualbrott, där tjejerna i högre grad (10%) uppger att de utsatts jämfört med killarna (4%).

Sexualbrott är en typ av brott som under de senaste åren ökat. Mätningar från BRÅ visar att andelen utsatta, i åldrarna 16–79 år, har legat på omkring 1% vilket 2015 ökade till 1,7% och 2017 ökade till 2,4%. Samma undersökning visar att det är utsatthet inom den yngre åldersgruppen 16–24 år som ökar mest, och speciellt unga kvinnor.³⁶ I BRÅs nationella trygghetsundersökning från 2017 uppger 14% av kvinnorna mellan 16-24 år att de blivit utsatta för sexualbrott, och även

³⁴ Egna resultatbearbetningar av samtliga genomförda Lupp 2018

³⁵ Brå (2017) "Skolundersökning om brott 2017"

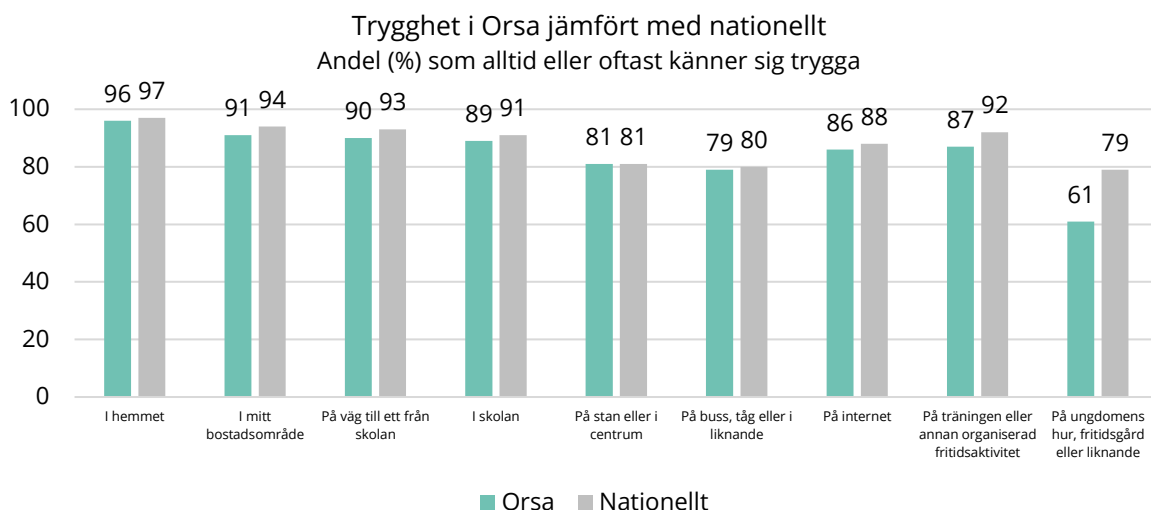
³⁶ Brå (2017) "Nationella Trygghetsundersökningen 2017"

om andelen utsatta män i samma åldersgrupp också ökar är andelen för liten och risk för slumpmässiga variationer är stor.

Otrygghet på offentliga platser

Ungdomar i Orsa känner sig som tryggast i hemmet. Tryggheten är även god i bostadsområdet, på träning eller annan organiserad fritidsaktivitet, till och från skolan, i skolan och på internet. Däremot är tryggheten lägre på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande, på bussar, tåg eller liknande samt på stan.

Ungdomar i Orsa känner sig som tryggast i hemmet och i sitt bostadsområde. Men ju längre ifrån hemmiljön ungdomen kommer desto lägre trygghet upplevs. De områden som både Orsa och nationen har utmaning i vad gäller trygghet är på stan/i centrum samt på bussar och tåg. Men det resultat som sticker ut mest för Orsa, i relation till nationen är tryggheten på ungdomens hus eller fritidsgården, där visas en skillnad på 18 procentenheter. För att ett samhälle ska vara välmående och fungerande ska inte centrala platser eller viktiga kommunikationer upplevas som otrygga. Unga ska våga vara utomhus både på dagen och på kvällen, utan att oro sig för brott. Diagrammet nedan visar Orsas trygghetsresultat i relation till det nationella resultatet från Lupp 2018.³⁷

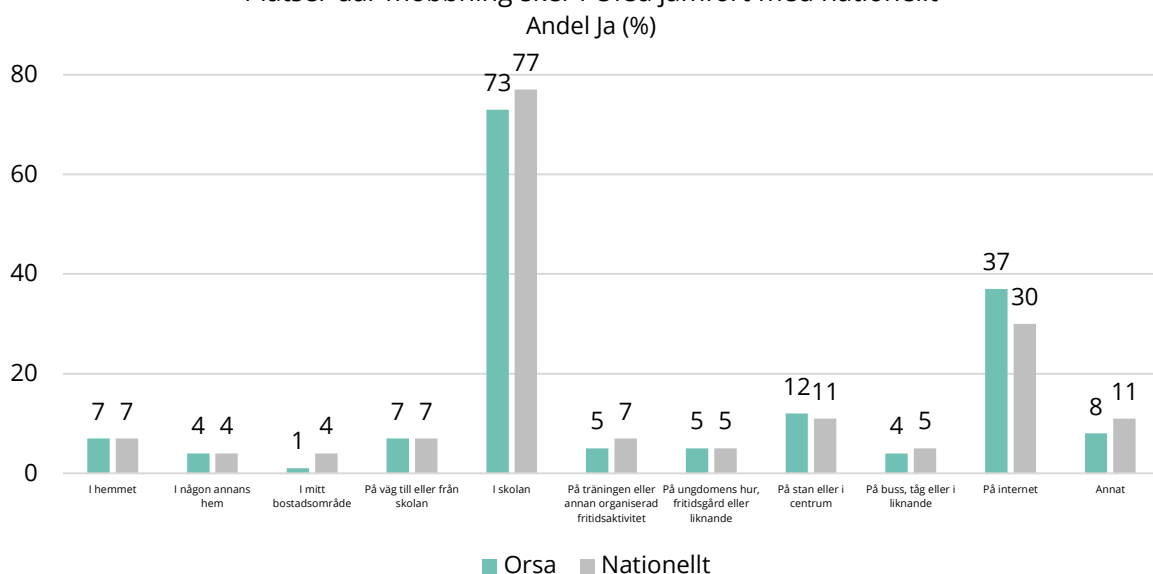
Mobbning sker främst i skolan

Totalt sett är har en fjärdedel av alla Orsa-ungdomar under de senaste sex månaderna blivit mobbade, trakasserade eller utfrysta. Denna siffra spelas också nationellt där totalt 25% uppger en utsatthet.³⁸ Mobbing kan ske i olika skepnader och kan vara fysisk, psykisk eller verbal, men oavsett form skapar den lidande och en ohållbar situation för den som blir utsatt. I Luppundersökningen har ungdomarna som uppgett att de blivit mobbade, trakasserade eller utfrysta fått följdfrågan om var de blir utsatta. I resultatet sticker skolan ut, som strax över 7 av 10 svarar, näst på listan är på internet eller i mobilen som nästintill 4 av 10 svarar. Diagrammet nedan visar Orsas resultat, vilket ligger i linje med nationella siffror. Utsattheten i skolan i Orsa är något lägre medan utsatthet på internet är något högre.

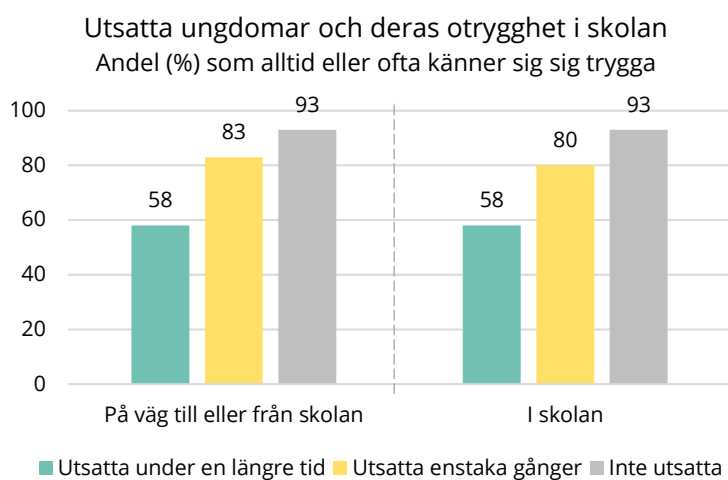
³⁷ Egna resultatbearbetningar av samtliga genomförda Lupp 2018

³⁸ Ibid

Platser där mobbning sker i Orsa jämfört med nationellt

Lupp-resultatet visar att mobbning företrädesvis sker i skolan, vilket också bekräftas i andra rapporter.³⁹ Av de ungdomar som angivit att de blivit mobbade i Orsas mätning, har strax över sju av tio blivit utsatta för mobbning i skolan. Enligt både barnkonventionen och skollagen har varje barn rätt att känna sig trygga i skolan.⁴⁰ Andelen ungdomar och barn som utsätts för mobbning har sedan 1990 konstant legat på 60 000 individer, utan några större förändringar.⁴¹

Antalet elever som blivit utsatta i skolan motsvarar omkring 100 Orsa-ungdomar. De som uppger att de blir utsatta för mobbning svarar också i större utsträckning att de känner sig otrygga på olika platser i samhället. Diagrammet visar andelen ungdomar som alltid eller ofta känner sig trygga på väg till eller från skolan, samt i skolan. Det visar att de ungdomar som blivit utsatta för mobbning, trakasserier eller blivit utfrysta i mycket lägre grad känner sig trygga i skolan.

Varför mobbning sker och förekommer är svårt att helt sätta fingret på. Mobbning ser väldigt olika ut från skola till skola, men det är viktigt att synliggöra och medvetandegöra varifrån de normer om kränkningarna kommer: Vilken typ av kultur finns på respektive skola? Hur arbetar man med stämningen i klassrummet och skolans andra utrymmen? För att förebygga mobbning

³⁹ Brå (2017) *Skolundersökning om brott 2017*

⁴⁰ Friends (2015) *Ett trygghetslyft för skolan*, <https://static.friends.se/wp-content/uploads/2015/04/Ett-trygghetslyft-f%C3%B6r-skolan.pdf> (Hämtad: 2018-04-08)

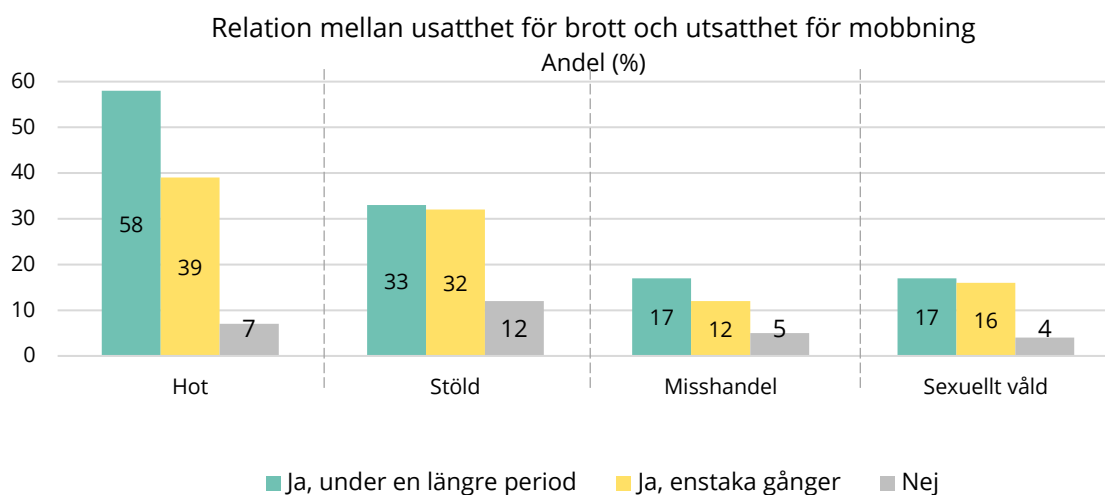
⁴¹ Friends (2019) *Om mobbning*, <https://friends.se/fakta-forskning/om-mobbning/> (Hämtad: 2019-03-20)

är det viktigt att varje skola utgår från sina egna förutsättningar, att alla är med i kartläggningen och arbetet som kommer därefter. Ungdomarna är experter på sina liv, så det är otroligt viktigt att de inkluderas i trygghetsarbetet.⁴²

Koppling mellan mobbning och utsatthet för brott

Analysen av gruppen ungdomar som uppger en utsatthet för mobbning, trakasserier eller att de blivit utfrysta visar på att det finns ett samband där de också i högre grad uppger att de blivit utsatta för brott, såsom hot, stöld, misshandel och sexuella trakasserier. Detta speglas i andra undersökningar där det i BRÅs Skolundersökning om brott⁴³ framkommer det att det finns en tydlig koppling mellan utsatthet för mobbning och utsatthet för brott. Mobbade ungdomar löper därmed större risk att utsättas för olika typer av brott såsom misshandel, hot, rån, våld och sexualbrott. BRÅs undersökning visar inga skillnader mellan könen och utsattheten gäller såväl tjejer som killar. De som utsatts för olika typer av brott uppger att de undviker aktiviteter, platser eller personer till följd av oro för att utsättas för brott. Otrygghet och oro för brott kan alltså få direkta konsekvenser för ungdomarna i hur de kan och vill röra sig i samhället.

Nedanstående diagram visar skillnaden i Orsas Lupp-resultat mellan utsatta och icke-utsatta ungdomar, och i vilken utsträckning de blivit utsatta för olika typer av brott.

⁴² Friends (2017) *Friendsrapporten 2017*, https://static.friends.se/wp-content/uploads/2017/08/Friendsrapporten_2017_webb.pdf (Hämtad: 2018-04-08)

⁴³ Brå (2017) *Skolundersökning om brott 2017*

HÄLSA

Nedan presenteras resultatet för området hälsa. Resultatet behandlar områden som fångar ungdomars självuppskattade hälsa, deras mat- och träningsvanor samt bruk av bland annat alkohol och narkotika.

SJÄLVSKATTAD HÄLSA

På en 5-gradig skala uppskattar ungdomarna sin hälsa till ett medelvärde 3,78. Det är 68% av alla ungdomar som uppskattar deras hälsa som ganska eller mycket bra. Det är 13% som uppskattar sin hälsa som ganska eller mycket dålig. Men det är skillnad sett till **kön** där killar uppskattar sin hälsa som bättre än tjejer. 44% av killarna uppskattar sin hälsa som mycket bra, jämfört med 12% av tjejerna. Tjejerna svarar i större utsträckning att deras hälsa är ganska bra, 50% jämfört med 34% bland killarna. När det gäller gruppen som uppskattar sin hälsa som ganska eller mycket dålig är det fler tjejer, 18% jämfört med 8% av killarna som uppskattar sin hälsa som dålig.

Sett till **undersökningår** visar det sig att andelen som uppskattar sin hälsa som mycket bra har minskat betydligt mellan 2015 och 2018. 2015 svarar 45% att deras hälsa är mycket bra, jämfört med 29% 2018.

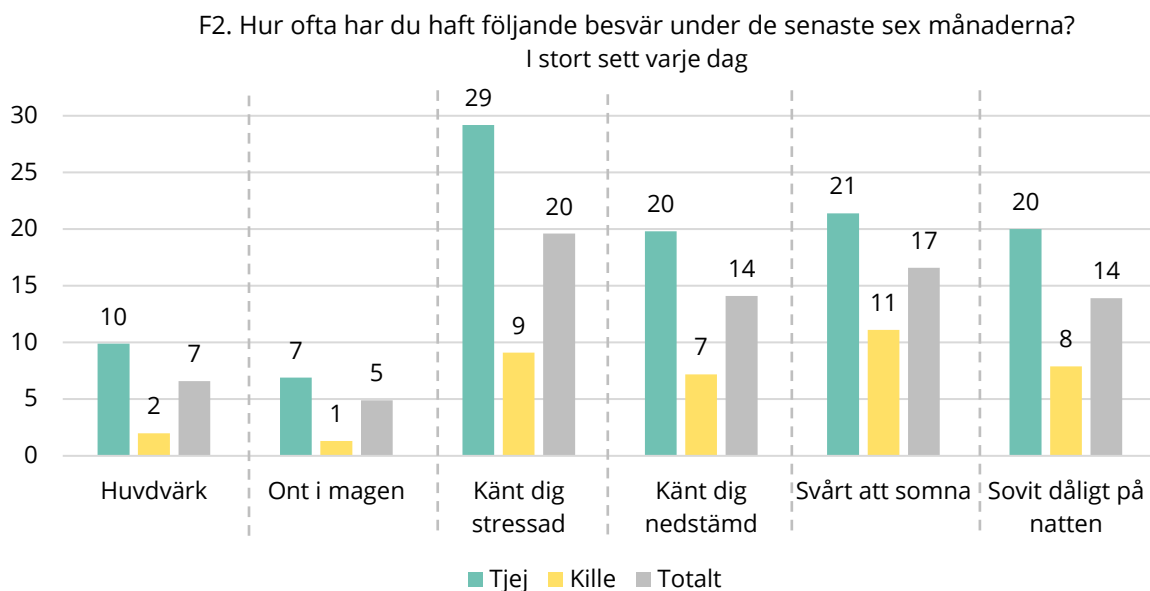
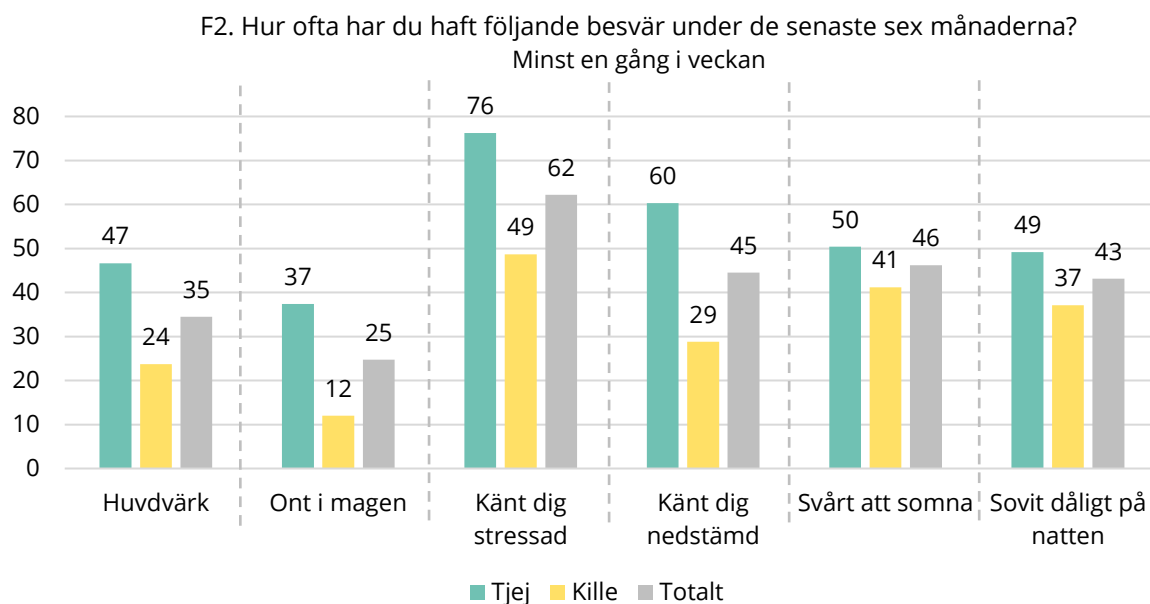
	Medelvärde Skala 1-5	Bas	Standard- avvikelse	Signifikant högst för:		
				Kön	Års- kurs	År
F1. Under de senaste sex månaderna, hur bedömer du din hälsa, hur du mår eller känner dig?	3,78	291	1,113	K		15

Ungdomarna har i Lupp-enkäten fått gradera hur ofta de lider av olika typer av hälsobesvär. Vi har i resultatet tittat på gruppen som uppger att de *minst en gång i veckan* har besvär. Det som störst andel ungdomar har besvär med minst en gång i veckan är att de känner sig stressade. 62% uppger detta, vilket är en ökning med 10 procentenheter sedan 2015. Den åkomma som lägst andel har besvär med minst en gång i veckan är ont i magen, vilket 25% uppger.

F2. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna?	Andel "Minst en gång i veckan" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års- kurs	År
Huvudvärk	34,5	290	T		
Ont i magen	24,7	288	T		
Känt dig stressad	62,2	291	T		18
Känt dig nedstämd (deppig eller nere)	44,5	290	T		
Svårt att somna	46,2	290			
Sovit dåligt på natten	43,1	288	T		18

Genomgående är det fler tjejer än killar som uppger att de lider av olika besvär – det är en stor skillnad mellan **könen**. När man tittar på gruppen som uppger att de har ovanstående åkommor minst en gång i veckan är tjejernas frekvens betydligt högre, och tittar man på gruppen som uppger att de har ovanstående åkommor i stort sett varje dag är det även här fler tjejer än killar.

Nedanstående diagram visar detaljerade skillnader mellan killar och tjejers mående minst en gång i veckan och varje dag.

Sett till **undersökningsår** är det fler ungdomar som 2018 lider av stress och av att sova dåligt på natten. 2015 uppgav 52% att de minst en gång i veckan kände sig stressade vilket ökat till 62% 2018. 2015 upplevde 33% att de minst en gång i veckan sovit dåligt på natten, vilket ökat till 43% 2018.

MAT OCH TRÄNING

Nästan hälften av alla ungdomar, 47%, hoppar över frukost minst en gång i veckan. Något färre hoppar över lunch, 39%, och ytterligare något färre hoppar över middag, 27%.

Vad gäller träning och hur ofta ungdomarna tränar så att de blir andfådda eller svettas är det 80% som gör det minst en gång i veckan. Det är 17% som uppger att de gör det i stort sett varje dag.

			Signifikant högst för:		
F3. Hur ofta händer det att du hoppar över följande måltider?	Andel "Minst en gång i veckan" (%)	Bas	Kön	Års-kurs	År
Frukost	46,7	291			
Lunch	39,0	287		Hög	
Middag/kvällsmat	26,7	285		Hög	
F4. Hur ofta brukar du träna så att du blir andfådd eller svettas?	80,3	290			

Sett till **årskurs** är det något fler högstadiel elever som hoppar över lunch och middag. 45% av högstadiel eleverna hoppar över lunchen minst en gång i veckan, jämfört med 30% av gymnasieeleverna. Samma mönster visas för middag som 30% av högstadiel eleverna hoppar över minst en gång i veckan, jämfört med 22% av gymnasieeleverna. Dock är det fler högstadiel elever, 63% som aldrig hoppar över middagen jämfört med 58% av gymnasieeleverna.

BRUK AV ANABOLA STEROIDER, CIGARETTER, SNUS OCH ALKOHOL

Det är 4% av alla ungdomar har minst någon gång använt någon typ av prestationshöjande medel. 3% uppger att de använt det flera gånger. Gruppen är för liten för att vi ska kunna säkerställa några skillnader mellan kön, årskurs och undersökningsår.

			Signifikant högst för:		
	Andel "Ja" (%)	Bas	Kön	Års-kurs	År
F5. Har du någon gång använt anabola steroider eller andra motsvarande prestationshöjande medel?	4,2	288			

BRUK AV CIGARETTER, SNUS OCH ALKOHOL

För att titta på bruk av cigaretter, snus och alkohol har gruppen som uppger att de minst en gång i veckan och minst en gång i månaden brukat något av detta analyserats. Det finns skillnader i hur ofta ungdomar brukar alkohol och tobak. Bruk av folköl och stark-alkohol är mer förekommande bland de som dricker minst en gång i månaden, och är lägre i gruppen som uppger att de dricker minst en gång i veckan. Bruk av snus och cigaretter är artiklar som inte minskar eller ökar mellan ofta- eller sällananvändare. Om man brukar någon typ av tobak gör man det ofta snarare än då och då.

F6. Hur ofta brukar du...	Andel "Minst en gång i veckan" (%)	Andel "Minst en gång i månaden" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
				Kön	Års-kurs	År
röka cigaretter?	8,7	12,9	286		Gy	
snusa?	10	13,4	290	K		
dricka folköl?	5,6	11,3	286	K	Gy	
dricka starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit?	6,6	28,3	289		Gy	

Vid analys av bruk av ovanstående *minst en gång i veckan* kommer snus högst på listan. Här visas en skillnad mellan **könen** där 14% av killarna uppger att de snusar minst en gång i veckan, jämfört med 3% av tjejerna.

Vid analys av bruk av ovanstående *minst en gång i månaden* kommer stark-alkohol högt på listan, där strax över en av fyra ungdomar uppger att de dricker minst en gång i månaden.

Det finns skillnader sett till **årskurs** där 45% av gymnasieeleverna uppger att de brukat alkohol minst en gång i månaden, jämfört med 18% av högstadieeleverna. Bruk av cigaretter och alkohol är genomgående vanligare bland gymnasieelever än bland högstadieelever.

Totalt svarar 19% av alla ungdomar att de får dricka alkohol för sina föräldrar. Men det är skillnad sett till **årskurs** där det är betydligt fler gymnasieelever som uppger att de får dricka för sina föräldrar, 40% jämfört med 6% av högstadieeleverna. Sett till **undersökningår** är det också fler 2018 som uppger att de får dricka för sina föräldrar, 19% jämfört med 12% 2015.

De ungdomar som svarat stt de någon gång dricker alkohol har i Lupp-enkäten fått följdfrågan om hur de oftast får tag på alkohol. Det vanligaste sättet att få tag på alkohol är genom kompisar, kompisars syskon och partner. Av de som uppger att de dricker alkohol är det 38% som får tag på alkohol på det sättet. Sett till **kön** och **årskurs** är detta är vanligare bland tjejer och bland gymnasieelever att få tag på alkohol genom kompisar, kompisars syskon och partner. 56% av tjejerna svarar att de får alkohol på det viset, jämfört med 28% bland killarna. 48% av gymnasieeleverna uppger detta, jämfört med 22% av högstadieeleverna.

Andelen som får alkohol via kompisar, kompisars syskon eller partners har minskat mellan undersökningsåren. 2015 uppgav 57% att de fick alkohol på det sättet, jämfört med 38% 2018. Det näst vanligaste sättet är att de får från sina föräldrar, vilket 16% uppger.

				Signifikant högst för:		
	Andel "Ja" (%)	Bas	Vet ej (%)	Kön	Års-kurs	År
F7. Får du dricka alkohol för din/dina föräldrar?	18,8	293	17,4		Gy	18
F6b. Hur får du oftast tag på alkohol?						
Köper själv i affären	11,9	84	-			
Beställer på internet	1,2	84	-			
Handlar utomlands	3,6	84	-			
Tillverkar själv	3,6	84	-			
Får från mina föräldrar	15,5	84	-			
Tar från mina föräldrar utan att de vet om det	11,9	84	-			
Från syskon	6,0	84	-			
Från kompisar, kompisars syskon, flickvän/pojkvän/partner	38,1	84	-	T	Gy	15
Från annan vuxen	17,9	84	-			
På annat sätt	29,8	84	-			

Av de ungdomar som uppger att de dricker alkohol minst en gång i månaden, är det 76% som uppger att de också dricker så mycket att de känner sig berusade. 20% av de som brukar alkohol minst en gång i månaden uppger att de blir berusade minst en gång i veckan. Gruppen är för liten för att vi ska kunna säkerställa några skillnader mellan kön, årskurs och undersökningsår.

				Signifikant högst för:		
	Andel "Minst en gång i veckan" (%)	Andel "Minst en gång i månaden" (%)	Bas	Kön	Års-kurs	År
F6c. Hur ofta dricker du så mycket alkohol att du känner dig full?	20,4	75,9	83	-	-	-

NARKOTIKA

Totalt svarar 6% av alla ungdomar att de någon gång testat narkotika. Det är 4% av alla ungdomar som uppger att de testat narkotika fler gånger. Det är skillnad sett till **årskurs** där det är fler gymnasieelever än högstadijelevers som brukat narkotika, 11% jämfört med 3%.

De som uppger att de minst en gång brukat narkotika har fått följdfrågan om vilka typer av narkotika de testat. De vanligaste narkotikan bland ungdomarna uppges vara hasch och marijuana (cannabis). Gruppen är för liten för att vi ska kunna säkerställa några skillnader mellan kön, årskurs och undersökningsår.

De som uppger att de minst en gång brukat narkotika har även fått följdfrågan om hur de fick tag på narkotika. Det främst förekommande sättet att få tag på narkotika är genom någon person på orten (Orsa) eller någon person på annan ort. Gruppen är för liten för att vi ska kunna säkerställa några skillnader mellan kön, årskurs och undersökningsår.

	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Årskurs	År
F8. Har du någon gång använt narkotika?	6,4			Gy	
F8b. Vilken eller vilka typer av narkotika har du använt?	-	-			
Amfetamin	36,8	19	-	-	-
Ecstasy/LSD	31,6	19	-	-	-
GHB	31,6	19	-	-	-
Hasch	63,2	19	-	-	-
Heroin	31,6	19	-	-	-
Kokain	36,8	19	-	-	-
Marijuana (cannabis)	52,6	19	-	-	-
Spice eller liknande rökmixer	26,3	19	-	-	-
Sömnmedel eller lugnande läkemedel	36,8	19	-	-	-
Annan narkotika	10,5	19	-	-	-
Vet inte	21,1	19	-	-	-
F8c. Hur fick du/får du tag på narkotika?					
Från någon person här på orten	52,6	19	-	-	-
Från någon person på annan ort (annan kommun eller stad)	42,1	19	-	-	-
Beställer från internet	10,5	19	-	-	-
Annat sätt	21,1	19	-	-	-

AVSLUTANDE REFLEKTIONER OCH ANALYS – HÄLSA

Ungdomars hälsa är viktiga att tillgodose då barn- och ungdomstiden har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan genom hela livet. Genom att göra insatser som främjar ungdomars hälsa kan vi få friskare befolkning som gynnar samhället ur ett folkhälsoperspektiv. I 2018 års Lupp-resultat kan vi se att det är färre ungdomar som bedömer sin hälsa som mycket bra, i jämförelse med tidigare Lupp-mätningar. En extra utmaning visas i ungdomars upplevda stress och nedstämdhet. Detta är en samhällsutmaning – vilka svar kan Lupp ge, och vilka svar kan den inte ge?

Följande analysavsnitt fokuserar på stress och psykisk ohälsa, främst kopplat till skolan men vi vill understryka att det är viktigt med ett helhetsgrepp när man hanterar och gör insatser på problemet.

Andelen unga som mår mycket bra sjunker

Totalt sett upplever 7 av 10 ungdomar (68%) i Orsa att deras hälsa är ganska eller mycket bra. Andelen ungdomar som uppskattar sin hälsa som mycket bra har dock minskat sedan 2015, från 45% till 29% 2018. Det är en relativt dramatisk minskning med omkring 16 procentenheter. Om vi jämför mot det nationella resultatet, där 32% uppger att de mår mycket bra, är det något färre i Orsa som uppger att de mår mycket bra men ingen större skillnad framkommer.

Hur man uppskattar sin hälsa skiljer sig också mellan könen där killarna upplever sin hälsa som betydligt bättre än vad tjejerna gör. 44% av killarna uppskattar sin hälsa som mycket bra, jämfört med endast 12% av tjejerna.

Vad har skett i samhället i stort och i Orsa kommun som gör att andelen som uppger att de mår mycket bra sjunker. Det största tappet finns bland tjejerna då det endast är var tionde tjej som uppskattar att de mår mycket bra. Varför är skillnad mellan könen så stor? Varför mår tjejer så dåligt?

Stress bland unga

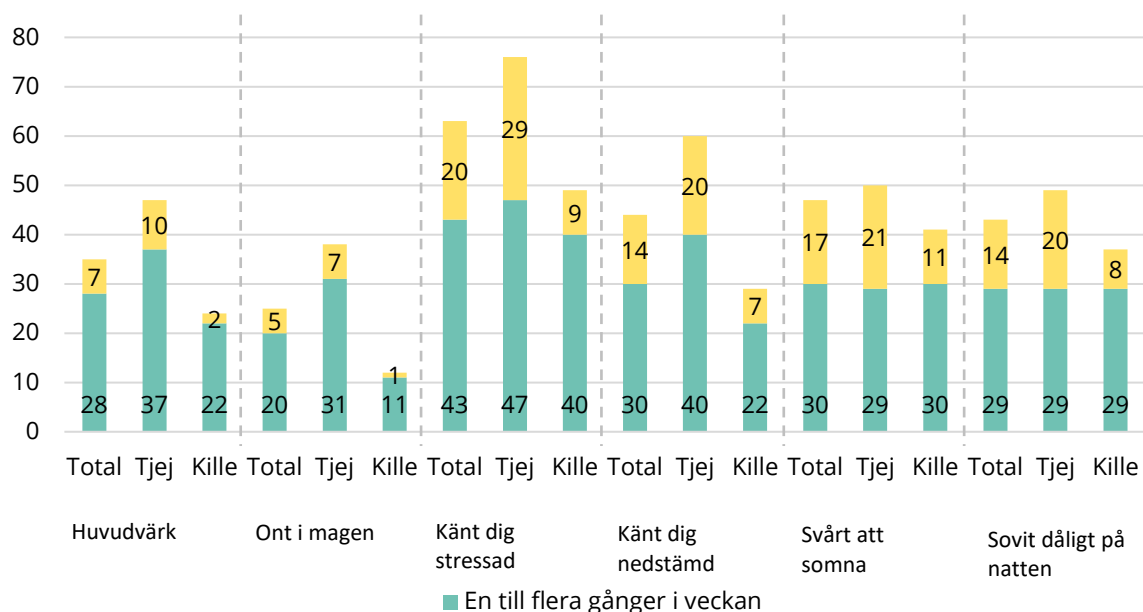
Upplevd stress är en stor ohälsfaktor och tittar vi på ungas upplevda stress är det någonting som sticker ut i årets Lupp-resultat. Ungdomar som uppger att de minst en gång i veckan under de senaste sex månaderna känt sig stressade har ökat med 10 procentenheter sedan förra Lupp-undersökningen 2015 och är i årets undersökning uppe på 62%. 2 av 10 ungdomar uppger att de känner sig stressade varje dag. Orsas resultat vad gäller stress sticker inte ut, samma bild visas nationellt och går i linje med rikssnittet som visar att 18% av alla unga känner stress varje dag.⁴⁴

Tittar vi på skillnaderna mellan könen har nästan 30% av tjejerna känt sig stressade varje dag, jämfört med 9% av killarna. Lupp-resultat från tjejerna visar också hög frekvens på sömnsvårigheter, nedstämdhet, ont i magen och ont i huvudet.

➔ Varför är skillnad mellan könen så stor?

⁴⁴ Egen resultatbearbetning av samtliga genomförda LUPP 2018.

F2. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna?

Det är väl känt att olika typer av sömnstörningar är vanligt bland personer med stressrelaterad ohälsa⁴⁵ och att fler tjejer lider av psykisk ohälsa.⁴⁶ Sömnstörningar förekommer ofta tidigt i stressrelaterade sjukdomsförlopp och är viktiga att behandla för att undvika att symtomen leder till allvarigare stressrelaterad ohälsa. Sömnen är viktig för oss, det är när vi sover som bl.a. viktiga hormoner bildas samtidigt som kroppens produktion av stresshormoner minskar. När vi inte sover ordentligt kan vi ganska lätt ledas in i en ond cirkel av upplevd stress som i sin tur skapar sömnsvårigheter. Sömnsvårigheter bidrar ofta i sin tur till oro, ångest och nedstämdhet.⁴⁷ Det kan vara svårt att hitta "boven" i dramat. Vad är hönan och vad är ägget? Är dessa tjejer nedstämda och stressade p.g.a. något vi ännu inte identifierat? Eller är det på grund av att de har sömnsvårigheter?

Stress och skärmtid

Annan orsak till stress och nedstämdhet kan också tänkas vara kopplat till att ständigt vara uppkopplad, barn och ungas skärmtid samt högt användande av sociala medier. Studier finns som pekar på ett samband mellan mobilanvändning och psykiska besvär, och man har funnit samband mellan hög användning av datorer och mobiltelefoner, och sömnsvårigheter och depressionssymptom. De flesta studier som hittills genomförts har enbart kunna fastställa att det finns ett samband, och tyvärr inte vad sambandet egentligen beror på. En studie har tittat närmare på sambandet mellan skärmtid, stillasittande och depression hos barn och ungdomar. Resultatet visar att lång skärmtid kan leda till depression hos unga men att det är stillasittandet,

⁴⁵ FYSS Kapitel STRESS 2016-12 http://www.fyss.se/wp-content/uploads/2017/09/FYSS-kapitel_FA_Stress_FINAL_2016-12.pdf (Hämtad: 2019-03-08)

⁴⁶ Skillnader i positiv psykisk hälsa bland skolungdomar. Analys utifrån Liv och hälsa ung undersökningsåren 2014 och 2017. Folkhälsomyndigheten

⁴⁷ www.1177.se Sömn

snarare än skärmen, som ökar risken för depression. Studien visar också att det inte är skärmtiden som ökar risken för depression utan vad unga "gör i skärmen".⁴⁸

Inga tydliga råd och rön finns att tillgå kring ungas ökade stress och ökade skärmtid, men vi kan hålla med många experter på området och konstatera att mer utredning och forskning krävs⁴⁹. Internetanvändning, uppkoppling, skärmtid och framförallt förhållningssättet till vår teknik är ett område som i dagsläget inte är med i Lupp-undersökningarna och vi ser att detta är något som skulle vara intressant att undersöka vidare. Har tekniken tagit kommandot över ditt användande och förhållningssätt eller har du kommandot?⁵⁰

Stress i skolan

Som tidigare nämnts är det stor skillnad mellan könen när det gäller upplevd ohälsa i form av huvudvärk, ont i magen, nedstämdhet och sömnsvårigheter. Betydligt fler tjejer än killar, runt en femtedel, har upplevt sömnsvårigheter (svårt att somna samt sovit dåligt under natten) och nedstämdhet varje dag de senaste sex månaderna.

Många studier visar att ungdomars stress och ohälsa är kopplad till skolan, och att tjejer och killar stressas av olika saker. Tjejer och killar verkar ha olika strategier för att nå framgång. Tjejer är mer fokuserade på skolarbetet i sin strävan, medan killar försöker bli lyckosamma på fritiden i högre utsträckning. Tjejer och killar kan därmed behöva olika stöttning i sin ohälsa. Tjejer är i särskilt behov av stöd i att prioritera fysisk aktivitet, medan killar i högre utsträckning behöver stöd och uppmuntran för att ta sig an skolarbetet.⁵¹ Detta kan vara bra att ha med sig när man tittar på hur skolans hälsofrämjande arbete ska utformas. En annan avhandling belyser skolan som en social arena och den stress som kan vara kopplad till att på den arenan vara lagom perfekt.⁵² Ohälsa som rör det sociala spelet är svårt att hantera, och sociala relationer i skolan är något som bör lyftas upp av och arbetas med i skolan.

ANDT-användning

Ungdomars bruk av alkohol, narkotika och tobak (ANDT) ser olika ut beroende på var man befinner sig i landet. Totalt sett har konsumtion av alkohol, cigaretter, snus och narkotika successivt minskat, sedan Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) började mäta 1978. Men det skiljer sig som sagt mellan länen. I Jönköpings län, till exempel, är ANDT-användningen lägre i relation till andra län, medan det i Jämtland eller på Gotland är en högre

⁴⁸ Liu M, Wu L, Yao S. Dose-response association of screen time-based sedentary behaviour in children and adolescents and depression: a meta-analysis of observational studies. Br J Sports Med. Epub 9 nov 2015. doi: 10.1136/bjsports-2015-095084

⁴⁹ Kortversion av Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige? Utvecklingen under perioden 1985 - 2014. Folkhälsomyndigheten.

⁵⁰ Anders Hansen, psykiatrikern och överläkaren bakom Hjärnstark, har nu tagit sig an hur våra hjärnor egentligen påverkas av digitaliseringen med boken Skärmhjärnan. <https://www.svtplay.se/video/20676228/skavlan/skavlan-var-2019-intervjuerna-sasong-2-anders-hansen-darfor-ar-vi-sa-besatta-av-vara-mobiler> Boken Skärmhjärnan: hur en hjärna i osynk med sin tid kan göra oss stressade, deprimerade och ångestfyllda. Anders Hansen. Svenska, 2019-03-01.

⁵¹ Wilhsson, Marie (2017) Ungdomars strävan mot att lyckas och nå framgång i livet – skolan som hälsofrämjande arena. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1113234/FULLTEXT01.pdf>

⁵² Hiltunen, Linda (2017). Lagom perfekt: erfarenheter av ohälsa bland unga tjejer och killar. Diss. Växjö: Linnéuniversitet, 2017, Lund: Arkiv förlag

ANDT-användning. För att kunna jämföra länen har CAN tagit fram ett indexvärde, med ett medel om 100 (indexvärdet visar länets placeringar i relation till varandra). Här ligger Jönköping på 85 medan Gotland och Jämtland ligger på 122 och 111. Dalarnas län ligger på 100, alltså precis på medel.⁵³

Indexjämförelsen visar att ANDT-användning bland ungdomar i Dalarna har ökat från förra mätningen (2012–2016) då medel låg på 98. Gällande Dalarna är det också vissa skillnader mellan åldrarna där högstadieelever (årskurs nio) har ett medel på 116 och gymnasieelever (åk 2) ett medel på 103. I Dalarna visas inte samma minskning i ANDT-användning bland ungdomar som för resten av landet.⁵⁴ Utifrån denna bakgrund är det intressant att se hur det ser ut lokalt i Orsa kommun och hur ungdomars bruk av alkohol och narkotika ser ut.

Alkoholvanor

Det är strax över en av fyra ungdomar i Orsa som dricker alkohol med hög alkoholhalt minst en gång i månaden. Det är mest förekommande bland de äldre ungdomarna, där 45% av gymnasieeleverna uppger att de brukat alkohol minst en gång i månaden, jämfört med 18% av högstadieeleverna. Av de som uppger att de dricker alkohol minst en gång i månaden, är det 76% som uppger att de också dricker så pass mycket att de känner sig berusade. 20% av dessa uppger att de brukar alkohol minst en gång i månaden uppger att de blir berusade minst en gång i veckan. De ungas bruk av alkohol i Orsa ligger på samma nivå, om än något över, som för övriga Sverige.⁵⁵

Det vanligaste sättet att få tag på alkohol, både bland Orsas ungdomar och nationellt, är genom kompisar, kompisars syskon eller genom sin partner. Det är något vanligare att tjejer och gymnasieelever får tag på alkohol på detta sätt. Den totala andelen som får tag på alkohol på det sättet har minskat sedan 2015. Däremot är det inget annat sätt som verkar ha tagit dess plats. Det tyder på att ungdomar inte får tag på alkohol på nya sätt eller att det nya sättet helt enkelt inte täcks in i de alternativ som finns med i Lupp-enkäten. Exempelvis är lagning via sociala medier en ny trend där unga relativt enkelt får tag på alkohol via olika konton på Instagram, Snapchat eller Kik.⁵⁶

Totalt sett har ungas bruk av alkohol minskat, och ligger nu på historiskt låga nivåer och det är allt färre som har en tidig alkoholdebut. Exempelvis har andelen ungdomar som varit berusade innan 13 års ålder minskat med cirka 16 procentenheter från 2000 till 2017 och är nu nere på 4%. Det blir också allt färre ungdomar som när det väl dricker, dricker stora mängder alkohol.⁵⁷ Det visas även i Orsas Lupp-resultat där det är 24%, av de som uppger att de dricker alkohol, inte dricker så att de känner sig berusade.

⁵³ CAN (2018) *Från Norrbotten till Skåne – ANDT-användning bland skolungdomar i länen 1978–2018*

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Egen resultatbearbetning av samtliga genomförda LUPP 2018

⁵⁶ CAN (2018) *Från Norrbotten till Skåne – ANDT-användning bland skolungdomar i länen 1978–2018*

⁵⁷ CAN (2017) *Ungdomars drickande förr och nu*, <https://www.iq.se/fakta-om-alkohol/ungdomars-drickande-forr-och-nu> (Hämtad: 2019-03-21); CAN (2017), *Skolelevers drogvanor 2017*, <https://www.can.se/Publikationer/rapporter/skolelevers-drogvanor-2017/> (Hämtad: 2019-04-02)

Narkotikavanor

Totalt är det 6% av Orsa-ungdomarna som någon gång brukat narkotika, och det är 4% som brukat narkotika flera gånger. Dessa siffror är ingenting som sticker iväg mot hur det ser ut nationellt där 7% minst en gång brukat narkotika, och 2% brukat flera gånger.

Bland de omkring 20 ungdomar i Orsa som uppger att de brukat någon typ av narkotika är hasch och marijuana (cannabis) de mest förekommande, vilket även det går i linje med övriga landet.⁵⁸ Internationellt, och i Sverige, är cannabis (förutom alkohol) den vanligaste drogen. I en studie uppgav omkring 2,5% vuxna att de under de senaste 12 månaderna använt cannabis och ungefär 5% bland unga.⁵⁹ Utifrån ett internationellt perspektiv har Sverige en lägre andel som brukar cannabis, i alla målgrupper.⁶⁰

⁵⁸ Egen resultatbearbetning av samtliga genomförda LUPP 2018

⁵⁹ Folkhälsomyndigheten (2018) *Nationella folkhälsoenkäten - Hälsa på lika villkor* (Hämtad 2019-04-02)

⁶⁰ B. Hibell et.al (2012) The 2011 ESPAD Report, *Substance Use Among Students in 36 European Countries*.

ARBETE

Nedan presenteras resultatet för området arbete. Resultatet behandlar områden som frågar om ungdomars möjlighet till sommar- och extrajobb samt om de vill starta eget företag i framtiden.

SOMMARJOBB OCH EXTRAJOBB

Totalt sett svarar var fjärde ungdom, 25%, att de har ett extrajobb och nästintill hälften, 45%, uppger att de i somras hade ett sommarjobb. Flest ungdomar uppger att de fått sitt sommarjobb genom någon de känner t ex någon i familjen, eller via annan släkting eller person. Det är även många, 28%, som själv kontaktade arbetsplatsen och 23% fick jobb via kommunen. Minst andel ungdomar uppger att de fått sommarjobb via arbetsförmedlingen, 2%.

	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års- kurs	År
G1. Har du något extrajobb just nu?	24,5	294		Gy	18
G2. Hade du ett sommarjobb i somras?	45,2	294		Gy	18
G2b. Hur fick du ditt sommarjobb?					
Genom någon i min egen familj	28,6	133			15
Genom någon annan släkting eller person jag känner	21,8	133			15
Genom arbetsförmedlingen	1,5	133			
Genom kommunen	22,6	133		Gy	15
Sökte utannonserad tjänst	8,3	133		Gy	
Kontaktade själv arbetsplatsen	27,8	133		Gy	18
På annat sätt	9,0	133			

Sett till **årskurs** är det vanligare bland gymnasieeleverna att ha såväl extrajobb som sommarjobb. Det är 36% av gymnasieeleverna jämfört med 17% av högstadieeleverna som har ett extrajobb. När det gäller sommarjobb var det 77% som hade ett sommarjobb jämfört med 25% av högstadieeleverna. Det är fler gymnasieelever som fått sommarjobb genom kommunen, sökt utannonserade tjänster och själva kontaktat arbetsplatsen.

Sett till **undersökningsår** har andelen unga med ett extrajobb ökat, från 12% 2015 till 25% 2018. Detsamma gäller frågan om sommarjobb med en ökning från 35% 2015 till 45% 2018. Andelen som sökt sommarjobb utan att lyckas har även den ökat från 6% till 12% 2018. Det finns också en skillnad mellan åren i hur ungdomarna fick sitt sommarjobb. 2015 var det fler som fick sommarjobb genom familjen, 34% jämfört med 29%, andra släktingar eller personer de känner, 26% jämfört med 22%, och genom kommunen, 28% jämfört med 23%. I årets undersökning är det fler som själva kontaktade arbetsplatsen, 28% jämfört med 20% 2015.

STARTA EGET FÖRETAG

Andelen som kan tänka sig att starta eget företag i framtiden är 50% och därtill kommer 2% som redan har startat företag. Skillnaden mellan **undersökningsåren** är inte signifikant, men vi ser en tendens till att andelen som redan har startat eller kan tänka sig att starta är lägre i årets undersökning än 2015. 2015 svarande 58% att de startat eller kan tänka sig att starta, vilket ska jämföras med 50% i årets undersökning.

			Signifikant högst för:		
G3. Skulle du kunna tänka dig att starta eget företag i framtiden?	Andel "Ja" (%)	Bas	Kön	Årskurs	År
Jag har redan startat ett företag	1,7	117			
Ja	49,6	117			

AVSLUTANDE REKLEKTIONER OCH ANALYS – ARBETE

Arbete för ungdomar handlar ofta om möjlighet till sommarjobb och/eller extraarbete. 2018 års Lupp-mätning visar att intresset för jobb och extraarbete är högt. Följande analysavsnitt fokuserar bland annat på hur lika möjlighet till inträde på arbetsmarknaden i tidig ålder kan påverka utfallet av antalet ungdomar väljer rätt gymnasieutbildning, och som också fullföljer utbildningen. Avsnittet tar också upp fördelar med eget företagande, något som minskat i intresse bland ungdomarna i Orsa enligt 2018 års Lupp-mätning.

Intresset för sommarjobb och extraarbete

Det är 45% som haft sommarjobb och 25% som har extraarbete, vilket ska jämföras med 42% respektive 21% på nationell nivå. Det är med andra ord något fler i Orsa kommun som sommarjobbar respektive har extraarbete jämfört med nationell nivå.

Resultatet visar att det är vanligare med såväl extrajobb som sommarjobb bland gymnasieeleverna. Hur ser kommunens erbjudande avseende sommarjobb ut? Riktas sig de kommunala sommarjobben enbart till gymnasieelever? Konstateras kan att det är en större andel av gymnasieeleverna som själva söker sommarjobb, via kommunen, via utannonserade tjänster och/eller att de själva söker upp möjliga arbetsplatser. Skillnaden är inte signifikant, men det finns en tendens till att högstadieelever i högre grad får jobb via familj, släkt och vänner. Det är naturligtvis positivt att högstadieeleverna kommer ut på arbetsmarknaden via dessa nätverk, men värt att fundera över är de som inte har dessa informella nätverk, med familjemedlemmar eller släktingar som har möjlighet att erbjuda arbete över sommaren. Hur kan dessa ungdomar få den erfarenhet och kunskap om arbete som de elever som har ett bra nätverk?

MUCF har under 2016/17 kartlagt ungas möjligheter till etablering inom arbetslivet och resultatet visar på stora skillnader mellan olika grupper. Svårast till etablering har nyanlända, kortutbildade samt personer med funktionsnedsättning, både psykisk och fysisk. Sämst är det för den gruppen unga som varken arbetar eller studerar, kallad NEET (Youth not in employment, education or training). Med detta i åtanke har samtidigt konsekvenserna för att inte klara av övergången från skola till arbete blivit mer allvarliga än tidigare, menar MUCF. Forskning visar att för att minska skillnaderna inom gruppen ungdomar och minska andelen unga i NEET-gruppen, måste insatser i tidiga åldrar sättas in. Vad kommunen kan göra för insatser är enligt forskningen inte helt på det klara med och en del insatser som har gjorts i Sverige har visat sig inte vara tillräckligt verkningsfulla. En insats som MUCF lyfter i sin rapport om ungas etablering i arbetslivet är att erbjuda arbetsplatsförlagd utbildning och/eller sommarjobb i tidiga åldrar som enligt studier

signifikant minskar andelen unga i NEET-gruppen (16–29 år) och underlättar ungas etablering i arbetslivet.⁶¹

Att tidigt etablera kontakt med skola och arbetsliv kan bidra till att fler ungdomar känner sig säkra med sitt gymnasieval, att färre ungdomar hamnar i NEET-gruppen och att fler ungdomar på så sätt fullföljer sin gymnasieutbildning. När får högstadieelever i Orsa kommun kontakt med arbetslivet? Hur ser kontakten ut? Hur fungerar till exempel praktik i Orsa kommun? Vilka får praktikplatser och hur fördelas de? Hur vanligt är det att högstadieeleverna använder egna nätverk, eller kommunens erbjudande för att finna praktikplats? Hur kan skolan stötta elever som saknar nätverk för att komma in på arbetsmarknaden via praktik och/eller sommarjobb?

Egenföretagande

Vad gäller eget företagande ligger intresset för att i framtiden starta ett eget företag på 51% vilket är lägre (dock ej statistiskt signifikant) än 2015. I årets Lupp-mätning är det fler som uppger att de inte kan tänka sig att starta företag i framtiden, 14% jämfört med 8% 2015.

Intresset för att i framtiden starta eget företag bland unga ligger på ungefär samma nivå som för allmänheten i stort, där 47 procent kan tänka sig att starta eget företag i framtiden. Däremot är intresset något lägre jämfört med gruppen 18–30-åringar där 66 procent kan tänka sig att starta eget företag i framtiden.⁶² Att intresse för att driva eget företag finns är positivt då egenföretagare och entreprenörer är viktiga för såväl Dalarna som Orsa kommun. Hur hänger intresset för egenföretagande samman med satsningar vad gäller Ung Företagsamhets utbildningskoncept UF-företagande?

Ung Företagsamhet i Dalarna satte för två år sedan upp målet att Dalarna ska vara Sveriges bästa region för unga företagsamma människor 2021. Vid årsskiftet 2018/19 driver över 1 000 elever UF-företag, vilket är en ökning med 37% för de senaste två åren. Totalt sett kommer 32% av alla gymnasieelever som tar studenten sommaren 2019 ha drivit UF under sin gymnasietid. Målsättningen är att 50% av alla ungdomar i Dalarna ska ha drivit UF under sin gymnasietid. Vid en intervju med UF:s regionansvarige, Thomas Agneteg, framkommer att flera kommuner i Dalarna har satt upp som mål att låta alla ungdomar driva UF under gymnasietiden. Färsk statistik från Svenskt Näringsliv⁶³ visar att Dalarna har rikets nionde starkaste företagsamhet där måttet är andelen företagsamma personer av befolkningen (16–74 år). Det är 11,8% av 16–74 åringarna som är företagsamma (Sverige totalt 12,4%). När det gäller åldersgruppen 16–34 år ligger Dalarna på åttonde plats i Sverige. Det är 4,9% av 16–34-åringarna som är företagsamma (Sverige totalt 5,4%). Att Luppens resultat visar på ett något lägre intresse för att starta företag tror UF:s regionansvarige, Thomas Agneteg inte påverkar andelen unga som driver företag. Däremot tror Agneteg att politikens positiva inställning till UF kommer möjliggöra att fler ungdomar får chansen att testa på att driva företag, vilket på sikt kan bidra till att andelen företagsamma personer kommer att öka.

När det gäller Orsa kommuns andel företagsamma så ligger den på 12,4% (16–74 år), samma nivå som 2017. Andelen företagsamma i målgruppen 16–34 år är 4,0% i Orsa. Svenskt Näringslivs rapport visar även att nyföretagsamheten har ökat i Dalarna totalt sett (8,8% vilket ska jämföras med 10,2% på nationell nivå) men framförallt bland unga. I den nu föreliggande mätningen är

⁶¹ MUCF (2017) *Ungas etablering i arbets- och samhällslivet*, Fokus 17:1

⁶² Tillväxtverket (2017) Entreprenörskapsbarometern 2016, <https://tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2016/2016-11-17-entreprenor-skaps-barometern-2016.html> (Hämtad: 2018-04-12)

⁶³ Svenskt Näringsliv (2019) Företagsamheten 2019 Dalarnas län

10,4% av de unga i Orsa (16–34 år) nyföretagsamma (Sverige totalt 11,3%). Nyföretagsamheten är även något högre bland kvinnor jämfört med 2017. Andelen nyföretagsamma kvinnor är 6,8% (Sverige totalt 7,8%). Nyföretagsamheten i Orsa kommun är 8,2% i målgruppen 16–74 år, vilket är en ökning med 0,4 procentenheter. Nyföretagsamheten i Orsa kommun i målgruppen 16–34 år är 10,2%. Noterbart är att andelen äldre företagsamma personer är hög i Orsa kommun, 26,6% av kommunens invånare över 64 år är företagsamma. Därmed kan det vara relevant att arbeta med generationsskiftesrelaterade frågor.

Att driva ett eget UF-företag under ett år är en lärorik process och det är många av de ungdomar som genomgått ett år med företagande som också är sugna på att driva eget i framtiden. Det har samtidigt visats, i långsiktiga studier, att de som någon gång under skolåren drivit ett UF-företag senare i livet startar fler företag, med bättre lönsamhet samt att de generellt sett har lättare att etablera sig på arbetsmarknaden, jämfört med ungdomar som inte drivit UF-företag.⁶⁴ I och med detta kan det resoneras om för- och nackdelar med UF-företagande men faktum är att det, tillsammans med i övrigt ett gott företagsklimat, kan stimulera till framtida entreprenörer. En kommun som vill se en högre andel företagare bör verka för att en ökad andel gymnasiestudenter får möjlighet samt väljer att genomgå UF-utbildning. Detta sett i ljuset av att kommuner som samarbetar med utbildningsväsendet och näringslivet, och har en strategisk näringslivsutveckling i större utsträckning skapar fler arbeten, att invånare stannar kvar eller väljer att flytta tillbaka till sin hemkommun.⁶⁵

- ➔ Hur kan ytterligare insatser göras för att öka intresse för entreprenörskap och egenföretagande? Hur kan fler få möjligheten att genomgå exempelvis UF-utbildning?

⁶⁴ Ung företagsamhet, *Ung företagsamhet ger resultat*, https://ungforetagsamhet.se/sites/ungforetagsamhet.new/files/ung_foretagsamhet_ger_resultat.pdf (Hämtad: 2018-04-06); Wallen, Fabian (2016) *Studie om företagande och UF på regionnivå*. Ung företagsamhet. https://ungforetagsamhet.se/sites/ungforetagsamhet.new/files/studie_om_foretagande_och_uf_p_a_regionniva_2.pdf (Hämtad: 2019-03-08)

⁶⁵ Ung företagsamhet, *Vår utbildning ger resultat*, <https://ungforetagsamhet.se/om-oss/var-utbildning-ger-resultat> (Hämtad: 2019-03-08)

FRAMTID

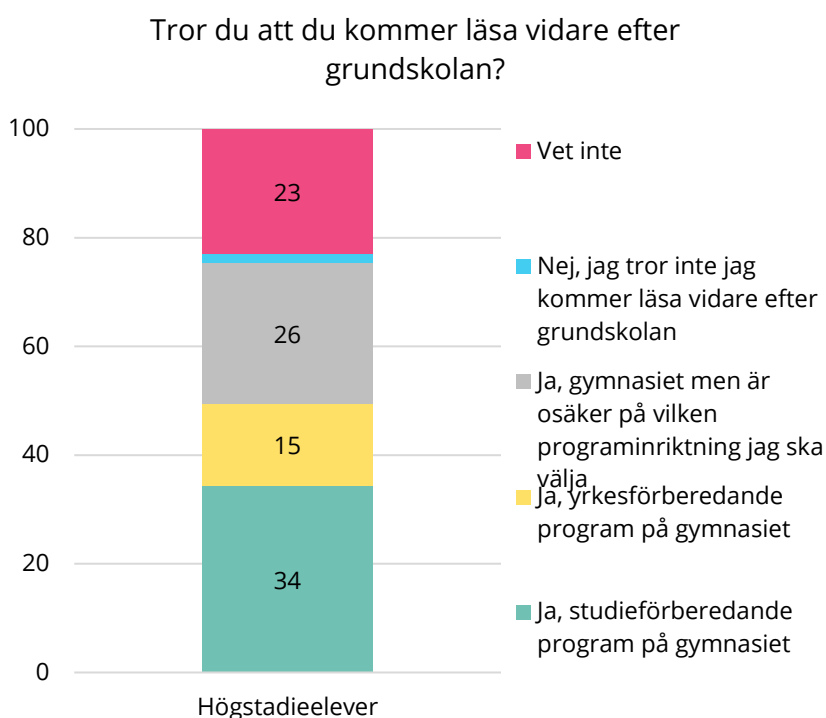
Nedan presenteras resultatet för området framtid. Resultatet behandlar områden som fångar vad ungdomar vill göra efter grundskola och gymnasiet, om och varför de vill flytta samt vad som är bäst med att bo i Orsa.

HÖGSTADIEELEVERNA VILL STUDERA EFTER GRUNDSKOLAN

Majoriteten av högstadieeleverna vill läsa en gymnasieutbildning direkt efter grundskolan. Det är 80% av högstadieeleverna som svarar att de gärna vill gå på gymnasiet direkt efter grundskolan och majoriteten av dessa vill gå på ett gymnasium i en annan kommun. Av de övriga 20% svarar majoriteten att de inte vet om de kommer läsa vidare efter grundskolan, 14% medan 6% svarar att de helst vill börja jobba efter grundskolan är slut.

			Signifikant högst för:		
H1. Vad skulle du helst vilja göra direkt efter grundskolan?	Andel "Ja" (%)	Bas	Kön	Års-kurs	År
Gå på en gymnasieutbildning	80,1	176			
Börja jobba	5,7	176			
Vet inte	14,2	176			
H2. Tror du att du kommer läsa vidare efter grundskolan (direkt eller senare)?	75,3	178			

Av de högstadieelever som tror att de kommer läsa vidare på gymnasiet efter grundskolan vill drygt en tredjedel, 34%, läsa ett studieförberedande program, medan 15% svarar att de kommer välja ett yrkesförberedande program. Det är cirka en fjärdedel, 26% som är osäkra på vilken programinriktning de kommer välja. 2% svarar att de inte kommer läsa vidare efter grundskolan och 23% svarar att de inte vet om de kommer läsa vidare efter grundskolan.

GYMNASIEELEVER VILL JOBBA EFTER GYMNASIET

På frågan om vad gymnasieeleverna helst *vill* göra direkt efter gymnasiet svarar flest, 43%, att de helst vill jobba medan 24% vill resa. Var femte ungdom, 21%, svarar att de vill studera.

Gymnasieeleverna har också fått svara på vad de *tror* att de kommer göra direkt efter gymnasiet och då förändras andelarna något. Det är fler, 54%, som tror att de kommer att arbeta, antingen i Orsa kommun, någonstans i Sverige eller utomlands. Andelen som tror att kommer studera direkt efter gymnasiet ökar till 29%, medan andelen som tror att de kommer att resa sjunker till 11%.

Det 52% som svarar att de tror att de kommer läsa vidare, direkt eller senare.

			Signifikant högst för:		
H1. Vad skulle du helst vilja göra direkt efter gymnasiet?	Andel "Ja" (%)	Bas	Kön	Års-kurs	År
Ja, studera	20,9	115	K		
Ja, jobba	42,6	115	K		
Ja, resa	24,8	115	T		
H2. Tror du att du kommer läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare?	51,8	114			
H3. Vad tror du att du kommer göra direkt efter gymnasiet?					
Ja, studera	28,9	114			
Ja, jobba	53,5				
Ja, resa	11,4				

När det gäller vad gymnasieungdomarna vill göra efter gymnasiet finns det skillnader mellan **könen**. Tjejer vill i högre grad resa, 43% jämfört med 11% av killarna. Killarna vill i högre grad jobba, antingen i närområdet eller någon annanstans i Sverige, 53% jämfört med 18% av tjejerna. Det är också fler killar än tjejer som svarar att de vill studera, 23% jämfört med 18% av tjejerna.

Vid en jämförelse mellan vad ungdomarna svarar att de helst *vill* göra och vad de *tror* att de kommer göra är det fler av tjejerna som tror att de kommer studera på högskola eller universitet i Sverige alternativt jobba i närområdet och det på bekostnad av vilja att resa. Nedanstående tabell visar skillnaden mellan vad gymnasieungdomarna vill respektive tror att de kommer göra direkt efter gymnasiet, samt uppdelat på kön.

	H1. Vad skulle du helst <i>vilja</i> göra direkt efter gymnasiet?		H3. Vad <i>tror</i> du att du kommer göra direkt efter gymnasiet?	
	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar
Studera på högskola eller universitet i Sverige	12	20	25	22
Studera utomlands	4	3	6	2
Studera på Komvux	0	0	0	0
Studera på folkhögskola	2	0	4	2
Jobba här i kommunen eller i en kommun i närheten	8	34	33	38
Jobba någon annanstans i Sverige	10	19	10	21
Jobba utomlands	6	3	4	0
Resa	43	11	14	10
Annat	4	3	4	6
Vet inte	10	6	-	-

ATT FLYTTA ELLER STANNA

Det är närmare sju av tio ungdomar, 68%, som tror att de kommer flytta från Orsa kommun. Sett till **kön** är det fler tjejer än killar, 78% jämfört med 60%, som svarar att de tror att de kommer flytta. Det finns också en skillnad mellan årskurserna där det att fler gymnasieelever än högstadiel elever som svarar att de tror att de kommer flytta, 80% jämfört med 60%.

De två största anledningarna till att flytta, som närmare hälften av de som tror att de kommer flytta uppger, är för arbete och studier. Andra anledningar är att man önskar bo närmare en större ort eller stad, 34%, eller med anledning av fritidsintressen, 24%. Det är något fler högstadiel elever som svarar att de kommer att flytta med anledning av sina fritidsintressen, 29% jämfört med 17% av gymnasieeleverna.

Sett till **undersökningsår** så var det fler som svarade att de avsåg flytta med anledning av sina fritidsintressen 2015 jämfört med 2018, 33% jämfört med 23%. Förhållandet är det omvända när det gäller svarsalternativet att ha närmare till en större ort eller stad, vilket 34% svarar 2018 och motsvarande 2015 var 29%.

	Andel "Ja" (%)	Bas	Vet ej (%)	Signifikant högst för:		
				Kön	Års- kurs	År
H3. Tror du att du kommer att flytta från kommunen där du bor?	68,1	295	15,9	T	Gy	
H3b. Av vilken anledning tror du att du kommer flytta från kommunen?						
Arbete	50,2	201	-			
Studier	49,3	201	-			
Mina fritidsintressen	23,4	201	-		Hög	15
Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner	12,9	201	-			
Familj och släkt	8,5	201	-			
Bostadssituationen i kommunen	2,5	201	-			
Vill ha närmare till naturen	0,5	201	-			
Vill ha närmare till större ort eller stad	34,3	201	-			18
Bättre miljö för barn att växa upp i	5,3	201	-			
Här kan jag inte vara den jag är	4,0	201	-			
Vet inte	6,0	201	-			

DET BÄSTA MED ORSA

Ungdomarna har i Lupp-enkäten fått uppge vad som är det bästa med att bo i Orsa kommun. Av nedanstående alternativ uppger flest, 42%, att det bästa är familj och släkt. Andra viktiga saker är närheten till naturen, kompisar eller partner, och att det är en bra miljö för barn att växa upp i.

Det som inte kommer lika högt på lista är bostadssituationen, närheten till större ort eller stad samt möjligheten till fortsatta studier.

H4. När du tänker på hur det är att bo i din kommun, markera det eller de alternativ som du tycker är det bästa med att bo i din kommun?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Möjligheten till arbete	11,2	303	K		18
Möjligheten till fortsatta studier	3,6	303			15
Mina fritidsintressen	17,2	303			15
Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner	31,4	303			15
Familj och släkt	41,9	303			
Bostadssituationen i kommunen	2,3	303			
Närheten till naturen	32,7	303	K		
Närheten till större ort eller stad	3,3	303			
Bra miljö för barn att växa upp i	22,8	303	T		18
Här kan jag vara den jag är	6,6	303			
Vet inte	21,5	303		Hög	

Det finns skillnad mellan killar och tjejer, sett till **kön** uppger fler killar att möjligheten till arbete är det bästa med Orsa kommun, 17% jämfört med 4% av tjejerna. Det är även fler killar som svarar att närheten till naturen är det bästa, 75% jämfört med 59% av tjejerna. Tjejerna svarar i högre grad att det är en bra miljö för barn att växa upp i, 29% jämfört med 18% av killarna. Resultatet visar även en tendens, dock ej signifikant skillnad, att tjejerna i högre grad svarar att det bästa med Orsa är kompisar och familjen.

Sett till **årskurs** är det endast signifikant skillnad på "vet ej", vilket fler på högstadiet har svarat, 27% jämfört med 13%.

När vi tittar på skillnader mellan **undersökningsåren** är det fler i årets mätning jämfört med 2015 som svarar att det bästa med att bo i kommunen är:

- Möjligheten till arbete, vilket ökat med 6,5 procentenheter till 11,2% 2018
- Bra miljö för barn att växa upp i, vilket ökat med 9 procentenheter till 22,8% 2018

Det är däremot färre ungdomar i årets undersökning som svarar att det bästa med att bo i kommunen är:

- Möjligheten till fortsatta studier, vilket minskat med 2,6 procentenheter till 3,6% 2018
- Mina fritidsintressen, vilket minskat med 14,7 procentenheter till 17,2% 2018
- Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner, vilket minskat med 11 procentenheter till 31,4% 2018

ATT FÅ GIFTA SIG MED VEM MAN VILL

Majoriteten av ungdomarna, 80%, svarar att de får gifta sig med den de vill. Sett till **kön** svarar en större andel av tjejerna att de får gifta sig med vem de vill, 90% jämfört med 74% av killarna.

Det är 3% som svarar att de inte får gifta sig med vem de vill. Det är 2% respektive 3% som uppger att de får gifta sig med vem de vill bara personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj eller är av ett annat kön. Det är endast killar som svarar "Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig".

H5. Får du gifta dig med vem du vill?	Andel "Ja" (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
Ja	79,9	303	T		
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	2,3	303			
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	2,6	303			
Nej	3,0	303			
Vet inte	8,6	303			

POSITIV SYN PÅ FRAMTIDEN

Totalt ser 90% av ungdomarna i Orsa kommun positivt på framtiden. Av dessa är det 37% som svarar mycket positivt och 53% som svarar ganska positivt. Dock har andelen som ser positivt på framtiden sjunkit sedan 2015. 2015 svarade 96% att de såg positivt på framtiden, varav 45% såg mycket positivt på framtiden.

H6. Hur ser du på framtiden?	Andel som ser positivt på framtiden (%)	Bas	Signifikant högst för:		
			Kön	Års-kurs	År
	90,4	291			15

VAD KAN KOMMUNEN GÖRA FÖR DE UNGA

Sist i Lupp-enkäten fick ungdomarna svara på frågan om det fanns något utöver de tidigare frågorna som de ville att deras kommun borde veta för att kunna göra kommunen bättre för unga. Här tog 59 ungdomar chansen att ge sin åsikt. Kommentarererna berör främst kollektivtrafiken och möjligheten att ta sig runt i kommunen, gärna kostnadsfritt, samt önskemål om saker att göra på fritiden. Det var också flera som uttryckte önskemål som rör samhället i stort. Där handlade kommentarererna om nya byggnationer och attraktivare miljöer samt om att skapa trygghet, allas lika värde och prioriteringar inom vård, skola och omsorg.

Samhällsfrågor

"Gör det svårare att köpa alkohol, snus och droger. Ungdomar dricker vid 14 och det skulle också vara bra om ni gjorde någonting åt stämningen för att just nu är det som om alla hatar varandra."

Tjej, 16-19 år

Fritidsaktiviteter

"Bygga fler hockeyrinkar i byarna i Orsa kommun."

Kille, 13-16 år

Kollektivtrafik

"Gratis kollektivtrafik"

Tjej, 13-16 år

Kollektivtrafik

"Flera bussar som går Skattungbyn-Orsa så jag kan göra saker"

Kille, 16-19 år

Samhällsfrågor

"Snygga till kommunen, och sätta upp kameror överallt typ där det händer grejer på nätterna"

Kille, 16-19 år

Samhällsfrågor

"Uppfylla de önskemål som invånarna har både unga och äldre. Då tror jag fler skulle tycka att det är värt att säga vad man tycker."

Tjej, 16-19 år

Fritidsaktiviteter

"Fler aktiviteter"

Tjej, 16-19 år

AVSLUTANDE REFLEKTIONER OCH ANALYS – FRAMTID

”Dalarna behöver ungas entusiasm, drivkraft och kompetens. Unga ska se Dalarna som en attraktiv region där man blir sedd, har möjlighet att påverka, skaffa sig utbildning och arbete och bilda familj. Att satsa på unga är viktigt för de som är unga, men det är också nödvändigt för en hållbar utveckling i regionen. Unga i Dalarna ska kunna forma sina liv och ha inflytande över samhällsutvecklingen”.⁶⁶

Region Dalarna har beslutat att Dalarna ska bli Sveriges bästa ungdomsregion. Regionens gemensamma Dalastrategi slår fast ovanstående citat som tydliggör visionen om hur unga ska uppleva regionen. Resultatet av årets Lupp visar på att det är en lika stor andel i Orsa kommun som nationellt som ser positivt på framtiden, nio av tio ungdomar ser ljust på framtiden!

Hur få ungdomarna att stanna kvar eller flytta tillbaka?

Att få ungdomar att stanna kan analyseras utifrån ett regionalt perspektiv, där alla kommuner i Dalarna gemensamt måste utreda vad som gör att ungdomar lämnar sin hemkommun och sin region. Orsas resultat vad gäller ungas önskan om att lämna kommunen kan tolkas som oroväckande högt, där 68% svarar att de vill flytta från sin hemkommun. I jämförelse med hur det ser ut nationellt, 55%, är siffran ganska hög. Ungdomarna svarar att de helst vill flytta från sin hemkommun för arbete eller för studier. Det är även många som vill ha närmare till en större ort eller stad. Att ungdomarna lämnar Orsa kommun för vidare studier faller sig naturligt eftersom kommunen saknar såväl gymnasium som högre studier i kommunen.

Att unga flyttar från Dalarna för att studera eller arbeta, som uppges vara de mest förekommande motiven till flytt⁶⁷, vilket också visas i 2018 års Lupp-mätning, behöver inte i sig vara ett problem. Problemen uppstår när de sedan väljer att inte flytta tillbaka. Att inte unga flyttar tillbaka gör att vissa regioner i Sverige utarmas, exempelvis på arbetsför samt högutbildad arbetskraft. Unga vuxna, efter universitetsstudier, lockas till storstaden som erbjuder många och olika typer av arbeten och är därför inte lika benägna att flytta tillbaka till sin mindre uppväxtort som saknar detta arbetsmarknadsutbud.⁶⁸

För att Dalarna ska fortsätta att utvecklas behöver fler unga stanna kvar i länet, fler unga behöver flytta till Dalarna eller välja att flytta tillbaka. Ungas drivkraft och kompetens är viktiga för ett dynamiskt Region Dalarna, liksom ungas idéer och förmåga att se samhället med nya ögon. Att vara en bra region, och en bra kommun, för unga ökar chanserna för ett dynamiskt Dalarna.

Luppen ger inte svar på om man avser att flytta tillbaka efter studier, resor eller arbete på annan ort, men resultatet på frågan om vad som är det bästa med att bo i Orsa kommun svarar ungdomarna att det är familj och släkt, kompisar eller partner, närheten till naturen och att det är en bra miljö för barn att växa upp i. Frågan är om det räcker för att få ungdomarna att flytta tillbaka?

⁶⁶ Region Dalarna (2015) *Region Dalarna – Sveriges bästa ungdomsregion*

⁶⁷ SCB (1999) *Från folkbrist till en åldrande befolkning – glimtar ur en unik befolkningsstatistik under 250 år. Fakta inför 2000-talet*. <http://www.scb.se/statistik/BE/>

⁶⁸ Bjelke (2013) *Allt om landet: Allt om att bo, leva och vara på landsbygden*. Jordbruksverket. http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_ovrigt/aol12.pdf (Hämtad: 2018-04-07)

Lägre andel som vill plugga vidare

Att ha en meningsfull tillvaro i kommunen, med en attraktiv sysselsättning blir central för att attrahera ungdomarna att bo och leva i Orsa kommun. 8 av 10 högstadielärover vill studera vidare efter högstadiet, men det är färre som tror att de kommer läsa vidare efter grundskolan, direkt eller senare, 75% jämfört med 80% nationellt sett. Även resultaten för gymnasieeleverna skiljer sig åt nationellt och i Orsa kommun.

- Andelen som svarar att de helst vill studera direkt efter gymnasiet är lägre i Orsa kommun, 20% jämfört med 31% på nationell nivå.
- Det är fler i Orsa kommun som vill jobba, 43% jämfört med 35% på nationell nivå.
- Det är även fler som vill resa, 25% jämfört med 201%.
- Det är fler nationellt som tror att de kommer läsa vidare direkt eller senare, 59% jämfört med 52% i Orsa kommun.

Befolkningens kunskap och kompetens är en av de viktigaste förutsättningarna för ett samhälles utveckling och tillväxt. Att andelen ungdomar som vill studera vidare är lägre i Orsa kommun jämfört med de nationella resultaten är oroväckande. Vad beror det på att det är färre som vill läsa vidare i Orsa kommun?

Osäkerhet på vad de vill studera

Det finns en stor osäkerhet bland högstadieläroverna vad de vill studera, 26% svarar att de inte vet vilken programriktning de vill studera på gymnasiet och ytterligare 23% svarar vet inte på frågan. Med koppling till ungdomarnas osäkerhet kring vad de vill studera vidare ser vi ett behov av att ge ungdomarna ett stöd i vad de kan och bör studera vidare. Här behövs en tydlig koppling till de behov som finns i Orsa kommun. Vilka kompetenser efterfrågas i kommunen idag och i framtiden? Vår erfarenhet är också att ungdomar idag har liten eller ingen kunskap om vilka yrken och jobb som finns och vad det innebär att arbeta som t ex CNC-svetsare eller som projektingenjör. Bristen på kunskap om arbete och studier skapar oro och vi ser att skolan, med hjälp av andra institutioner måste vara beredda på att utveckla samarbeten med utomstående aktörer och på det sättet synliggöra världen utanför skolan. Bland annat ser vi att matchning mellan skola och arbets- och näringsliv måste bli bättre och att det måste skapas möjligheter för alla ungdomar att bygga nätverk utanför sin närmiljö.

52% av gymnasieeleverna är intresserade av att studera vidare efter gymnasiet, vilket är lägre än nationellt sett. Dalarna har ambitionen att höja den generella utbildningsnivån i länet. Men förutom att ungdomar har intresse för att studera vidare måste det också motsvara den kompetensbrist som finns i länet.

Nationellt står ungdomsarbetslösheten sig relativt på samma nivå trots konjunktursvängningar och anses ha varit ett strukturellt problem ända sedan tidigt 2000-tal, där relativt höga ingångslöner, turordningsregler (LAS) och att många går ut gymnasieskolan utan fullständiga betyg bidrar också till problematiken.⁶⁹ Tidigare har också matchningsproblem mellan utbildning och näringsliv nämnts som orsak till problemet med ungdomsarbetslösheten. Utbildningskraven har ökat och de ungdomar som inte fullföljer en gymnasieutbildning följs oftast av etablerings- och försörjningssvårigheter.⁷⁰

⁶⁹ Ekonomifakta, *Ungdomsarbetslöshet*.

<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Ungdomsarbetsloshet-permanad/> (Hämtad: 2019-03-13)

⁷⁰ Temagruppen unga i arbetslivet (2017) *Vägar och omvägar till arbetsmarknaden*. MUCF

2019 är Karlstad arrangör för Rikskonferensen SSA - Samverkan Skola Arbetsliv, en samverkansgrupp som verkar för att minska glappet mellan skola och arbetsliv. Konferensen riktar sig till de som arbetar med att främja och stödja samverkan mellan skola och arbetsliv. Temat för 2019 års konferens är Matcha Framtiden! och handlar om hur arbetsgivarna förbereder sig för att kunna attrahera framtidens medarbetare till sina branscher. Hur arbetar Orsa kommun med matchning av medarbetare och det lokala näringslivet? Hur arbetar näringslivet? Hur samverkar aktörerna i kommunen? Finns ett ömsesidigt utbyte? Det är viktigt att skapa samverkan mellan skola och arbetsliv som präglas av ett ömsesidigt utbyte.⁷¹

Gävle kommun har varit en kommun i framkant gällande detta arbete, och var 2003 första kommun att anordna SSA-konferensen. De har just ett sådant samverkansprojekt som, tillsammans med Svenskt Näringsliv och Företagarna Gävle, matchar en högstadielklass mot ett företag som då blir dess klassfadder under högstadieåren. Ambitionen är bland annat att samverkansprojektet ska bidra till att förse företagen med kompetent arbetskraft, öka ungas förståelse för företagets roll i samhället och att elever ska känna sig trygga med sina val av utbildning och yrken och på så vis höja utbildningsnivån med ökad tillväxt och utveckling.⁷²

- ➔ Vilka aktiviteter görs inom ramen för grundskolan och gentemot de ungdomar som studerar på gymnasium på andra orter? Har kommunen en dialog med gymnasieungdomarna för att stärka relationen till hemkommunen?

⁷¹ Pedagog Sundsvall, SSA 2018. <https://pedagogsundsvall.se/ssa2018/> (Hämtad: 2018-04-04)

⁷² Gävle kommun, *Trossen – deltagande arbetsplatser*. <http://old.gavle.se/Naringsliv--arbete/samverkanskolaarbetsliv/Kom-med-i-vara-samverkansgrupper/Trossen/> (Hämtad: 2018-04-04)

FÖRDJUPNING

Orsas fördjupning av Lupp-resultatet 2018 följer de fokusområden som identifierats i Orsa kommuns barn- och ungdomspolitiska strategi. Strategin är framtagen för att tydligt markera det arbete som pågår med att skapa förutsättningar för att Orsas barn ska ha ett bra liv. Barn och unga ska kunna påverka sin vardag och sitt liv, ha goda levnadsvillkor, må bra samt ha möjlighet att delta i samhället som alla andra grupper.

Fördjupningen är därför fokuserad till tre områden; Inflytande, Hälsa och Inkludering.

INFLYTANDE

I Orsa kommuns barn- och ungdomspolitiska strategi går att utläsa:

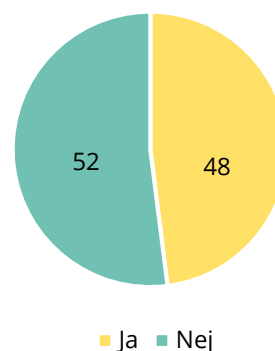
"Barn och unga ska uppleva att de har inflytande och känna delaktighet i Orsa".

Orsa kommun ska verka för att skapa olika forum för inflytande och samtal mellan barn, unga, politiker och tjänstepersoner samt aktivt arbeta med ett barn- och ungdomsperspektiv i beslut som rör barn och unga. Orsa kommuns arbete med Lupp är ett sätt att inhämta, samordna och sprida kunskap om barn och unga, för att utarbeta nya metoder och arbetssätt för barn och ungas inflytande och delaktighet.

Mycket av informationen finns att ta del av i andra avsnitt i rapporten men här följer en fördjupning som ringar in vilka ungdomar det är som är intresserade av att engagera sig i frågor som rör deras kommun. I fördjupningen ser vi om det finns några skillnader mellan ungdomar som vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun, och de ungdomar som inte vill vara med och påverka.

Totalt uppger 48% att de vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun. Det finns inga skillnader mellan könen eller årskurserna gällande viljan att vara med och påverka, och det visas heller ingen skillnad mellan undersökningsåren.

Vill du vara med och påverka i frågor som rör din kommun?

Mot hur det ser ut nationellt står sig Orsa ganska jämt. I det sammanslagna resultatet för alla kommuner som genomfört Lupp 2018 är det 53% som vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun, och 47% som *inte* vill.

Bakgrund

Det finns ingen skillnad sett till födelseland, funktionsnedsättning, sexuell läggning, oro för sina föräldrars ekonomi, eller hur nöjd man är med olika delar i livet, mellan de som vill vara med och påverka och de som inte vill vara med och påverka.

Bakgrund, socioekonomi och hur nöjda ungdomarna är med sitt liv är inte en påverkansfaktor.

Föreningsmedlemskap

De ungdomar som uppger att de vill vara med och påverka uppger i högre grad att de är medlem i en förening.

Är du medlem i någon förening?	Vill vara med och påverka (%)	Vill inte vara med och påverka (%)	Totalt (%)
Ja	57	37	47
Nej	43	63	54
Totalt	100	100	100

Ett högt intresse för politik i övrigt

De ungdomar som uppger att de vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen uppger också i större utsträckning att de är intresserade av politik och samhällsfrågor i allmänhet.

Hur intresserad är du av följande?		Vill vara med och påverka (%)	Vill inte vara med och påverka (%)	Totalt (%)
Politik	Inte alls/ inte särskilt intresserad	55	74	65
	Mycket/ganska intresserad	45	26	35
Samhällsfrågor i allmänhet	Inte alls/ inte särskilt intresserad	47	74	61
	Mycket/ganska intresserad	53	26	39
Vad som händer i andra länder	Inte alls/ inte särskilt intresserad	35	54	45
	Mycket/ganska intresserad	65	46	55

Det finns en liten tendens till att de som vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen i *lägre* utsträckning tror att de har möjlighet att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen. Det är fler som *inte* vill vara med och påverka som tror att de har mycket eller ganska stora möjligheter att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen.

Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till de som bestämmer i kommunen?	Vill vara med och påverka (%)	Vill inte vara med och påverka (%)	Totalt (%)
Mycket/ganska små möjligheter	56	52	54
Mycket/ ganska stora möjligheter	44	48	46
Totalt	100	100	100

Vad anser du är bra för din kommun?

Det finns stora skillnader mellan gruppen ungdomar som vill påverka i frågor som rör deras kommun och det gruppen som inte vill, i vad de anser vara bra för deras kommun.

Vad anser du är bra för din kommun?	Vill vara med och påverka (%)	Vill inte vara med och påverka (%)	Totalt (%)
Jag tycker att ett ökat inflytande för unga är bra för min kommun	57	36	46
Jag tycker att ökad jämställdhet mellan könen är bra för min kommun	50	34	42
Jag tycker att ökad jämlikhet mellan olika grupper är bra för min kommun	42	28	35
Jag tycker att en omställning till ett miljömässigt hållbart samhälle är bra för min kommun	31	18	24
Jag tycker att en ökad inflyttning av människor från andra kulturer, regioner och länder är bra för min kommun	24	14	19
Inget av dessa påståenden passar in på mig	21	45	33

Hur vill du möta politiker i din kommun?

De ungdomar som vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun visar också ett större intresse för att träffa kommunpolitiker. Det mest populära sättet att träffa kommunpolitiker är genom att de kommer ut till skolorna, näst på tur är att de vill möta kommunpolitiker i sociala medier eller att de vill delta i en demokratidag. De ungdomar som inte vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun tycker i störst utsträckning att inget av alternativen passar dem, nästan hälften svarar detta. Omkring var tredje ungdom, som inte vill påverka i lokala frågor, svarar att de vill träffa kommunpolitiker genom att de kommer till deras skola.

Hur vill du möta politiker i din kommun?	Vill vara med och påverka (%)	Vill inte vara med och påverka (%)	Totalt (%)
Jag vill att kommunpolitiker kommer till min skola	63	29	50
Jag vill delta i en demokratidag där politiker och unga möts.	21	7	14
Jag vill delta i en grupp av unga som regelbundet träffar kommunpolitiker	16	5	10
Jag vill att kommunpolitiker har drop-in på t.ex. biblioteket, affären eller på fritidsgården	14	5	10
Jag vill möta kommunpolitiker på sociala medier eller annat ställe på internet	23	5	14
Inget av dessa påståenden passar in på mig	16	56	37

Medbestämmande i skolan

Att ha inflytande, och känna att man får vara med och bestämma kan vara en viktig ingång till att vilja vara med också påverka.

De ungdomar som uttrycker att de vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen är också intresserade av att vara med och bestämma om olika delar i skolan.

Hur mycket eller lite vill du vara med och bestämma om följande?		Vill vara med och påverka (%)	Vill inte vara med och påverka (%)	Totalt (%)
Vad jag får lära mig	Väldigt lite/ingenting	26	34	30
	Mycket/ganska mycket	74	66	70
Hur vi ska arbeta, t.ex. grupparbete/projektarbete	Väldigt lite/ingenting	12	29	21
	Mycket/ganska mycket	88	72	79
Läxorna	Väldigt lite/ingenting	23	38	30
	Mycket/ganska mycket	77	62	70
Proven	Väldigt lite/ingenting	20	36	29
	Mycket/ganska mycket	80	64	71
Schemat	Väldigt lite/ingenting	21	31	26
	Mycket/ganska mycket	79	69	74
Maten	Väldigt lite/ingenting	20	38	30
	Mycket/ganska mycket	80	62	70
Skolans "regler"	Väldigt lite/ingenting	40	43	42
	Mycket/ganska mycket	60	57	58
Skolmiljön inne	Väldigt lite/ingenting	31	43	37
	Mycket/ganska mycket	69	57	63
Skolmiljön ute	Väldigt lite/ingenting	37	50	44
	Mycket/ganska mycket	63	50	56

Sammanfattning

Den grupp unga som vill vara med och påverka i frågor som rör den egna kommunen verkar vara engagerade ungdomar. De är intresserade av att vara med och bestämma i skolan, de vill träffa kommunpolitiker, de är intresserade av politik och samhällsfrågor i allmänhet och de är också delaktiga i samhällslivet i och med att hälften av dem också är medlem i en förening.

Det innebär också att den gruppen som inte vill vara med och påverka i frågor som rör den egna kommunen visar på ett något svalare engagemang. De är inte lika intresserade av att vara med och bestämma i skolan, de vill inte i lika stor utsträckning träffa kommunpolitiker, de är inte lika intresserade av politik och samhällsfrågor i allmänhet och de är inte heller lite delaktiga i samhällslivet i och med att 37% (jämfört med 50%) är medlem i en förening.

- ➔ Bör man nå de ungdomar som inte är lika intresserade?
- ➔ Hur kan kommunen nå de unga som inte är lika intresserade?

Här vill vi ännu en gång lyfta Västerås kommuns arbete med ungdomars inflytande i lokalpolitiken (UNIK), vars koncept tar hänsyn till ungdomarnas engagemangsnivå. Läs mer under avsnitt om Politik och samhälle.

HÄLSA

I Orsa kommuns barn- och ungdomspolitiska strategi går att läsa:

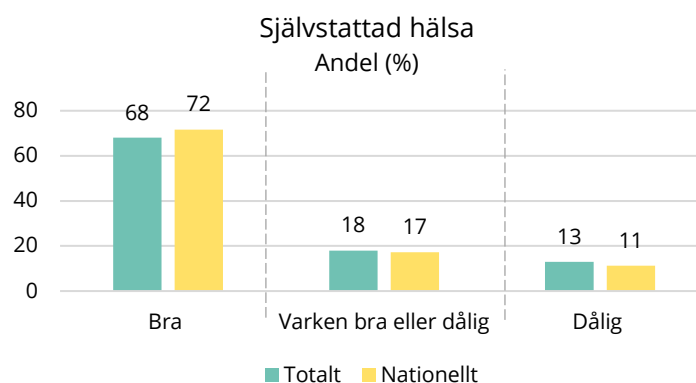
”Alla barn och unga ska ha en god hälsa när det kommer till fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande.”

Orsa kommun ska aktivt arbeta för att barn och unga ska ha trygga och hälsosamma vistelsemiljöer, verka för att skapa en bra relation mellan barn, unga och vuxna samt skapa goda möjligheter att etablera sig, skaffa utbildning, arbete och bostad. Orsa kommun ska också främja barn och ungas möjligheter att utveckla och uttrycka det som väcker lust och intresse.

Många frågor i rapporten går att koppla till detta fokusområde, och mycket information finns att ta del av i denna rapportens olika avsnitt. I denna fördjupning tittar vi lite extra på hälsa, och vilka ungdomar i Orsa som skattar sin hälsa som god respektive dålig. I fördjupningen ser vi om det finns en skillnad sett till ungdomarnas bakgrund, sexuella läggning, funktionsnedsättning eller socioekonomi.

Totalt skattar 68% sin hälsa som ganska eller mycket bra. Det är 13% som skattar sin hälsa som ganska eller mycket dålig. Resultatet visar att det finns stora skillnader mellan hur killar och tjejer skattar sin hälsa där tjejer skattar den som sämre och killar den som något bättre. När vi ser till undersökningsår har andelen som skattar sin hälsa som mycket bra minskat, från 45% 2015 till 29% 2018.

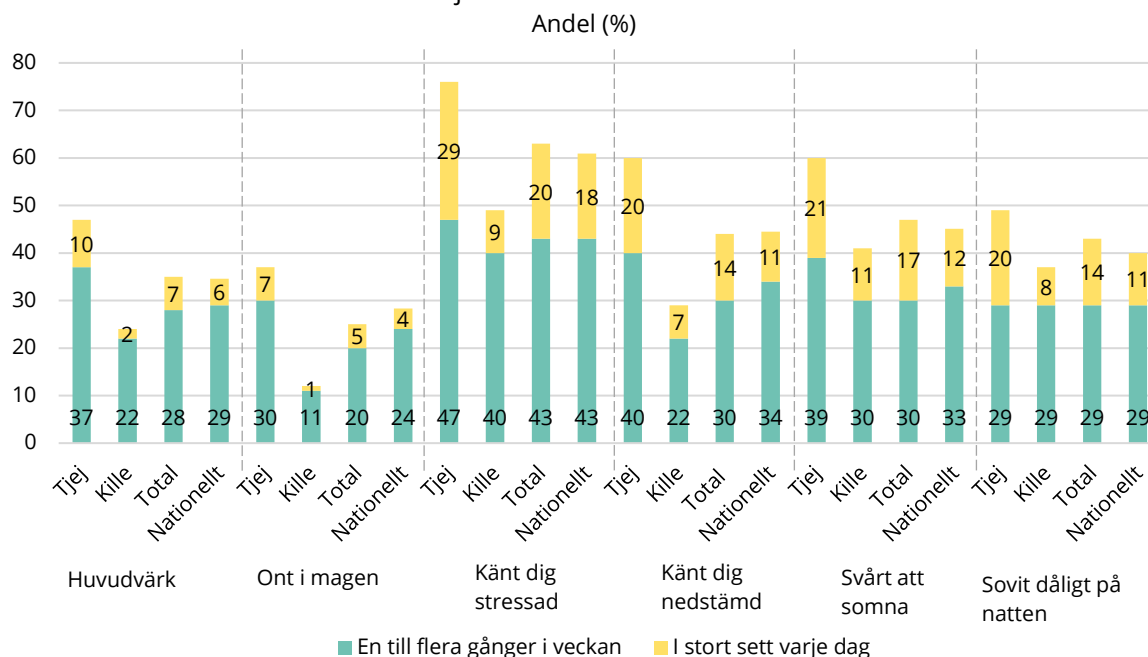
Jämför vi hur Orsas resultat står sig mot det nationella resultatet är det något fler nationellt som skattar sin hälsa som ganska eller mycket bra, samt något färre som skattar sin hälsa som mycket eller ganska dålig.

Vi kan även titta på hälsa utifrån hur ungdomarna har graderat hur ofta de lider av olika typer av

besvär. Nedanstående diagram visar fördelningen mellan tjejer och killar, samt totala frekvensen för Orsa i relation till det nationella resultatet. Vad som framkommer är att Orsas resultat vad gäller ungas besvär med huvudvärk, ont i magen, nedstämdhet, stress eller sömnsvårigheter inte sticker ut i relation till hur det ser ut nationellt.

F2. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna?

Bakgrund

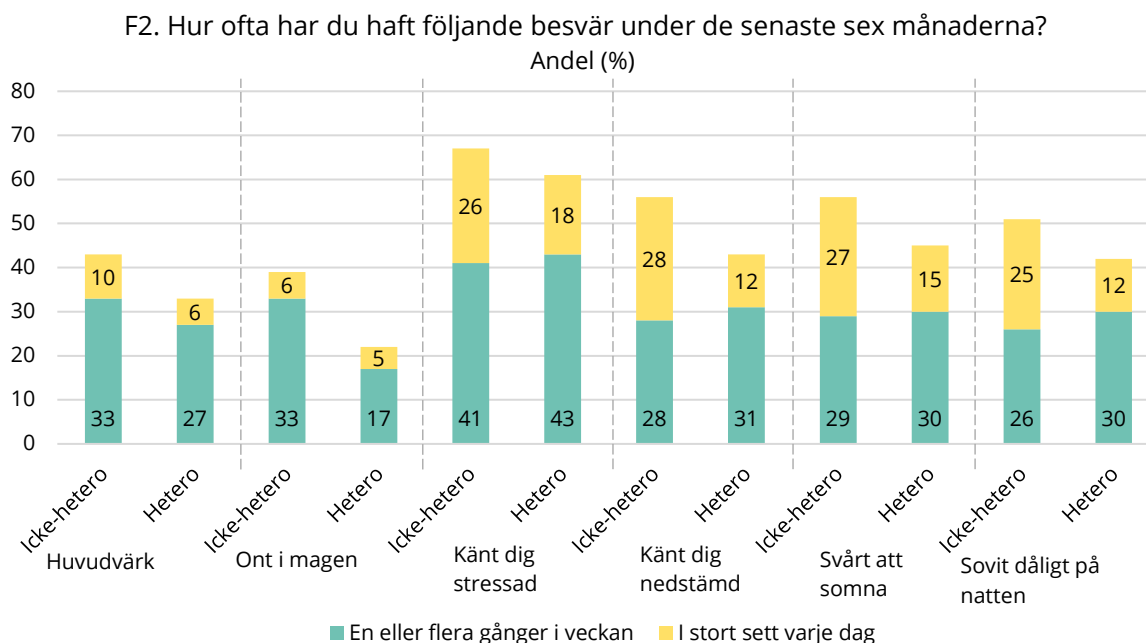
Det finns ingen skillnad sett till födelseland.

Sexuell läggning

Det är färre ungdomar, som inte identifierar sig med heteronormen som skattar sin hälsa som mycket eller ganska bra. Nedan tabell visar frekvensfördelning sett hur de unga skattat sin hälsa, och skillnaden mellan de ungdomar som uppgett att de har en heterosexuell läggning och de som angett att de är bisexuella, homosexuella, att de är osäkra på sin sexuella läggning eller att de inte vill definiera sin sexuella läggning.

Självskattad hälsa	Icke-hetero (%)	Hetero (%)	Totalt (%)
Mycket eller ganska bra	53	72	68
Varken bra eller dålig	32	15	18
Mycket eller ganska dålig	15	13	14

Det är fler ungdomar som inte identifierar sig med heteronormen som uppger att de minst en gång i veckan lider av olika typer av besvär, jämfört med de ungdomar som identifierar sig med heteronormen. Nedanstående diagram visar frekvensfördelning sett till olika typer av besvär, mellan de ungdomar som uppgett att de har en heterosexuell läggning och de som angett att de är bisexuella, homosexuella, att de är osäkra på sin sexuella läggning eller att de inte vill definiera sin sexuella läggning.

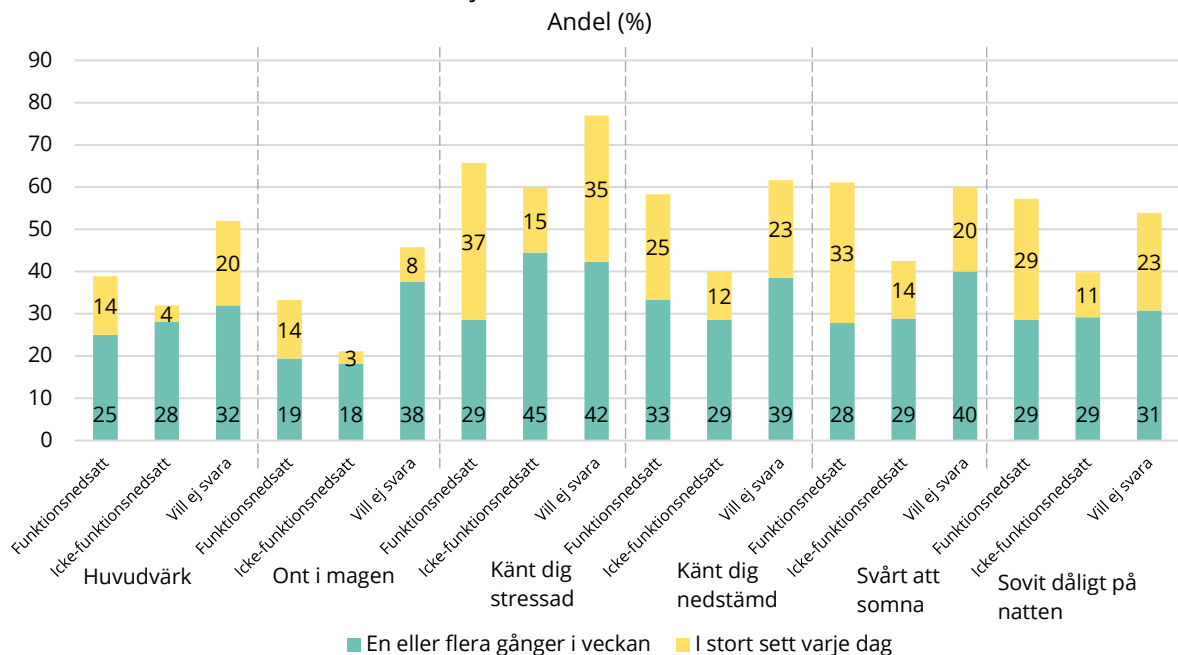
Funktionsnedsättning

Det finns skillnad mellan grupperna som uppgett att de har någon typ av sjukdom eller nedsatt funktion, de som inte vill svara på frågan om de som inte har någon typ av sjukdom eller nedsatt funktion, och hur de skattar sin egen hälsa. De ungdomar som inte uppgett att de har en nedsatt funktion skattar sin hälsa som bättre jämfört med ungdomar som har en sjukdom eller nedsatt funktion.

Självskattad hälsa	Funktionshindrad (%)	Icke-funktionshindrad (%)	Vill ej svara (%)
Mycket eller ganska bra	58	73	44
Varken bra eller dålig	19	18	24
Mycket eller ganska dålig	22	10	32
Totalt	100 (n=36)	100 (n=229)	100 (n=25)

Det är fler ungdomar som har en sjukdom eller nedsatt funktion som uppger att de minst en gång i veckan lider av olika typer av besvär, jämfört med de ungdomar som inte har en sjukdom eller nedsatt funktion.

F2. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna?

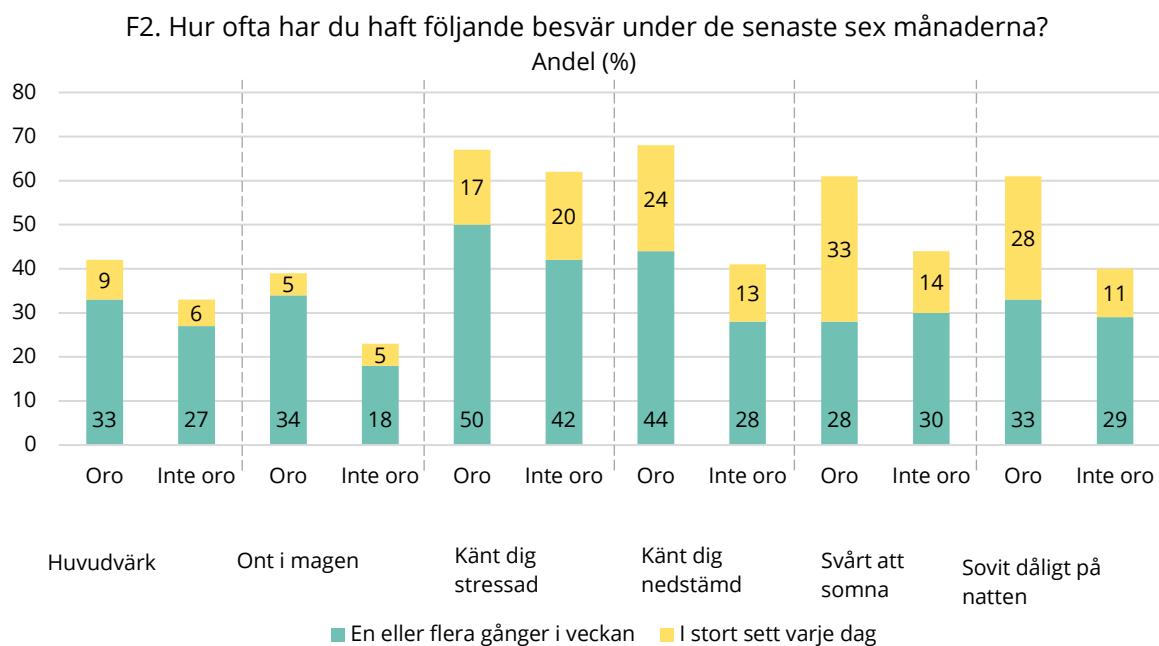

Socioekonomi

Vad gäller socioekonomi analyseras vad ungdomarna svarat på frågan gällande i vilken grad de är oroliga för sina föräldrars ekonomi. Dessa delas in i de som är ganska eller mycket oroliga för sina föräldrars ekonomi och de som inte alls eller som inte är särskilt oroliga. Vi ser att de ungdomar som inte är oroliga för sina föräldrars ekonomi i högre utsträckning skattar sin hälsa som bra jämfört med ungdomar som är oroliga för sina föräldrars ekonomi.

Självskattad hälsa	Oro för ekonomi (%)	Inte oro för ekonomi (%)
Mycket eller ganska bra	48,9	71,8
Varken bra eller dålig	31,9	15,8
Mycket eller ganska dålig	19,1	12,4
Totalt	100 (n=47)	100 (n=241)

Vi ser också att de ungdomar som är oroliga för sina föräldrars ekonomi i högre utsträckning uppgett att de minst en gång i veckan lider av olika typer av besvär. Störst skillnad mellan grupperna visas när det kommer till upplevd nedstämdhet och sömnsvårigheter.

Hälsa kontra förtroende för vuxna

Det finns en tendens till att ungdomar som har ett lägre förtroende för vuxna i allmänhet skattar sin hälsa som sämre, än ungdomar som har ett högre förtroende för vuxna i allmänhet.

Självskattad hälsa	Lågt förtroende (%)	Högt förtroende (%)
Mycket eller ganska bra	56	75
Varken bra eller dålig	23	16
Mycket eller ganska dålig	21	9
Totalt	100 (n=95)	100 (n=186)

Sammanfattning

Det finns ungdomar som skattar sin hälsa lägre än andra. Det framkommer att det finns skillnader mellan tjejer och killar, där tjejerna i högre grad upplever sig ha problem med till exempel stress, sömn och huvudvärk. De kompletterande körningarna visar på att det utöver skillnad i kön finns andra grupper som skattar sin hälsa lägre än andra. Det är till exempel ungdomar som inte identifierar sig med heteronormen, ungdomar som har en funktionsnedsättning, ungdomar som oroar sig för sina föräldrars ekonomi och ungdomar som har ett lågt förtroende för vuxna.

Hur arbetar Orsa kommun gentemot dessa målgrupper idag? Vilka fler initiativ behöver tas för att nå målet i strategin "att alla barn och unga ska ha en god hälsa när det kommer till fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande".

INKLUDERING

I Orsa kommuns barn- och ungdomspolitiska strategi går att läsa:

"Alla barn och unga ska ha samma möjlighet att uttrycka sig, uppleva och utvecklas i Orsa, oavsett ekonomiska resurser, bakgrund, sexuell läggning, kön, ålder eller funktionsvariation."

Orsa kommun ska aktivt arbeta för att de kommunala verksamheterna som är riktade mot barn och unga ska ha ett inkluderande förhållningssätt, att verksamheterna ska ta vara på den mångfald och de olikheter som finns genom att se till allas lika värde. En del i detta är att inhämta och sprida kunskap om vilka faktorer som främjar inkludering.

Många frågor i rapporten går att koppla till detta fokusområde, och mycket information finns att ta del av i denna rapportens olika avsnitt. I denna fördjupning tittar vi lite extra på de verksamheter som kommunen råder över för att se om det finns skillnader sett till ungdomarnas bakgrund, sexuella läggning, funktionsnedsättning och socioekonomi. De frågor som behandlas är:

- B3. Hur ofta gör du följande saker på din fritid? – Besöker ungdomens hus, fritidsgård eller liknande
- B3. Hur ofta gör du följande saker på din fritid? – Besöker bibliotek
- B6. Är du medlem i någon förening?
- C3. Här följer några påståenden om skolan. Hur tycker du att de stämmer in på hur det är på din skola? – Elever och lärare bemöter varandra med respekt på min skola
- H6. Hur ser du på framtiden?

Ungdomens hus, fritidsgård eller liknande

Totalt uppger 7 av 10 ungdomar i Orsa att de aldrig besöker ungdomens hus. Det är 5% som besöker ungdomens hus minst en gång i veckan, vilket gör att det hamnar långt ner på listan över populära aktiviteter att göra på fritiden. Det är något fler killar än tjejer som besöker ungdomens hus samt något fler högstadiееlever än gymnasieelever. Att besöka ungdomens hus är något mer populärt i årets undersökning jämfört med 2015 års undersökning.

Det finns skillnader sett till sexuell läggning. De som uppger att de inte identifierar sig med heteronormen uppger i större utsträckning att de oftare besöker ungdomens hus.

Besöker ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Icke-hetero (%)	Hetero (%)
Aldrig	55	74
Någon gång per år	14	15
Någon gång i månaden	20	8
En gång i veckan	9	3
Flera gånger i veckan	2	1
Totalt	100 (n=56)	100 (n=241)

Vi ser också att det finns skillnader sett till födelseland där ungdomar som inte är födda i Sverige i högre grad besöker ungdomens hus, speciellt när vi ser till gruppen som är födda utanför Europa.

Besöker ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Född utanför Sverige (%)	Född i Sverige (%)
Aldrig	39	80
Någon gång per år	24	11
Någon gång i månaden	24	6
En gång i veckan	10	2
Flera gånger i veckan	3	1
Totalt	100 (n=70)	100 (n=228)

Bibliotek

Totalt sett är det fler ungdomar som aldrig besöker biblioteket än som gör det minst en gång i månaden. Totalt är det 3% som besöker biblioteket flera gånger i veckan, 6% en gång i veckan och 15% någon gång i månaden. Det finns inga skillnader mellan killar och tjejer, men det är något fler högstadiel elever än gymnasieelever som besöker biblioteket. Sett till undersökningsår är det färre ungdomar som 2018 besöker biblioteket, jämfört med 2015.

Det finns skillnader sett till sexuell läggning. De som uppger att de inte identifierar sig med heteronormen uppger i större utsträckning att de oftare besöker biblioteket.

Besöker bibliotek	Icke-hetero (%)	Hetero (%)
Aldrig	31	48
Någon gång per år	18	35
Någon gång i månaden	35	10
En gång i veckan	9	5
Flera gånger i veckan	7	1
Totalt	100 (n=55)	100 (n=242)

Vi ser också att det finns skillnader sett till födelseland där ungdomar som inte är födda i Sverige i högre grad besöker biblioteket.

Besöker bibliotek	Född utanför Sverige (%)	Född i Sverige (%)
Aldrig	20	52
Någon gång per år	26	34
Någon gång i månaden	30	10
En gång i veckan	17	3
Flera gånger i veckan	7	1
Totalt	100 (n=70)	100 (n=228)

Det finns också en skillnad sett till socioekonomi. De ungdomar som uttrycker oro för sina föräldrars ekonomi besöker biblioteket något oftare, speciellt när vi ser gruppen som besöker biblioteket någon gång i månaden.

Besöker bibliotek	Oro för ekonomi (%)	Inte oro för ekonomi (%)
Aldrig	40	45
Någon gång per år	23	34
Någon gång i månaden	27	12
En gång i veckan	6	6
Flera gånger i veckan	4	2
Totalt	100 (n=48)	100 (n=249)

Medlemskap i förening

Det är nästintill hälften av alla Orsa-ungdomar som uppger att de är medlem i någon typ av förening, såsom religiös förening eller församling, kultur- eller idrottsförening, politiskt ungdomsförbund, friluftsförening, data- eller spelförening m.m. Det finns inga skillnader mellan killar och tjejer, eller mellan årskurserna. Sett till undersökningsår är det en mindre andel som 2018 är medlem i en förening, 46,8% jämfört med 55,9% 2015.

Det finns skillnader sett till sexuell läggning. De som uppger att de inte identifierar sig med heteronormen uppger i större utsträckning att de inte är medlem i en förening.

Medlem i en förening	Icke-hetero (%)	Hetero (%)
Ja	27	51
Nej	73	49
Totalt	100 (n=56)	100 (n=242)

Det finns också en skillnad sett till socioekonomi. De ungdomar som uttrycker oro för sina föräldrars ekonomi är i lägre grad medlem i en förening, jämfört med ungdomar som inte är oroliga för sina föräldrars ekonomi.

Medlem i en förening	Oro för ekonomi (%)	Inte oro för ekonomi (%)
Ja	23,7	49,8
Nej	67,3	50,2
Totalt	100 (n=49)	100 (n=249)

Elever och lärare bemöter varandra med respekt på min skola

Totalt tycker 62,5% av alla Orsa-ungdomar att påståendet om att elever och lärare bemöter varandra med respekt stämmer till stor del eller stämmer helt. Det finns inga skillnader mellan killar och tjejer, eller mellan årskurserna men det finns en förändring mellan undersökningsåren. Andelen unga som tycker att påståendet stämmer till stor del eller stämmer helt har ökat, från 54,1% 2015 till 62,5% 2018.

Det finns skillnader sett till sexuell läggning. De som uppger att de inte identifierar sig med heteronormen uppger i större utsträckning att elever och lärare bemöter varandra med respekt.

Elever och lärare bemöter varandra med respekt	Icke-hetero (%)	Hetero (%)
Stämmer inte alls	4	5
Stämmer till viss del	13	22
Stämmer till stor del	25	40
Stämmer helt	40	22
Vet inte	19	11
Totalt	100 (n=53)	100 (n=237)

Vi ser också en skillnad mellan de som uppgett att de har en sjukdom eller nedsatt funktion, och de som inte uppgett detta. Det är fler ungdomar inom gruppen som har ett funktionshinder som svarar att de inte vet om elever och lärare bemöter varandra med respekt. Ungdomar inom

gruppen som inte har ett funktionshinder svarar mer säkert att påståendet inte alls stämmer eller att det stämmer helt.

Elever och lärare bemöter varandra med respekt	Funktionshindrad (%)	Icke-funktionshindrad (%)	Vill ej svara (%)
Stämmer inte alls	3	4	8
Stämmer till viss del	11	24	16
Stämmer till stor del	42	34	34
Stämmer helt	18	29	8
Vet inte	26	7	32
Totalt	100 (n=38)	100 (n=230)	100 (n=25)

Vi ser också att det finns skillnader sett till födelseland där ungdomar som inte är födda i Sverige i högre grad upplever att påståendet om att elever och lärare bemöter varandra med respekt stämmer. Ungdomar som är födda i Sverige svarar i större utsträckning att påståendet inte alls stämmer eller stämmer till viss del.

Elever och lärare bemöter varandra med respekt	Född utanför Sverige (%)	Född i Sverige (%)
Stämmer inte alls	2	5
Stämmer till viss del	13	24
Stämmer till stor del	24	40
Stämmer helt	48	19
Vet inte	14	11
Totalt	100 (n=63)	100 (n=228)

Syn på framtiden

Totalt ser 9 av 10 ungdomarna i Orsa positivt på sin framtid. Det finns inga skillnader mellan killar och tjejer, eller mellan årskurserna. Det finns en liten förändring mellan undersökningsåren då 95,5% såg positivt på framtiden 2015, jämfört med 90,4% 2018.

Det finns skillnader sett till sexuell läggning. De som uppger att de inte identifierar sig med heteronormen uppger i större utsträckning att se mycket negativt på framtiden.

Hur ser du på framtiden?	Icke-hetero (%)	Hetero (%)
Mycket positivt	30	38
Ganska positivt	57	53
Ganska negativt	6	7
Mycket negativt	8	2
Totalt	100 (n=53)	100 (n=235)

Vi ser också en skillnad mellan de som uppgett att de har en sjukdom eller nedsatt funktion, och de som inte har uppgett detta. Det är fler ungdomar inom gruppen som har ett funktionshinder som svarar att de ser ganska eller mycket negativt på framtiden. Ungdomar inom gruppen som inte har ett funktionshinder svarar i större utsträckning att de ser ganska eller mycket positivt på framtiden.

Hur ser du på framtiden?	Funktionshindrad (%)	Icke-funktionshindrad (%)	Vill ej svara (%)
Mycket positivt	31	39	27
Ganska positivt	49	55	50
Ganska negativt	14	4	19
Mycket negativt	6	3	4
Totalt	100 (n=35)	100 (n=229)	100 (n=26)

Vi ser också att det finns skillnader sett till födelse land där ungdomar som inte är födda i Sverige i större utsträckning ser mycket positivt på framtiden. De ser också i något större utsträckning mycket negativt på framtiden.

Hur ser du på framtiden?	Född utanför Sverige (%)	Född i Sverige (%)
Mycket positivt	46	34
Ganska positivt	46	56
Ganska negativt	3	8
Mycket negativt	6	2
Totalt	100 (n=66)	100 (n=222)

Sammanfattning

Sett till de olika kommunala verksamheterna som ungdomarna har fått gradera och tycka till om i Lupp-undersökningen finns det vissa skillnader mellan olika grupper av ungdomar. När vi analyserar om det finns skillnader sett till hur ofta man besöker ungdomens hus och biblioteket visas inga större skillnader sett till kön, årskurs och år, utan skillnader framkommer först när vi ser till personer som inte identifierar sig med heteronormen eller som är födda utanför Sverige. Dessa två grupper uttrycker i större utsträckning att de oftare besöker ungdomens hus och biblioteket.

När vi analyserar föreningsmedlemskap visas inte heller där några större förändringar sett till kön och årskurs, dock en liten förändring mellan undersökningsåren. När vi ser till ungdomar som inte identifierar sig med heteronormen eller ungdomar som uttrycker oro för sina föräldrars ekonomi visas skillnader. Dessa två grupper uttrycker i lägre grad än andra att de är medlem i en förening.

När vi analyserar bemötande i skolan, och om ungdomarna instämmer i påståendet om att elever och lärare bemöter varandra med respekt finns det skillnader. De ungdomar som inte identifierar sig med heteronormen eller som är födda utanför Sverige instämmer i högre grad i påståendet medan ungdomar som har en nedsatt funktion instämmer i lägre grad.

Sist analyseras också ungdomarnas syn på framtiden. Övergripande ser en klar majoritet av alla Orsa-ungdomar positivt på framtiden. Dock visas en något mer negativ bild för personer som inte identifierar sig med heteronormen, som uppgett någon typ av nedsatt funktion eller som är född utanför Sverige.

Hur arbetar Orsa kommun gentemot dessa målgrupper idag? Vilka fler initiativ behöver tas för att nå målet i strategin "alla barn och unga ska ha samma möjlighet att uttrycka sig, uppleva och utvecklas i Orsa, oavsett ekonomiska resurser, bakgrund, sexuell läggning, kön, ålder eller funktionsvariation".

REFERENSER

B. Hibell et.al (2012) The 2011 ESPAD Report, *Substance Use Among Students in 36 European Countries*.

Brå (2017) *Skolundersökning om brott 2017*

CAN (2018) *Från Norrbotten till Skåne – ANDT-användning bland skolungdomar i länen 1978–2018*

CAN (2017) *Ungdomars drickande förr och nu*, <https://www.iq.se/fakta-om-alkohol/ungdomars-drickande-forr-och-nu>

CAN (2017), *Skolelevers drogvanor 2017*, <https://www.can.se/Publikationer/rapporter/skolelevers-drogvanor-2017/>

Centrum för idrottsforskning (2016), <https://centrumforidrottsforskning.se/sv/regeringsuppdrag-uppfoljning-av-statens-idrottsstod/cifs-regeringsuppdrag/cifs-regeringsuppdrag-2016/>

E. Amnå et. al. (2016) *Ungdomars politiska utveckling*.

Ekonomifakta, *Ungdomsarbetslöshet*, <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Ungdomsarbetsloshet-per-manad/>

F. Tipple & A. Carlander, SOM-institutet, Göteborgs universitet (2017), *Svenska demokratitrender*

F. Wallen, *Ung Företagsamhet* (2016) *Studie om företagande och UF på regionnivå*.
https://ungforetagsamhet.se/sites/ungforetagsamhet.new/files/studie_om_foretagande_och_uf_pa_regionniva_2.pdf

Folkhälsomyndigheten (2018) *Nationella folkhälsoenkäten - Hälsa på lika villkor*

Folkhälsomyndigheten (2018) *Kortversion av Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?*

Folkhälsomyndigheten (2018) *Skillnader i positiv psykisk hälsa bland skolungdomar, Analys utifrån Liv och hälsa ung undersökningsåren 2014 och 2017*

Friends (2015) *Ett trygghetslyft för skolan*, <https://static.friends.se/wp-content/uploads/2015/04/Ett-trygghetslyft-f%C3%B6r-skolan.pdf>

Friends (2019) *Om mobbning*, <https://friends.se/fakta-forskning/om-mobbning/>

Friends (2017) *Friendsrapporten 2017*, https://static.friends.se/wp-content/uploads/2017/08/Friendsrapporten_2017_webb.pdf

FYSS (2016) http://www.fyss.se/wp-content/uploads/2017/09/FYSS-kapitel_FA_Stress_FINAL_2016-12.pdf

Gävle kommun (2017) *Trossen – deltagande arbetsplatser*. <http://old.gavle.se/Naringsliv--arbete/samverkanskolaarbetsliv/Kom-med-i-vara-samverkansgrupper/Trossen/>

Hiltunen, Linda (2017) *Lagom perfekt: erfarenheter av ohälsa bland unga tjejer och killar*

Internetstiftelsen (2018) *Svenskarna och internet.*

Jordbruksverket, Bjelke (2013) *Allt om landet: Allt om att bo, leva och vara på landsbygden*

Lennerås, Maria, Livsmedelsverket (2011), *Lunch och lärande*

Liu M, Wu L, Yao S. (2016) *Dose-response association of screen time-based sedentary behaviour in children and adolescents and depression: a meta-analysis of observational studies.*

MUCF (2017) *Bryt trenden – fler unga i politiken*

MUCF (2019) *Det här kan du göra inom ungdomspolitik*, <https://www.muco.se/det-har-kan-du-gora-inom-ungdomspolitik>

MUCF (2007) *Ungdomar, fritid och hälsa. En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer*

MUCF (2019) *Ung idag*, http://www.ungidag.se/indikator/kultur_och_fritid/laeser-boecker

MUCF (2017) *Ungas etablering i arbets- och samhällslivet, Fokus 17:1*

MUCF (2014) *Ungas fritid och organisering, Fokus 14*

MUCF, Temagruppen unga i arbetslivet (2017) *Vägar och omvägar till arbetsmarknaden*

N. Gustafsson & L. Höglund & Gustavsson, SOM-institutet, Göteborgs universitet (2011) *Sociala medier och politiskt engagemang*

Pedagog Sundsvall (2018), *SSA 2018*, <https://pedagogsundsvall.se/ssa2018/>

Region Dalarna (2015) *Dalarna – Sveriges bästa ungdomsregion*, Strategidokument

SCB (1999) *Från folkbrist till en åldrande befolkning – glimtar ur en unik befolkningsstatistik under 250 år. Fakta inför 2000-talet.*

Stockholms stads idrottsförvaltning (2014), *Föreningsliv igår idag och i framtiden*

Svenskt Näringsliv (2019) *Företagsamheten 2019 Dalarnas län*

SVT (2018), *SVT Valu, Förtroende för politiker*, <https://www.svt.se/special/valu2018-fortroende-for-politiker/>

SVT (2019) *Skavlan, intervju med psykiatrikern och överläkaren Anders Hansen*

Tillväxtverket (2017) *Entreprenörskapsbarometern 2016*, <https://tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2016/2016-11-17-entreprenor-skaps-barometern-2016.html>

Ung företagsamhet, *Ung företagsamhet ger resultat*, https://ungforetagsamhet.se/sites/ungforetagsamhet.new/files/ung_foretagsamhet_ger_resultat.pdf

Ung företagsamhet, *Vår utbildning ger resultat*, <https://ungforetagsamhet.se/om-oss/var-utbildning-ger-resultat>

UNIK (2019), *Ungdomsdialog – Din väg till inflytande i Västerås*, <https://www.ungdomsdialog.com/>

Utbildningsdepartementet (2014) *Prop. 2013/14:191*

Wilhsson, Marie (2017) *Ungdomars strävan mot att lyckas och nå framgång i livet – skolan som hälsofrämjande arena*

1177 Vårdguiden (2018) *Sömnen är viktig för din hälsa* <https://www.1177.se/liv--halsa/stresshantering-och-somn/somnen-ar-viktig-for-din-halsa/>

ANNA STAAKE

Projektledare

054-777 06 05

anna@attitydikarlstad.se

